

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
AKDENİZ UYGARLIKLARI ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ

AKDENİZ ÜLKELERİ KAPSAMINDA GÖÇMENLERİN İŞ GÜCÜ PİYASASINA UYUM
POLİTİKALARI: TÜRKİYE VE İTALYA ÖRNEĞİ

Serdar PAK

Danışman

Prof. Dr. Suat KOLUKIRIK

Akdeniz Göç Araştırmaları Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2024

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
AKDENİZ UYGARLIKLARI ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ

AKDENİZ ÜLKELERİ KAPSAMINDA GÖÇMENLERİN İŞ GÜCÜ PİYASASINA UYUM
POLİTİKALARI: TÜRKİYE VE İTALYA ÖRNEĞİ

Serdar PAK

Danışman

Prof. Dr. Suat KOLUKIRIK

Akdeniz Göç Araştırmaları Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2024

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
AKDENİZ UYGARLIKLARI ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE,

Serdar PAK'ın bu çalışması, jürimiz tarafından Akdeniz Göç Araştırmaları Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı tezi olarak oy birliği ☐ oy çokluğu ☐ ile kabul edilmiştir.

Başkan : (İmza)

Üye (Danışman) : Prof. Dr. Suat KOLUKIRIK (İmza)

Üye : (İmza)

Tez Başlığı: Akdeniz Ülkeleri Kapsamında Göçmenlerin İş Gücü Piyasasına Uyum
Politikaları: Türkiye ve İtalya Örneği

Onay: Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Tez Savunma Tarihi: .../.../2024

Mezuniyet Tarihi: .../.../2024

Prof. Dr. Tuncer DEMİR
Müdür



AKADEMİK BEYAN

T.C

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ

AKDENİZ UYGARLIKLARI ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Akdeniz Ülkeleri Kapsamında Göçmenlerin İş Gücü Piyasasına Uyum Politikaları: Türkiye ve İtalya Örneği” adlı bu çalışmanın, akademik kural ve etik değerlere uygun bir biçimde tarafımdan yazıldığını, yararlandığım bütün eserlerin kaynakçada gösterildiğini ve çalışma içerisinde bu eserlere atıf yapıldığını beyan ederim.

Serdar PAK

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR LİSTESİ	V
TABLOLAR LİSTESİ	vi
ŞEKİL LİSTESİ	vii
ÖZET	viii
ABSTRACT	ix
ÖNSÖZ	x
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KAPSAM VE YÖNTEM

1.1. Araştırmanın Konusu ve Kapsamı	3
1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi	6
1.3. Araştırmanın Yöntemi	9

İKİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Göç Kavramı	11
2.1.1. Göçün Nedenleri	12
2.1.1.1. Ekonomik Nedenler	12
2.1.1.2. Siyasi Nedenler	13
2.1.1.3. Doğal Nedenler	13
2.1.1.4. Sosyal ve Kültürel Nedenler	14
2.1.2. Göçün Türleri	14
2.1.2.1. İşçi Göçü	14
2.1.2.2. Zorunlu ve Gönüllü Göç	15
2.1.2.3. İç ve Dış Göç	15
2.1.2.4. Geçici ve Kalıcı Göç	16
2.1.2.5. Beyin Göçü	16
2.2. Göç Eden İle İlgili Kavramlar	16
2.2.1. Göçmen	16
2.2.2. Mülteci	17
2.2.3. Sığınmacı	17

2.2.4. İltica	18
2.2.5. Mübadil.....	18
2.2.6. Geçici Koruma.....	19
2.2.7. İkincil Koruma.....	19
2.2.8. Şartlı Mülteci	19
2.3. Uluslararası Göç Kavramı	20
2.3.1. Uluslararası Göçün Nedenleri ve Etkileri.....	20
2.3.2. Uluslararası Göç Türleri	21
2.3.2.1. Düzensiz Göç.....	21
2.3.2.2. Düzenli Göç	23
2.3.2.3. Emek Göçü	23
2.3.2.4. Mülteci Göçleri.....	24
2.3.3. Uluslararası Göç Teorileri	25
2.3.3.1. Ravenstein Göç Teorisi	25
2.3.3.2. Marksist Kuram	25
2.3.3.3. Lee İtme-Çekme Teorisi.....	26
2.3.3.4. Kesişen Fırsatlar Teorisi.....	27
2.3.3.5. Petersen'in Göç Tipi Sınıflandırması	28
2.3.3.6. Neo-Klasik Makro Göç Kuramı	29
2.3.3.7. Neo-Klasik Mikro Göç Kuramı.....	30
2.3.3.8. Yeni Ekonomi Kuramı.....	31
2.3.3.9. İkiye Bölünmüş Emek Piyasası Kuramı	32
2.3.3.10. Dünya Sistemi Kuramı	32
2.3.3.11. Göç Sistemleri Kuramı	33

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ULUSLARARASI İŞ GÜCÜ PİYASASI, İŞ GÜCÜ GÖÇÜ VE AVRUPA BİRLİĞİ GÖÇ POLİTİKALARI

3.1. Uluslararası İş Gücü Piyasası ve İş Gücü Göçü	35
3.1.1. İş gücü Piyasası, İş Gücü Kavramı ve Göçmen İşçi Kavramı.....	35
3.1.2. Uluslararası İş Gücü Göçü Nedenleri ve Etkileri	37
3.1.3. Uluslararası İş Gücü Göçüne Yönelik Uluslararası Koruma ve Yasal Mevzuatlar ...	37
3.2. Avrupa Birliği Göç Politikaları	40

3.2.1. Schengen Antlaşması.....	44
3.2.2. Duplin Antlaşması	45
3.2.3. Maastricht Antlaşması	45
3.2.4. Amsterdam Antlaşması	46
3.2.5. Tampere Zirvesi.....	46
3.2.6. Temel Haklar Şartı.....	47
3.2.7. Seville Zirvesi.....	47
3.2.8. Lahey Programı	48
3.2.9. Frontex Uygulamaları.....	49
3.2.10. Stockholm Programı	50
3.2.11. Lizbon Antlaşması.....	51

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

GÖÇMENLERİN İŞ GÜCÜ PİYASASINA UYUM POLİTİKASI: TÜRKİYE VE İTALYA ÖRNEĞİ

4.1. Türkiye	52
4.1.1. Türkiye’de Göç Yönetimi.....	52
4.1.2. Türkiye’de İş Gücü Piyasasının Gelişimi	54
4.1.3. Türkiye'nin Göçmenlere Yönelik İş Gücü Piyasasına Uyum Politikaları	61
4.1.4. Göçmenlerin Türkiye Ekonomisine ve İş Gücü Piyasasına Etkileri	63
4.1.4.1. İş Gücü Piyasası ve Ücretler.....	64
4.1.4.2. Kamu Maliyesi	68
4.1.4.3. Enflasyon	70
4.1.5. Göçmenlerin İş Gücü Piyasasına Katılımında Engeller ve Zorluklar	71
4.2. İtalya	73
4.2.1. İtalya’da Göç Olgusu.....	73
4.2.2. İtalya’nın Göç Politikaları	77
4.2.3. İtalya'da Göçmenlere Yönelik İş Gücü Piyasasına Uyum Politikaları	80
4.2.4. Göçmenlerin İtalya Ekonomisine ve İş Gücü Piyasasına Etkileri	83
4.2.5. Göçmenlerin İş Gücü Piyasasına Katılımında Engeller ve Zorluklar	87
SONUÇ	90

KAYNAKÇA.....	94
ÖZGEÇMİŞ.....	109



KISALTMALAR LİSTESİ

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AFAD	: Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
Akt.	: Aktaran
BM	: Birleşmiş Milletler
COE	: Coefficient Of Expansion
Dr.	: Doktor
GSYİH	: Gayri Safi Yurt İçi Hasıla
IKGV	: İnsan Kaynağı Geliştirme Vakfı
ILO	: Uluslararası Çalışma Örgütü
IOM	: Uluslararası Göç Örgütü
NATO	: Kuzey Atlantik Antlaşma Örgütü
OECD	: Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü
s.	: Sayfa
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
TDK	: Türk Dil Kurumu
TISK	: Türkiye İşveren Sendikalar Konfederasyonu
TOKİ	: Toplu Konut İdaresi
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
vb.	: Ve Benzeri
vd.	: Ve Diğerleri
YUKK	: Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: Yasadışı Göçün Nedenleri ve Çekici Özellikleri	22
Tablo 2: Yasa Dışı Göçün Nedenleri.....	22
Tablo 3: Dünyada En Çok Mülteci Barındıran Ülkeler.....	24
Tablo 4: AB Göç Politikalarına İlişkin Antlaşmalar Tarihi (1985-2009)	44
Tablo 5: 2016-2022 Yılları Arası Türkiye’deki Kadınların İş Gücü Oranı.....	57
Tablo 6: OECD ve AB Cinsiyete Göre İş Gücüne Katılım.....	57
Tablo 7: 2016-2022 Yılları Arası Erkeklerin İş Gücüne Katılım Oranı.....	57
Tablo 8: Eğitim Düzeyine Göre Temel İş Gücü.....	58
Tablo 9: 2011-2022 Yılları Arasında Kadın ve Erkeklerin İş Gücüne Katılımı	59
Tablo 10: Yıllara Göre Kayıt Dışı İstihdam Oranı	61



ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1: İtme Çekme Kuramı	26
Şekil 2: İşgücü ve İstihdam	55
Şekil 3: Hane Halkı Ferdinin İş Dağılımı	56
Şekil 4: TÜİK, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları, 2022	60



ÖZET

Akdeniz Havzası, tarih boyunca göçmenlik olgusunun yoğun olarak yaşandığı bir bölge olmuştur. Bu bölge, dünya üzerinde önemli kıtaları birleştirmesi nedeni ile göçmenler için hedef ve transit ülkeleri bir araya getiren bir coğrafyaya sahiptir. Günümüzde ise göç hareketlerinin ana hedefi genellikle ekonomik ve iş gücü piyasası açısından gelişmiş olan Avrupa Birliği (AB) ülkeleri olmaktadır. 20. yüzyılda meydana gelen Birinci Dünya Savaşı (1914-1918) ve İkinci Dünya (1939-1945) Savaşı ile soğuk savaşın neden olduğu nüfus hareketleri; Akdeniz’e kıyısı olan AB ülkelerine veya Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelere doğru düzenli veya düzensiz göç hareketlerine yol açmıştır. Türkiye UNCHR verilerinde dünya da en çok göçmen nüfusu içinde barındıran ülkelerin başında gelmektedir. Ayrıca İtalya’da aynı şekilde binlerce düzenli ve düzensiz göçmeni çatısı altında barındırmaktadır. Bu durum ülkelerin vatandaşlık, eğitim, sağlık, çalışma vb. gibi birçok farklı noktada politika üretmelerine sebep olmuştur. Bu politikaların en başında da göçmenlerin göç etmesindeki ana sebeplerinden biri olan iş gücü piyasasına uyum politikaları yer almaktadır. Bu nedenle çalışmamızda Türkiye ve İtalya’nın göçmenlere yönelik iş gücü piyasasına uyum noktasında uyguladıkları politikalarının analizi amaçlanmıştır. Çalışmanın sınırlılıklarını Akdeniz’in doğusunda yer alan Türkiye ile Orta Akdeniz bölgesinde bulunan İtalya’nın örneklem olarak seçilmesi oluşturmaktadır. İş gücüne uyum politikalarında, Türkiye ve İtalya; öncelikli olarak kayıtlı ve kayıt dışı çalışma üzerine yoğunlaşmış, ülkede bulunan göçmenlerin hangi iş kollarında daha çok yoğunlaştığını ve çalışan göçmenlerin ülkede bulunan yerli halk ile uyumunu göz önüne sererek politikalar üretmeye başlamışlardır.

Yapılan bu çalışmada, literatür taramasına dayalı betimsel analiz yöntemini kullanılmıştır. Literatürde var olan araştırmalar, tez çalışmasının konusuyla ilgili olarak kapsamlı bir şekilde gözden geçirilerek incelenmiştir. Bu araştırma sürecinde, tezler, ilgili makaleler, kitaplar, raporlar ve diğer akademik kaynaklar taranarak uygun ve güvenilir veriler toplanmıştır. Ardından toplanan bu veriler betimsel analiz sürecinden geçilerek düzenlenip yorumlanarak tez çalışmasının hedeflediği olgularla ilişkilendirilmesi sağlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Düzensiz Göçler, İş Gücü Piyasası, Akdeniz Ülkeleri, Türkiye, İtalya.

ABSTRACT

LABOR MARKET ADAPTING POLICIES OF IMMIGRANTS IN MEDITERRANEAN COUNTRIES: THE CASE OF TÜRKİYE AND ITALY

The Mediterranean Basin has been a region where immigration has been intense throughout history. This region has a geography that brings together target and transit countries for immigrants as it connects important continents in the world. Nowadays, the main target of migration movements is generally the European Union (EU) countries, which are developed in terms of economy and labor market. Population movements caused by the First World War (1914-1918) and the Second World War (1939-1945) and the Cold War in the 20th century; It has led to regular or irregular migration movements towards EU countries bordering the Mediterranean or developing countries such as Turkey. According to UNCHR data, Türkiye is one of the countries with the highest immigrant population in the world. In addition, Italy hosts thousands of regular and irregular immigrants alike. This situation affects the countries' citizenship, education, health, work, etc. It has caused them to produce policies at many different points such as. The most important of these policies are labor market adaptation policies, which are one of the main reasons for immigrants to migrate. For this reason, our study aims to analyze the policies implemented by Türkiye and Italy in terms of adaptation to the labor market for immigrants. The limitations of the study are the selection of Türkiye, located in the east of the Mediterranean, and Italy, located in the Central Mediterranean region, as samples. In labor force adaptation policies, Türkiye and Italy; They focused primarily on registered and unregistered work, and started to produce policies by considering which business lines the immigrants in the country are more concentrated in and the harmony of working immigrants with the local people in the country.

In this study, descriptive analysis method based on literature review was used. The existing studies in the literature were comprehensively reviewed and examined regarding the subject of the thesis study. During this research process, appropriate and reliable data were collected by scanning theses, relevant articles, books, reports and other academic sources. Then, these collected data were organized and interpreted through the descriptive analysis process and were associated with the facts targeted by the thesis study.

Key Words: Irregular migrations, Labor Market, Mediterranean Countries, Türkiye, Italy.

ÖNSÖZ

Bu çalışmada Akdeniz ülkesi olan Türkiye ve İtalya örneği üzerinden göçmenlerin iş gücüne uyum politikaları karşılıklı olarak incelenecektir. “Akdeniz ülkeleri kapsamında göçmenlerin iş gücü piyasasına uyum politikaları (Türkiye ve İtalya Örneği)” başlıklı tez çalışmam 3 ana bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde Araştırmanın konusu ve kapsamına, amacı ve önemine ve yöntemine yer verilmiştir. Bu doğrultuda konu ile alakalı analiz ve araştırma yöntemi genel hatları ile ilk bölümde anlatılmıştır.

Çalışmanın ikinci bölümünde göç ile alakalı genel kavramlara yer verilmiş, bu kapsamda ilk olarak göç kavramı açıklanmış, göçün nedenleri ve türlerine yer verilmiştir. Bu bölümde göç ile birlikte göç eden ile ilgili göçmen, mülteci, sığınmacı, iltica, geçici koruma, şartlı mülteci ve mübadil kavramları açıklanmıştır. Son olarak uluslararası göç’ e yer verilen bu bölümde uluslararası göç kavramı, nedenleri ve etkileri, türleri ve uluslararası göç teorileri yer almıştır.

Çalışmanın üçüncü bölümünde Avrupa Birliği göç politikalarına yer verilmiş, bu kapsamda uluslararası göç’e bağlı olarak uluslararası iş gücü göçü de bu bölümde incelenip bilgiler verilerek üçüncü bölüm tamamlanmıştır.

Çalışmanın dördüncü bölümünde Türkiye ve İtalya ele alınmış, bu kapsamda bu ülkelerin göç politikaları, ülkedeki iş gücü göçünün gelişimi, ülkedeki göçmenlerin iş gücü piyasasına uyum politikaları, göçmenlerin iş gücü piyasası anlamında ülke ekonomisine katkısı ve iş gücü piyasasına etkisi ve göçmenlerin iş gücü piyasasına katılımındaki zorluklar ve engeller ile ilgili bilgilere yer verilip bölüm tamamlanmıştır.

Bu tez çalışmasında; araştırma süresince bilgisi aynı zamanda desteği ile yönlendirici olan, bana her zaman vakit ayıran, yaptığım bu araştırmanın her aşamasında katkı veren, öncelikle danışmanım Prof. Dr. Suat KOLUKIRIK’ a, tez süreci boyunca bilgi ve tecrübeleri ile desteklerini esirgemeyen, diğer hocalarım Doç. Dr. Gökhan Veli KÖKTÜRK ve Doç. Dr. Hasan Hüseyin AYGÜL’e teşekkürlerimi sunarım.

GİRİŞ

İnsanlık tarihi kadar eski olan göç kavramı, toplumun sosyal, kültürel, politik ve ekonomik tüm dinamiklerini etkileyen bir süreçtir. Bu nedenle insanların yalnızca fiziksel hareketi olarak düşünülemeyecek olan göç, önemli bir kavramdır. Göçmenler ile göç edilen mekanda yaşayan toplum arasındaki etkileşimi toplumsal uyum olarak ele alındığında toplumda bulunan tüm kurumları etkilediği görülmektedir (Sezgin ve Yolcu, 2016: 417). Tarih boyunca insanlar çeşitli sebeplerle yaşadıkları yerleri bırakıp gitmek zorunda kalmışlardır. Göç olarak ifade edilen bu ayrışma, insanlar ve mekanlar üzerinde farklı etkiler yaratmaktadır. Göç, insanlar ve özellikle bireyler için inanç, düşünce, kural ve yapılarda değişim ve dönüşümlerin yolunu açmıştır. Göç, ekonomik, sosyal ve kültürel alanda pek çok etkisi olan, aynı zamanda insanların yaşadığı doğal ve sosyal çevreyi etkileyen bir kavramdır (Ekici ve Tuncel, 2016: 9). Göç' e sebep olan faktörler zamanla göçmenlerin bulundukları yeri bırakıp gitmesine sebebiyet vermiş ve bazı bölgelerde yoğunlaşmasını sağlamıştır. Özellikle 21. yy.'da artan savaş ve ekonomik temelli sorunlar göçün yönünü batıya çevirmiştir. Uluslararası göç eden bu göçmenler genellikle kara ve deniz yollarını kullanarak hedef ülkeye ulaşmaya çalışmışlardır. İkinci Dünya Savaşı sonrasında Avrupa'nın iş gücü ihtiyacını karşılamak amacıyla uyguladığı "açık kapı" politikası, Avrupa'nın yoğun göç akımlarına maruz kalmasına neden olmuştur. Başlangıçta kontrollü olan bu göç, zamanla kontrolsüz bir hal almıştır. Bu durum, AB için sorunlara yol açmış ve AB ülkeleri hem ulusal hem de AB düzeyinde göçle ilgili çeşitli politikalar oluşturmıştır.

Son yıllarda Orta doğu, Asya ve Afrika bölgelerinde yaşanan savaş, işsizlik, ekonomik yoksunluk vb. gibi faktörler burada yaşayan insanların göç etmelerine sebebiyet vermiştir. Uluslararası göçe kalkışan bu bölgenin insanları genellikle kendilerini refah seviyesi yüksek ülkelere yani Avrupa'ya gitmeyi hedeflemişlerdir. Bu bölgelerden göç eden göçmenler genellikle ortak göç güzergahı olan ve Avrupa'ya ulaşmada bir geçiş yeri olan Akdeniz coğrafyasını kullanmak zorunda kalmışlardır. Özellikle Suriye' de 2011 yılında başlayan savaş, burada bulunan milyonlarca insanın göç etmesini sağlamıştır. Göç ederek Avrupa ülkelerine ulaşmaya çalışan göçmenler, sınır komşusu olması nedeniyle transit geçiş güzergahı olarak Türkiye'yi kullanmışlardır. Suriye iç savaşı Türkiye'de göç ve göçmenle ilgili konuları gündeme getirdiği gibi özellikle hedef ülke olan Avrupa Birliği (AB) ülkelerini ve çeşitli Akdeniz Ülkelerini aynı zamanda rota üzerinde bulunan Orta Akdeniz ülkesi İtalya'yı da etkilemiştir.

Belli amaçlar ile g eden göçmenler g sürecince hem güç veren hem de g alan ülkeler açısından, karşılıklı etkileşimi doğuran ve toplumsal yapıyı yeniden şekillendiren dinamik bir süreci de beraberinde getirmektedir. Başta demografik, sosyal, ekonomik ve siyasal olmak üzere kültürel öğeleri de içinde barındıran ve geniş bir ilişkiler ağını içeren bu süreç içerisinde özellikle bir arada yaşamın gerekliliğini ortaya çıkaran unsurlar yer almaktadır.

Genellikle g etmenin ana sebeplerinden biri olan iş gücü, ekonomik temele dayalı olarak göçmenleri ve yerli halkı etkilemektedir. Gittiği ülkede ailesini geçindirmek için farklı iş kollarında çalışan göçmenler genellikle o ülkenin alt sektörü olan tarım, inşaat, geri dönüşüm vb. gibi iş kollarında emek piyasasına dayalı çalışmaktadır. Emeğe dayalı çalışma göçmenin muhtaçlık seviyesine göre düşük cretlendirme ile sonuçlanmaktadır. Göçmenlerin iş gücü piyasasında ne tür işlerde çalışacağı, çalıştığı yerdeki yerli halk ile çalışmasındaki uyumu, çalışmasına bağlı olarak ülke ekonomisine etkisi, işe girmesindeki engeller ve zorluklar gittiği ülkenin politikalarına bağlı olarak değişim göstermektedir.

Bu alışmada Akdeniz'in doğusunda bulunan Türkiye'nin ve Orta Akdeniz bölgesinde bulunan İtalya'nın ülke içerisinde barındırdığı göçmenlere yönelik iş gücü piyasasına uyum noktasındaki politikaların ele alınması planlanmıştır. Bu doğrultuda bu iki ülkede yaşayan göçmenlerin iş gücüne katılımı yönündeki zorluklar ve engeller, ne tür iş kollarında çalıştıkları, üretilen iş gücüne uyum politikaları, iş gücüne katılım noktasında kayıt ve kimlik sorunları, yerel halk ile uyumları, yerli halk ile eşit emek ve eşit ücret, çalışanların yaş ve cinsiyetleri çalışmalarının ülke ekonomisine katkıları bulgular eşliğinde ele alınacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAPSAM VE YÖNTEM

1.1. Araştırmanın Konusu ve Kapsamı

Göç, küresel ölçekteki en temel konulardan biri olarak kabul edilmektedir. Savaş, işsizlik, iklim, eğitim ve sanayileşme gibi nedenlerden dolayı insanlar daha iyi bir yaşam için göç etmektedir (Öksüz, 2019: 6). Göç ve göçmenlik üzerine çalışmalar yapan uzmanlar göç kavramını düzenli ve düzensiz olarak iki gruba ayırmıştır (Toksöz, vd. 2012: 18). Tarih boyunca bireyleri ve toplulukları etkileyen göç hareketlerinin varlığına çok kez şahit olunmuştur. Bu bağlamda göçler sebep ve sonuçları ile birlikte yaşandığı dönemin siyasi, eğitim, toplumsal ve ekonomik ilişkileri ile genel olarak bağlantılıdır. Bireyler ekonomik ve siyasi gibi nedenler sonucu yaşadıkları ülkelerinden başka ülkelere göç etmekte ve bu göç edilen ülkeler ise göçün ortaya çıkarmış olduğu sonuçlarına yönelik ülke içinde çeşitli politikalar uygulamak durumunda kalmaktadırlar. Bu politikalar göçmenlere sahip çıkmaya yönelik yarar sağlayacağı gibi dışlayıcı ve reddedici şekilde de olabilmektedir (Duruel, 2017: 2).

Yaşamış olduğumuz 21. yy.'da göç eden insanların çoğu ekonomik sıkıntılar nedeni ile iş bulma amacıyla bulunduğu yerden göç etmektedir. Bu iş bulma amacıyla oluşan göçlere işçi göçü de denilebilmektedir. Ekonomik sebepli olan bu göç türü bireyin yaşamış olduğu ülkeden başka ülkeye iş bulmak amacıyla yapmış olduğu göçtür. Bu göç türü göç edilen ülke ve göç alan ülke açısından sosyal ve ekonomik olarak değişiklikleri meydana getirmektedir (Soytürk, 2012: 2314).

Bu çalışmada genel olarak uzun yıllar birçok göç sürecine güzergahlık ve ev sahipliği yapmış olan Akdeniz ülkelerinden Türkiye ve İtalya ele alınacaktır. Özellikle göçmenlerin ekonomik zorluklar yüzünden ülkelerini terk edip refaha kavuşmak amacıyla göç ettiği ülkedeki en büyük sorunlarından biri olan iş gücü piyasası, bu iki ülke bazında değerlendirilecektir. Çalışmanın ana hattını oluşturacak olan iki ülke Türkiye ve İtalya genel olarak ele alınacak ve bu ülkelerin göç politikalarının göçmenleri nasıl etkilediği, iş gücü piyasası özelinde yasal mevzuatları ve göçmenlerin iş gücü piyasasına uyumda yaşadıkları süreçler ortaya konulacaktır.

Türkiye, 2011 yılında başlayan Suriye iç savaşı sonrası düzenli ve düzensiz göçmenler almaya başlamıştır. Türkiye açık kapı politikasını benimsemektedir (Bayır ve Aksu, 2020: 324). Bu nedenle Suriyeli göçmenlerin sayıları gittikçe artmış, misafirlik süreleri uzamış, kalıcı yerleşik hayata geçmeye başlamışlardır. Tüm bu yaşanan göç olayları Türkiye'nin iş gücü

politikasını derinden etkilemektedir. Türkiye'deki kayıtlı ve kayıt dışı yaklaşık beş milyonu bulan geçici ve uluslararası koruma altındaki göçmen olduğu söylenmektedir (Göç idaresi, 2022). Türkiye; Suriyeli, Iraklı ve Afganlıların yanı sıra Afrika ve Asya bölgelerinden göç almaktadır (Aygül, 2017: 69).

İtalya Akdeniz'e olan kıyısı ve ekonomik olarak gelişmiş olması nedeniyle çevresindeki Afrika ülkelerinden yoğun bir göç almaktadır. İtalya'ya Nijerya, Gambiya, Somali, Fildişi ve Eritre gibi ülkelerden insanlar gelmektedir (IOM, 2017: 30). Kayıt dışı olarak ifade edilen düzensiz göçmenler, büyük göç alan ülkeler için çeşitli sorunlara sebebiyet vermektedir. Bu bireyler genellikle düşük vasıflı işlerde çalışmakta olup, resmi bir kayıt süreçleri bulunmadığından dolayı çeşitli zorluklara neden olabilmektedirler (Erdoğan, 2018: 80-81). Bu sorunlar, işe hazırlık süreci, işe başlama ve çalışma yaşamını sürdürme süreci gibi sınıflara ayrılarak değerlendirilebilir (Ak, 2021: 5). Düzensiz göçmenlerin istihdama hazırlık süreçlerinde her iki ülkede de karşılaştığı en büyük sorun göç ettikleri ülkenin ana dilini bilmemesidir (Taş, 2021: 41). Bu nedenle geldikleri ülkede aldıkları eğitim ve mesleki geçmişleri iş gücü piyasasının istediğini tam olarak karşılamamaktadır. Bunlara bireylerin yaşı ve cinsiyeti de etkilenince birtakım sorunları beraberinde getirmektedir (Çetin, 2016: 205).

Düzensiz göçmenlerin işe giriş sürecinde karşılaştıkları sorunların en büyüğü çalışma izni sorunudur (Adar, 2018: 19). Çalışma izni başvurularının hem uzun süreçli ve hem de maliyetli olması nedeniyle işverenler genellikle kayıt dışı istihdamı tercih etmektedir. Aynı zamanda çalışan için bu tercih edilen bir yöntemdir (Arslantürk ve Tunç, 2018: 170). Ailesi ve kendisi için aldığı sosyal yardımların devam etmesini istemektedirler. Bu yüzden bazı göçmenler kayıt dışı çalışmaktadırlar (Sadık, 2021: 59; Altun ve Dündar, 2023: 195). Çalışma hayatına geçen düzensiz göçmenler, kayıtsız çalıştıkları için maaşları düzensiz ödenmektedir. Hatta bazı işçiler maaşını sözleştikleri ücretin altında almaktadır (Adar, 2018: 35). Göçmenlerin çoğu kendi mesleki geçmişleriyle uyumlu olmayan işlerde çalışmak zorunda kalmaktadır. Bunun altında birçok farklı neden yatmaktadır. Bunlardan biri Türkiye'ye gelmeden önceki çalıştıkları sektörlerden bir belge talep edememelerinden kaynaklanmaktadır (Adar, 2018: 25). Tüm bu hususlar düşünüldüğünde, düzensiz göçmenlerin potansiyellerinin altında kayıt dışı işlerde çalıştıkları ve devlet yardımlarına bağımlı hale geldikleri görülmektedir.

Günümüzde İtalya'da ikamet eden her 10 kişiden 1'i yabancısıdır ve bu sayı giderek artmaktadır. Göçmen oranları 1970'li yıllarından itibaren giderek artmaya başlamıştır (Salomini, 2015: 167). Türkiye'de ise, Suriye savaşıyla birlikte göç olayları gözle görülür şekilde artış göstermeye başlamıştır (Karakaya, 2020: 110). Günümüzde göçmenler, göç alan

ülke için siyasi ve sosyal bir mesele haline gelmiştir. İtalya'nın iş gücü piyasası, bu kadar çok sayıda yabancıya iş istihdamı sağlayabilecek yeterli kapasiteye sahip olmasına rağmen son yıllarda istihdam konusunda başarısız olduğu gözlenmektedir (Çoşan vd., 2017: 231). Türkiye'de ise benzer bir durum söz konusudur. Her iki ülkede de genç işsizlik önemli bir sorun haline gelmektedir (Acar, 2021: 2-3).

Türkiye'de önceden gerçekleştirilen akademik araştırmalarda, düzensiz göçmenlerin iş gücü piyasasına uyum politikaları içeren çeşitli değerlendirmeler yapılmıştır. Ancak, bu çalışmalarda Türkiye'nin iş gücü uyumu için geliştirdiği politikaları diğer ülkelerle karşılaştırılması yapılmamış ve bu karşılaştırmadan elde edilen sonuçların analiz edilmesi noktasında bir eksiklik olduğu saplanılmıştır. Sonuç olarak, Türkiye'nin göçmenlerin iş gücü piyasasına uyumu politikalarının geliştirilmesi ile ilgili deneyimi, başka bir ülkenin benzer deneyimi ile karşılaştırılarak daha geniş bir perspektif sunulmamıştır.

Yapılan çalışmalarda, göçmenlerin iş gücü piyasasına uyum politikası hem ekonomik sürdürülebilirlik hem de sosyal uyum açılarından değerlendirilmesi gerekmektedir. Göçmenlerin karşılaştığı; işsizlik, istihdam, gelir eşitsizliği, ırkçılık ve dil bilmeme gibi unsurlar hem göçmenlerin iş gücü piyasasına adaptasyonunu etkilerken aynı zamanda ev sahibi ülkenin ekonomik performansını ve toplumsal denge yapısını da etkilemektedir.

Bu çalışma için; Türkiye ve İtalya'nın Akdeniz Ülkeleri olarak seçilmesinin arkasında birkaç önemli neden vardır. Öncelikle, bu iki ülke Akdeniz coğrafyasında yer alması nedeniyle göç olgusunun yoğun olarak yaşandığı bölgelerdendir. İkincisi, her iki ülke de hem göçmen kaynağı hem de transit ülke olarak işlev görmektedir.

Bu tezin konusu, Akdeniz ülkesi olan Türkiye ve İtalya'daki göçmenlerin iş gücü piyasasına katılımı noktasında geliştirilen uyum politikalarının karşılıklı olarak incelemesi olup bu konu ile ilgili yapılan çalışmaya literatürde rastlanılmaması tezin özgün değerini oluşturmuştur. Türkiye ve İtalya her ne kadar Akdeniz coğrafyası içerisinde değerlendirilse de göçmenler için izlediği politikalar farklıdır. İtalya Avrupa Birliği içinde yer aldığı için farklı strateji geliştirmektedir. Türkiye ise açık kapı politikasından dolayı göçmenlere farklı yaklaşmaktadır. Buna ek olarak İtalya'ya ve Türkiye'ye göç eden göçmenlerin profilleri de farklıdır. Tüm bunlar göç politikasına bakış açısını etkilemektedir.

Çalışmanın kapsamı ise göç kavramı ile birlikte göçmenlerin iş gücü piyasasına uyum politikalarını Akdeniz ülkesi olan İtalya ve Türkiye özelinde inceleyip; bu ülkelerde göçmenlere yönelik iş gücü piyasası bağlamında uygulanan politikaları, her iki ülkedeki

farklılıkları ortaya koymaktır. Aynı zamanda göçmenlerin her iki ülkenin iş gücü politikalarına uyum süreçlerinde bu politikaların uygulanma biçimlerini, gözlenen eğilimleri ve bu politikaların sonuçlarını da açığa çıkarmayı hedeflemektedir.

1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Göç, ulusal ve uluslararası düzeyde iş gücü piyasasını etkilemektedir. Türkiye ve İtalya, Akdeniz Ülkeleri olarak göç olaylarının yoğun yaşandığı bölgeler arasında yer alır. Her iki ülkede farklı sosyal ve ekonomik dinamiklere sahip olsa da, göçmenlerin iş gücü piyasasına uyumu konusunda benzer zorluklarla yüzleşir.

Bu çalışmada özellikle Türkiye ve İtalya özelinde çalışılmasının nedenleri arasında her iki ülkenin de göçmenlerin ilk durağı olması, Avrupa açılan kapı görevinde olmaları, kendi içlerinde büyük önem arz etmektedir. Özellikle bu ülkelere ekonomik refah amacı ile göç eden göçmenlerin en önemli sorunlarından biri iş gücü piyasasıdır. Göç ettikten sonra bir iş arayışı içine giren göçmen ilk önce iş bulma sıkıntısı ile birlikte göç ettiği ülkenin politikalarına bağlı olarak belli bir uyum süreci içerisine girmektedir (Civan ve Gökalp, 2011: 247).

İtalya ve Türkiye'nin göç bağlamında içinde birçok farklı ülkeden göçmen barındırması ve göç yolunun ilk durağı olmaları nedeni ile göçmenlere yönelik uyguladığı politikalar benzerlik gösterdiği kadar farklılıkları da bulunmaktadır (Yiğittepe ve Çaykara, 2019: 85-86). Özellikle bu ülkelerin eğitim politikalarında ilerleyişin olması, okuma oranlarında artışların olması bu ülkelerde bulunan tarım ve geri dönüşüm gibi alt sektörel iş kollarında büyük açıklıklar meydana getirmektedir (Sağlam vd. 2011: 104-105).

Bu çalışmanın amacı, Akdeniz ülkeleri olan Türkiye ve İtalya örneği üzerinden, göçmenlerin iş gücü piyasalarına uyumu, bu iki ülkenin göç politikalarının iş gücü piyasasındaki nedenleri, eğilimleri ve sonuçları ortaya koyulacaktır. Tez, Türkiye ve İtalya'daki örnekler üzerinden ilerleyerek, göçün bu iki ülkenin iş gücü piyasalarını nasıl etkilediğini ve bu etkileri şekillendiren politika yaklaşımlarının analizini içermektedir. Bu yaklaşımla, çalışma genel bir perspektifle Akdeniz ülkelerindeki göçün iş gücü piyasasındaki dinamiklerini ve bu dinamikleri şekillendiren faktörlerin değerlendirilmesidir. Böylece, İtalya ve Türkiye'nin göç politikalarının iş gücü piyasasına uyumunun etkileri daha ayrıntılı araştırılıp karşılaştırılmalı bir değerlendirilmesi yapılacaktır.

1960'lı yıllardan itibaren İtalya nüfusu düşmeye başlamıştır. Bu nedenle yaşlı nüfus artmış, aktif nüfus ise düşmüştür. İtalya dünyanın en yaşlı nüfuslarına sahip ülkelerden biridir. Bu nedenle 1980'li yıllardan itibaren düzenli göçmen politikasını benimsemeye başlamıştır

(Brodolini, 1996: 1). İtalya'nın benimsediği göç politikası sonucunda aktif nüfusta önemli artış yaşanmaya başlanmıştır. İtalya, ekonomi bakımından dünyada sekizinci sıradadır (Akçay ve Akgün, 2017: 349). Fakat 2000'li yıllardan itibaren İtalya'nın iş gücü politikası bir takım olumsuz şeylerle yüzleşmeye başlamıştır (Koca, 2022: 120). 21. yüzyılların başında yaşanan küresel krizler ve Arap Baharı etkisiyle İtalya hızlı bir düzensiz göç almaya başlamıştır (Erkmen, 2021: 2023). Bu da kayıt dışı istihdama neden olmuştur. İtalya'nın 1980'li yıllarda iş gücünün yaklaşık %20'si kayıt dışı sektöre aittir (Koçyiğit, 1998: 51). Bu nedenle düzensiz göçmenler en kötü ihtimal ile kayıt dışı sektörde istihdam edileceklerini bildikleri için İtalya'ya gelmektedirler. Maalesef bu sorun İtalyan iş gücü piyasasını olumsuz etkilemektedir. İşsizlik ülke için önemli bir sorun haline gelmeye başlamıştır (Acar, 2021: 91). Özellikle genç işsizlik oranında artış yaşanmıştır. Bu nedenle İtalya bu sorunları aşmak için iş gücü piyasası politikaları geliştirmeye başlamıştır (Salomi, 2015: 16).

Türkiye ise İtalya'nın aksine ekonomisi gelişmekte olan, genç nüfus oranına sahip bir ülkedir (Acar, 2021: 3). 2011 yılında başlayan Suriye iç savaşıyla düzenli ve düzensiz göçmenler almaya başlamıştır. Türkiye, Suriye için açık kapı politikasını benimsemektedir (Kır, 2022: 1). Bu nedenle Suriyeli göçmenlerin sayıları gittikçe artmış, misafirlik süreleri uzamış, kalıcı yerleşik hayata geçmeye başlamışlardır. Suriye'den gelen düzenli-düzensiz göçmenler ekonomide yer almaya başlamıştır. Bu insanların büyük bir bölümü aktif çalışan statüsündedirler. Bunların bir kısmı resmi çalışma statüsüne sahipken bir kısmı da kaçak şekilde çalışmaktadır (TISK, 2020: 23). Düzensiz göçmenler, iş veren tarafından herhangi bir kayıt yaptırmadan çalışmaktadır. Bu da birtakım sorunları da beraberinde getirmektedir. Bu insanların iş gücü piyasasına uyum sorunlarına neden olurken aynı zaman da Türkiye'de işsizlik oranında arttırmaktadır (Aygül, 2018: 24). Türkiye bu sorunları aşmak için birtakım politikalar üretme yoluna gitmeye başlamıştır. Kayıt dışı istihdamın önüne geçmek amacıyla yaptırımlar uygulamaktadır (Candan, 2007: 9).

Günümüzde, göçmenlerin iş gücü piyasalarına uyumu hem bireylerin ekonomik refahını hem de ev sahibi ülkenin sosyal dengesini etkilemektedir. Türkiye ve İtalya'nın iş gücü piyasalarındaki göçmen uyumu politikalarının analizi, bu iki ülkenin deneyimlerini daha iyi anlamamızı ve göçmenlerin ekonomik ve sosyal uyumunu artırmak için daha etkili stratejiler geliştirmemizi sağlayacaktır.

Bu çalışmaya duyulan ihtiyaç, mevcut literatürde bu iki ülkenin iş gücü piyasalarına uyum politikalarının karşılaştırmalı analizinin yeterince yapılmamış olmasıdır. Türkiye ve İtalya'nın göç ve iş gücü politikaları arasındaki benzerlikler ve farklılıkların anlaşılması, bu

alandada daha etkili politika önerilerinin geliştirilmesine katkı sağlayacaktır. Bu nedenle, bu çalışma, Akdeniz Ülkeleri'ndeki göçmenlerin iş gücü piyasasına uyumunu daha kapsamlı ve karşılaştırmalı bir perspektifle ele alarak, mevcut boşluğu doldurmayı amaçlamaktadır.

Bu çalışmada, Türkiye ve İtalya' da göçmenlere yönelik uygulanan politikaları ve bu politikalar çerçevesinde iş gücü piyasası ele alınacak olup özellikle bu ülkelerde yaşayan göçmenlerin iş gücü piyasasında yaşadıkları uyum süreçleri ve ülke içinde yasaların iş gücü piyasasına yönelik kendilerine sağladıkları kolaylıklar, zorluklar ve etkilerine cevap aranacaktır.

Tezde şu sorulara yanıt aranacaktır.

İtalya özelinde;

- Göç, İtalya'daki iş gücü uyum politikasını önemli ölçüde etkiliyor mu?
- İtalya'ya yapılan göçler genç işsizliğini önemli ölçüde etkilemiş midir?
- Avrupa Birliği ülkesi olan İtalya'nın göçmenler için ürettiği iş gücü uyum politikası nedir?
- Göçmenler göç ettikten sonra iş gücü anlamında kayıt sıkıntısı yaşıyorlar mı?
- Belirli işlerde çalışan göçmenler yerel halkla uyum sıkıntısı yaşıyorlar mı?
- Göçmenler ve yerli halk aynı eşit şartlarda çalışıyor mu?
- Göçmenlerin ekonomiye olan katkıları nedir?
- İtalya'nın göçmenlere ilişkin geliştirdiği politikalar nedir?
- Göçmenler hangi iş kollarında çalışmaktadır?
- Göçmenlerin yaş grubu ve cinsiyeti iş gücü politikasını etkilemekte midir?
- Bir Avrupa ülkesi olan İtalya'nın göçmenlerin iş gücü politikasına uyumu için geliştirdiği politikalar Türkiye'nin politikalarından farkı nedir?

Türkiye özelinde ise;

- Göç, Türkiye'deki iş gücü politikasını önemli ölçüde etkiliyor mu?
- Türkiye'ye yapılan göçler genç işsizliğini önemli ölçüde etkilemiş midir?
- Türkiye'nin açık kapı politikası işsizlik oranını önemli ölçüde etkilemiş midir?
- Türkiye'nin göçmenler için ürettiği iş gücü politikası nedir?
- Göçmenler yerli halk ile eşit şartlarda mı çalışıyor?
- Göçmenlerin ekonomiye olan katkıları nedir?

- Göçmenler hangi iş kollarında çalışmaktadır?
- Göçmenler göç ettikten sonra iş gücü anlamında kayıt sıkıntısı yaşıyorlar mı?
- Belirli işlerde çalışan göçmenler yerel halkla uyum sıkıntısı yaşıyorlar mı?
- Göçmenlerin yaş grubu ve cinsiyeti iş gücü politikasını etkilemekte midir?
- Türkiye'nin göçmenlerin iş gücü politikasına uyumu için geliştirdiği politikalar İtalya'nın politikalarından farkı nedir?

1.3. Araştırmanın Yöntemi

Elde edilen veriler ışığında araştırmacıların göç araştırmaları ile ilgili çalışmalara gün geçtikçe daha çok ilgi duymaya başladığı ve bu doğrultuda çalışmalar yaptığı açıkça görülmektedir. Özellikle son iki yılda göç araştırmaları ile ilgili konularda önemli miktarda artış gösterdiği söylenilebilir. Bu artışın dışında daha da önemli olan bir konu ise bu göç çalışmalarının gün geçtikçe niteliğinin artması ve buna bağlı olarak yoğun göç alan ülkemizin doğru ekonomik, sosyal ve siyasi kararlar alabilme, buna yönelik politikalar ortaya koyabilme yeteneğini geliştirerek yayınlar haline gelmesidir. (Avcıoğlu, 2020: 81).

Bu tez çalışmasında, literatür taramasına dayalı betimsel analiz yöntemini kullanılmıştır. Bu yaklaşım, daha önceden yapılmış olan araştırmaların incelenmesi ve analizi yoluyla temel bulguların ortaya çıkarılmasını hedeflemektedir. Betimsel analiz yönteminde, gözlem ve görüşme yapılarak toplanan verilerin sonuçlarını düzenleyip ve yorumlayıp okuyucuya sunmak amaçlanmaktadır (Baltacı, 2019: 379).

Betimsel analiz yöntemi dört aşamada gerçekleşmektedir. İlk olarak araştırmacı araştırma sorularından, yapacağı araştırmanın kavramsal çerçevesinden ya da görüşme ve gözlemlerde yer alan boyutlardan hareket ederek veri analizi için bir şema oluşturur. Böylece toplanan verilerin hangi temalar altında düzenleneceği ve sunulacağı ortaya çıkarılmış olur. Daha sonra araştırmacı önceden oluşturmuş olduğu şemaya bağlı olarak verileri okur ve düzenlemeye başlar. Bu süreç gerçekleştirilirken toplanan verilerin anlamlı ve mantığa uygun bir biçimde bir araya getirilmesi önem taşımaktadır. Bu aşamadan sonra araştırmacı düzenlemiş olduğu verileri tanımlar. Bunu yaparken ihtiyacı olduğu yerde doğrudan alıntılara başvurmak zorunda kalabilir. Bu süreçlerin sonunda araştırmacı tanımlamış olduğu bulguları açıklar, ilişkilendirir ve anlamlandırır (Özdemir, 2010: 336).

Literatürde var olan araştırmalar, tez çalışmasının konusuyla ilgili olarak kapsamlı bir şekilde gözden geçirilmiştir. Bu süreçte, ilgili makaleler, kitaplar, raporlar ve diğer akademik kaynaklar taranarak uygun ve güvenilir veriler toplanmıştır. Ardından bunların betimsel analiz

sürecine geçilerek toplanan veriler düzenlenip ve yorumlanıp tez çalışmasının hedeflediği olgularla ilişkilendirilmesi sağlanacaktır. Mevcut araştırmalardan elde edilen bulguların ve sonuçların, tez konusuyla ilgili temel sorulara ve hedeflere ne kadar uygun olduğunu değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Literatür taramasına dayalı betimsel analiz, mevcut bilgileri derinlemesine anlamayı ve daha önceki araştırmaların tez çalışmasının amacını ve hedeflerini ne kadar desteklediğini belirlemeyi amaçlamaktadır. Betimsel analiz, eldeki verileri genelde okuyucular tarafından anlayabilecekleri ve yeri geldiğinde kullanabilecekleri hale getirebilmelidir (Acer, 2011: 424).

Literatür taramasına dayalı betimsel analiz yapılan bu çalışmada, konu içeriği olarak öncelikle Akdeniz ülkeleri olan İtalya ve Türkiye' ye yapılan göçler üzerine bir araştırma yapılmış daha sonra bu göçler üzerinden göçmenlerin uyum politikaları üzerinde durulmuştur. Literatürde araştırmalar yapılarak daha önceki verilere ya da kaynaklara katkı sağlayacak olan bu çalışmamızda yabancı kaynaklar üzerinden birçok araştırma yapılmıştır. Türkiye ve İtalya gibi iki önemli Akdeniz ülkesi örneğindeki göç politikalarının ve iş gücü piyasası uyumunun karşılaştırmalı bir perspektiften analiz edilmesi önemlidir. Bu tür bir karşılaştırmalı analiz, bu iki ülkenin göç politikalarının benzerliklerini ve farklılıklarını anlamamıza ve daha geniş bir perspektife katkı sağlayacaktır. Bu nedenle, betimsel analiz yöntemi bu tür bir karşılaştırmanın yapılıp yorumlanmasında kullanılacak en iyi yöntemlerden biridir.

İKİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Göç Kavramı

Göç kelimesi; Türk Dil Kurumu tarafından hazırlanan sözlükte “*Ekonomik, toplumsal, siyasi sebeplerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işi, taşınma*” şeklinde bahsedilmiştir (TDK, 2021). Göç kavramı bireylerin ve toplulukların çeşitli sebeplerle var oldukları mekanlardan zaman içerisinde bazen ülke içi bazen de ülke dışı yerlere gitmesi şeklinde tanımlanmaktadır. Bu noktada göç faaliyetini meydana getiren temel husus, insanların hayatlarından ve yaşadıkları mekanlardan hoşnut olmadıkları ile alakalıdır. Bu sebeple duyulan hoşnutsuzluk, bireylerin daha iyi yaşam şartlarına kavuşma duygularıyla göç etmeye itmektir.

Burada göç meselesinin, coğrafi bir olgu olduğunu belirtmek gerekmektedir. Yüzyıllar boyu hayatımızda var olan göç gerçeği hiçbir etki kaybetmeden varlığını devam ettirmektedir (Bartram vd., 2017: 3). Göç olgusu ile birey, farklı şartlar, farklı tecrübeler, farklı faktörler, toplumsal ve uluslararası boyutta birçok sonuç oluşturan durumlarla ilişki kurmaktadır (Balaam ve Dillman, 2018: 537).

Tarih boyunca, sürekliliği olan ve gittikçe artan göç, günümüz dünyasında da ulusal ve diğer uluslararası alanda, özellikle ikinci dünya savaşı sonrası soğuk savaş döneminin sonlanması ile birlikte daha da gün yüzüne çıkmış ve toplumun tüm yaşam tarzlarını farklı biçimlerde ortaya koymaya başlamıştır (Çağlar, 2018: 30). Toplumu derinden etkileyen göç, aktifliği bulunan değişik nedenler ve sorunlar ile parçalı ve karmaşık bir hal almaya başlamıştır. Diğer bir ifadeyle göç, zaman olgusunun verdiği kavram ile çeşitlilik göstermiş günümüz dünyasından küresel bir sorun haline gelmeye başlamıştır.

Sosyolojik olarak göç, sadece mekânsal bir hareketlilik değil, aynı zamanda toplumsal hareketlilik olarak da karşımıza çıkmaktadır. İnsanlar yaşam kalitelerini yükseltmek, yaşamış olduğu toplumdan baskı görmesi nedeniyle daha rahat yaşayabileceği bir toplumu tercih etmesi, huzurlu ve güvenli bir yerde hayatlarını refah seviyede sürdürebilmek için bulunduğu yeri bir çok nedenden dolayı terk ederek yeni mekanlara yönelmeye başlamış ve buralara ulaşmak için ölümü bile göz önüne alabilmişlerdir (Gemici ve Çatal, 2019: 52).

Belirli nedenler ile göç eden insanlar göç ettikleri bölgelerde özellikle uyum noktasında sıkıntı yaşamaktadırlar. Gidilen yerin kültürel çeşitliliği, dili, dini, ırkı ve diğer çeşitlilikleri göç eden için belli bir uyum sürecini de beraberinde getirmektedir. Toplumda dışlanma yaşayan

göçmen bireyler uyum sürecinde çeşitli psikolojik sorunlarını da beraberinde getirmektedir. Her alanda yaşanan bu süreç göç' ün sonuçlarını da olumsuz yönde olmasını ön plana çıkarmaktadır (Canbey, 2018: 3-4).

2.1.1. Göçün Nedenleri

Göçler genel itibariyle, zamanla olan değişimleri, bıraktığı tesirleri ve neticeleri kapsamında oldukça karışık bir durum gibi görülse de merkezinde etki eden hususların siyasi, ekonomik ve doğal afetler gibi sorunlar olduğu görülmektedir (Cengiz, 2015: 106). Başka bir ifadeyle, insanlık tarihinde ve tüm çağlarda meydana gelen göçler, ekonomik sıkıntılar, doğal ortamlardaki tehlikeler, belli bir yönetimin halk üzerinde uyguladığı baskılar, savaşlar gibi hususlar sonucunda da meydana gelebilmektedir (Koçak ve Terzi, 2012: 165). Göç kavramı yapay bir konu olduğundan birçok değişik tarafları da incelenmiştir. Göç ile alakalı araştırmalar fazla olsa da genel itibariyle ele alındığında göç hususunda üzerinde durulmak istenen iki ana konu bulunmaktadır. Bu konulardan birincisi göçe neden olan ana sebeplerdir. İkincisi ise göç faaliyetlerinin meydana getirdiği sonuçlar şeklinde açıklanabilir. Bu bağlamda, göçü meydana getiren noktaların insan kaynaklı olup olmadığı konusunun üzerinde pek durulmamıştır. Buradaki önemli husus bireyleri yer değişikliğine itmesidir. Aşağıda göçe neden olan ana hususlar başlıklar içerisinde değerlendirilmiştir.

2.1.1.1. Ekonomik Nedenler

İnsanlar daha iyi şartlarda çalışmak ve yaşamak için göç etmektedirler. Özellikle az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde yaşayan bireyler daha iyi imkanlara sahip olmak için gelişmiş ülkelere göç ederler. Bu göç olayı özellikle gençler arasında yaygın olduğunu söylemek yanlış olmaz. Gelişmekte olan ülkelerde yaşanan işsizlikten dolayı yaşanan gelecek kaygısı neticesiyle insanlar göç eğilimindedir (Taşçı, 2009: 186). Daha fazla gelire sahip olmak ve alım gücünün yüksek olduğu ülkelerde yaşamak istediği ile insanlar gelişmiş ülkelere göç ederler. İş gücüne ihtiyaç duyan ve yüksek maaş veren ülkeler göçmenler için bir cazibe merkezi olmuştur.

Yaşadığı yerde çalışma fırsatı bulamayan veya yaşadığı yerin fazla gelişmemiş olması nedeni ile iş sıkıntısı yaşayan insanlar daha gelişmiş bölgelere göç etmekte ve burada yaşamlarını sürdürmektedirler. Ekonomik refahın daha iyi olduğu yerler göçmenlerin ilk durağı haline gelmektedir. Genelde bu tip göçler kırsal alanlardan kent merkezlerine doğru sağlanmaktadır (Sırım ve Demir, 2020: 80-81).

2.1.1.2. Siyasi Nedenler

Göç hareketini sadece ekonomik nedene bağlanması doğru bakış açısı değildir. Bireyler yaşadıkları ülkelerde ekonomik durumu iyi olsa da göç etmek zorunda kalabilirler. Bu göçlerin arkasında; baskı, şiddet, ırkçılık ve savaş gibi nedenler yatabilir. İnsan haklarının ihlal edilmesi, iç savaş ve çatışmalar insanları göç etmeye zorlar. Bu tür olaylar çoğunlukla az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde yaşanmaktadır (Tokatlı, 2011: 71). Bu bölgelerde yaşayan insanlar daha huzurlu bir yaşama sahip olmak için gelişmiş ülkelere göç ederler.

Ortadoğu’da yaşanan siyasi istikrarsızlık ve iç savaş nedeniyle insanlar ülkelerini terk etmek zorunda kalmaktadır. İran’daki rejim değişikliği nedeniyle insanlar Türkiye, Avrupa ve Amerika’ya giderken, Ukrayna’da süren savaş nedeniyle ise daha çok Avrupa ülkelerini tercih etmektedirler. Hedef ülke, göçmen olayına bazen sıcak bakmadığı için insanlar legal olmayan yolları tercih etmektedirler.

Savaşlar ve siyasi olaylar dışında bir başka olgu ise terör olayları da insanların göç etmesini zorlayan diğer etmenlerden biridir. Terör olayı bir güvenlik sebebi olduğu için insanlar doğup büyüdükları yerleri terk etmek zorunda kalırlar (Akgül ve Kaptı, 2010: 67). Bu göç olayı bazen isteğe bağlı yapılırken bazen de devlet eliyle zorunlu şekilde yapılmaktadır. Örneğin Türkiye’de 1980’li yıllar sonrasında terör nedeniyle iç göç yaşanmıştır (Gündüz ve Nalan, 1997: 109). Bunun dışında İran’daki rejim değişikliği ve SSCB’de yaşanan olaylar insanların isteğe bağlı olarak göç etmesine zemin oluşturmuştur. Ayrıca yeni yerler görmek ve farklı kültürleri tanımak isteyen maceracı ruhlu insanlarda sosyal nedenlerden dolayı göç etmektedir.

2.1.1.3. Doğal Nedenler

İnsanoğlu doğa ile iç içe yaşayan onunla etkileşim içinde bulunan bir varlıktır. İnsanlar tarih boyu doğanın elverişli olduğu bölgelerde yaşamlarını sürdürmüştür. Lakin bazı yaşanan doğa olayları nedeniyle buldukları bölgeleri terk etmek zorunda kalıp yeni yerler arama arayışına girmişlerdir (Aksoy, 2012: 293). Doğal nedenlerle yer değiştirme olayı günümüzde de devam eden bir olgudur. Yaşanan bazı doğal afetler arasında deprem, kuraklık, heyelan, çevre kirliliği, volkanik olaylar ve iklim değişikliği gibi nedenler yer almaktadır. Türkiye’de 2023 yılında yaşanan depremde, depremin yaklaşık on ili etkilemesi nedeniyle binlerce insan memleketlerini terk etmek zorunda kalmıştır. Doğal nedenlere bağlı göç olayları kalıcı olduğu gibi geçici de olabilmektedir. Bu biraz kişinin seçimine ve ekonomik durumuna bağlı olabilmektedir. Genellikle kuraklık nedeniyle göç etmek zorunda kalan bir insan gittiği bölgeye kalıcı olarak yerleşebilirken, deprem nedeniyle ayrılan birey, her şey düzenlince memleketine geri dönebilmektedir.

2.1.1.4. Sosyal ve Kültürel Nedenler

Sosyal ve kültürel nedenler, göçü etkileyen temel faktörler arasında önemli bir rol oynamaktadır. Bireylerin, göç kararı almasına etki eden bu nedenler, çeşitli ihtiyaçları ve arzuları yansıtmaktadır. Bireyler, etnik köken, cinsiyet, din veya benzeri ayrımcılığa maruz kaldığı için göç etmek zorunda kalabilir. Her insanın dinini ve benimsediği yaşam biçimini özgürce yaşama hakkı vardır. Bireyler yaşadıkları bölgelerde kendilerini özgür hissedemedikleri anda farklı bölgelere göç etmek durumunda kalmaktadırlar. Örneğin, İran'da yaşayan bazı dini gruba mensup insanlar Türkiye gibi ülke sınırına yakın ülkelere göç etmek zorunda kalmaktadır. Bu göçler zorunlu olduğu gibi isteğe bağlı da yapılabilmektedir (Kondakçı, 2021: 24).

İnsanlar, mevcut yaşam koşullarının yetersizliği ve bu koşulların daha iyi olmasını sağlamak için farklı yerlere göç edebilir. Mesela daha iyi bir eğitim almak isteyen bir genç eğitim amaçlı yurtdışına göç etmek isteyebilir. Ayrıca bazı maceracı insanlar yeni kültürleri tanıma ve farklı bölgeler görme isteği taşırlar. Bu bireyler, kısa süreli göçler yaparak dünyanın çeşitli bölgelerini gezerler.

2.1.2. Göçün Türleri

2.1.2.1. İşçi Göçü

Birey doğduğu ve büyüdüğü topraklar da işsizlik gibi sorunlarla karşılaşabilir. Kişi, iş sahibi olmak ve daha iyi şartlarda çalışmak için göç etmek zorunda kalır (Türkkan, 2019: 16). İşçi göçü sanayileşme sonucu doğmuş bir kavramdır. Sanayileşen ülkelerin iş gücüne ihtiyaç duyması ile insanlar farklı ülkelere gitmiştir. II. Dünya savaşından sonra genç nüfusta yaşanan kayıp nedeniyle aktif nüfusa ihtiyaç duyulmuştur. Bu nedenle Batı Avrupa ülkeleri başta Türkiye olmak üzere diğer ülkelerden göç almaya başlamıştır (Demirtaş, 1989: 417). Bu göçler ülkeler arası yapıldığı gibi şehirlerarası da yapılmaktadır. Buna sebep olan etmenlerin başında tarım toprakların verimsizleşmesi, hayvancılık gibi mesleklerin eskisi kadar para kazandırmamasıdır.

İş olanakları bakımından zayıf ülkelere daha gelişmiş ülkelere işçi göçü yıllar geçtikçe artış göstermiştir. Bu durum bazı faktörlerden kaynaklanmaktadır. Bunun başlıca nedenleri; hızlı nüfus artışı, kırsal kentlerde insanların ihtiyaçlarının çeşitlenmesi, gelir dağılımındaki dengesizlik, işverenler için iş gücü maliyetlerinin düşmesi, örgütlenmeyi önlemek için göçmen iş gücünün kullanılması, işsizliğin artması ve ücretlerin düşüklüğüdür (Günay vd., 2017: 45). Daha iyi yaşam şartlarına kavuşmak için göç eden işçiler gidilen ülkede

genellikle ağır ve insan gücüne dayalı alt sektörel işlerde çalışmakta ve geçimlerini sağlamaktadırlar.

2.1.2.2. Zorunlu ve Gönüllü Göç

Zorunlu göç, uluslararası göç türleri içinde değerlendirilen bu kavram bireylerin istekleri dışında yaptıkları yer değiştirme hareketidir. Bu göç hareketinde; toplumsal, siyasal olaylar, savaşlar ve doğal afetler olabilmektedir (Koçak ve Terzi, 2012: 170) Bu göç hareketi insanların istekleri doğrultusunda gerçekleşir. Zorunlu göçler, hedef ülke içinde sorunlar teşkil edebilir. Bir bölgenin aynı anda toplu bir göç alması ileride ekonomik ve toplumsal sıkıntılar yaşatması muhtemeldir

Gönüllü göçlerde, zorunlu göçlerin tam tersi bir duruma sahiptir. Burada göç olayı bireyin kendi isteği yani gönül rızası ile gerçekleşir. Genelde daha iyi bir yaşama ve güzel bir gelecek isteyen bireyler tarafından yapılır (Adıgüzel, 2020: 26) Bu göçler eğitim ve ekonomi amaçlı yapılabilir. 1960 yılı yıllarda Türkiye'den Batı Avrupa'ya çok sayıda gönüllü göç olmuştur. Bu göç hareketi temelde ekonomik amaçlı olsa da gönüllü göç kavramı içinde değerlendirilebilir.

2.1.2.3. İç ve Dış Göç

İç göçler, ülke içerisinde gerçekleşen göç olaylarıdır. İç göçler, bir ülkenin toplam nüfusu üzerinde doğrudan bir etki yaratmaz; ancak sadece göç eden ve göç alan illerin veya bölgelerin nüfus istatistiklerinde değişikliklere neden olur. İç göçler, kırsaldan kente, kentten kırsala veya bir bölgeden başka bir bölgeye doğru gerçekleşebilir ve bazen zorunlu, bazen de gönüllü olarak gerçekleşir.

İç göçlerin arkasındaki sebepler çeşitli ekonomik, politik ve sosyo-kültürel faktörlere dayanır. Genel olarak, iç göçlerin temel sebepleri arasında ekonomik nedenler daha fazla baskındır. Göç kararını etkileyen itici faktörler arasında toprakların yetersizliği, tarım alanlarının makineleşmesi sonucu işsiz kalan nüfusun artışı ve yeterli iş fırsatlarının olmaması sayılabilir. Göç alan yerlere çeken faktörler arasında ise istihdam olanakları, yüksek gelir beklentisi, eğitim ve sağlık imkanları gibi etkenler bulunur.

Dış göçler, bir ülkeden başka bir ülkeye doğru yapılan göçtür. Bu göç türü gönüllü olarak gerçekleşir. Bireyler daha iyi şartlarda çalışmak, para kazanmak ve alım gücüne sahip olabilmek amacıyla farklı bir ülkeye giderler. Dış göçler, iç göçlerle benzer şekilde zorunlu veya gönüllü olarak gerçekleşebilir. Dış göçler kendi içinde ayrılmaktadır bunlar; beyin göçü, mübadele göçü ve işçi göçüdür.

Dış göçleri etkileyen faktörler oldukça çeşitlidir ve iç karışıklıklar, doğal afetler, savaşlar, dini veya etnik baskılar, ekonomik krizler, aile içi şiddet, yoksulluk, daha iyi yaşam standartlarına sahip olma isteği, eğitim fırsatları, iş imkanları, güvenlik ve yüksek gelir beklentisi gibi nedenleri içerebilir.

2.1.2.4. Geçici ve Kalıcı Göç

Geçici ve kalıcı göçü birbirinden ayıran en temel özellik göç hareketini gerçekleştiren bireyin hedef bölgede ne kadar süre geçirmek istediği ile bağlantılıdır. Geçici göç hareketine katılan birey göç ettiği yerde yaşama amacı taşımaz gelecekte doğduğu ve büyüdüğü topraklara dönecektir. Geçici göçe örnek olarak mevsimlik tarım işçileri ve eğitim amaçlı göç eden kimseler verilebilir. Bunun dışında geçici göç sağlık nedeni de yapılabilir. Birey, daha iyi sağlık hizmeti alabilmek amaçlı kısa süreli göç edebilir (Adıgüzel, 2020: 26).

Kalıcı göçler ise aynı ülke için yapıldığı gibi ülkeler arasında da yapılabilir. Bu göçte, bireyler kendi ülkelerine geri dönmeyi düşünmezler. Kalıcı göçler ekonomik nedeni olduğu gibi savaş, baskı ve güvenlik nedeniyle de yapılabilir.

2.1.2.5. Beyin Göçü

Beyin göçü, başarılı, eğitimli ve kabiliyetli olan insanların imkansızlıktan veya kötü şartlardan dolayı gibi sebeplerle göç etme durumudur (Türkkan, 2019: 15). Burada beyin göçü durumu, alanlarında en iyi, kaliteli ve iyi bir eğitim görmüş kimselerin gelişmiş ülkelere göç etmesi şeklinde de açıklanabilir. Beyin göçü, göç edilen ülke için her ne kadar olumlu sonuçlar oluştursa da göç veren ülke için ciddi bir problem oluşturmaktadır (Akdoğan, 2019). Netice olarak beyin göçü, kişilerin alanlarındaki uzmanlıkları ve yeteneklerini kullanabilecekleri şartları sağlayabilecek ülkelere göç etme şeklinde ifade edilmektedir.

2.2. Göç Eden İle İlgili Kavramlar

2.2.1. Göçmen

Göçmen kavramı, hukuki bir tanıma dayanmaksızın literatür de farklı şekillerde değerlendirilen bir kavram olarak karşımıza çıkar. Örneğin Göç Terimleri Sözlüğü ‘ne göre göçmen, kendi istediği doğrultusunda doğduğu ve büyüdüğü ülkeyi terk ederek başka ülkeye göç eden kimsedir (Göç Terimleri Sözlüğü, 2009: 22). Göçmen kişi, mevcut hayat şartlarını düzeltmek ve daha iyi koşullarda yaşamak için gelişmiş ülkelere yasal yollardan yerleşmesidir (Yılmaz, 2014: 1686). Türk Dil Kurumu ise göçmen kavramını şu şekilde açıklamıştır; “*bir ülkeden bir başka ülkeye yerleşmek amacıyla giden kişi, aile ya da toplumsal küme*”. (TDK, 2019). Göçmenlik yaygın bir tanıma göre ise; bir yerden diğer bir yere yapılan hareketi ifade

ederken, ulus-ötesi bir açıdan değerlendirildiğinde göçmenler, sınırları aşan ve çok yönlü hareket eden bireyler olarak kabul edilir (İçduygu, 2014: 45).

2.2.2. Mülteci

BM tarafından hazırlanan 1951 tarihli sözleşmeye göre mültecileri statüsü hakkında şuna değinilmiştir; *“Yaşayışı, dini, dili, ırkı, milliyeti, belli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri sebebiyle zulüm göreceği konusundaki haklı kaygılar taşıyan ve bu sebeple ülkesinden ayrılan ve yine aynı sebeplerle ülkesine geri dönemeyen veya dönmek istemeyen kişi ve/veya kişilerdir”* şeklinde açıklanmıştır (Çelik, 2023: 22). Yani bu sözleşmeye göre; mülteci kendi ülkesinde, ırkı, dini inançları, vatandaşlığı veya siyasi olaylar nedeniyle yaşadığı zulüm ve ölüm korkusu nedeniyle doğduğu ülkeyi terk etmek zorunda kalan kimseleri kapsamaktadır. Mültecilerin statüsü belirlenmesi için şu özellikler barındırması gerekir;

Kişinin Kimliği ve Özgünlüğü: Mülteci olarak kabul edilecek kişi milli kimliğini kanıtlamak zorundadır. Bu milli kimlik; dil, din, ten rengi ve dini inanç gibi özellikler kapsayabilir. Eğer bu özellikler sahip kimse yaşadığı ülkede tehdit altında bulunuyor ise mülteci olarak değerlendirilebilir.

Ülkesindeki Tehditler: Mülteci olacak kişi vatandaşı olduğu ülkede tehdit altında olmalıdır. Bu tehdit, kişinin can ve mal güvenliğini içermelidir.

Koruma İhtiyacı: Mülteci, doğduğu ve büyüdüğü topraklarda yaşadığı sorunlar nedeniyle korunma ihtiyacı var. Eğer kişi vatandaşı olduğu ülkede kendini güvende hissetmeyebilir. Bu birey, memleketinde yaşadığı tehlikeler nedeniyle ülkesini terk etmek zorundadır.

2.2.3. Sığınmacı

Sığınmacı kavramı uluslararası göç hukukuna göre şu şekilde tanımlanmıştır; , *"ilgili ulusal veya uluslararası belgeler çerçevesinde bir ülkeye mülteci olarak kabul edilmek isteyen ve mültecilik statüsüne ilişkin yaptıkları başvurunun sonucunu bekleyen kişiler"*. Bu kimseler, arka planda yatan çeşitli nedenlerden dolayı ülkelerini terk ederek hedef ülkeye sığınma talebinde bulunurlar. Sığınma talebinde bulunan kimseler birtakım süreçlerden geçmek zorunda kalırlar. Bunlardan biri de mahkeme sürecidir. Sığınmacılar hedef ülkeye sığınma talebinde bulunduktan sonra bu başvuruları ilgili mercilerce incelenmektedir. Başvurularda kullanılan dokümanların doğru bilgileri içermesi ve tutarlı olması gerekmektedir. Lakin bu belgelerin yeterli olmaması durumunda bireyler sınır dışı edilerek ülkelerine geri gönderilme riski ile karşı karşıya kalır (Erdoğan, 2019: 8).

2.2.4. İltica

Türk Dil Kurumu, iltica kelimesinin karşılığını sığınma olduğunu belirtmiştir. Sığınma başvurusunda bulunmanın birçok nedeni olabilir. İltica, bir kişinin başka bir ülkede kalma, insan yaşamına ve özgürlüğüne yönelik baskılardan, yoksulluk ve sefaletten, savaş ve iç karışıklıklardan veya doğal afetlerden kaçma talebini içerebilir. Sığınma kavramının temelinde bireyin gelişen olaylara ve bunların sonuçlarına karşı yardıma ve korunmaya ihtiyaç duyduğu varsayımı vardır. Dolayısıyla ekonomik ihtiyaçlar nedeniyle ülkesinden ayrılan kişiler ile sığınmacılar aynı kategoriye girmemektedir. Aradaki fark, sığınma talebinde bulunan kişilerin bunu kendi istek ve istekleri dışında yapmalarıdır. Böyle bir durumda uluslararası koruma sağlama zorunluluğu hisseden ülkeler bu sorumluluğun sınırlarını çizmeye çalışmışlardır. Dolayısıyla sığınmacı ya da mülteciyi tanımlamak aslında sınırlayıcı bir süreçtir (Soyal, 2017: 5-6).

Batı'da sığınma/sığınak anlamına gelen asylum kelimesi, akıl hastanelerinde insanlık dışı koşullarda tutulan hastalara sığınma amacıyla koruyucu-insani yardım sağlanmasını ifade eden bir sözcük olarak yerleşmiştir. 1951 Sözleşmesinde mülteci kelimesi refugee olarak kullanılmıştır. 1967 İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nde ve BM Bölgesel İltica Bildirgesi'nde sığınmacı, asylum seeker (koruma arayan) olarak anılmıştır. Yasal metinlerde sığınmacı ve mülteci arasında oluşturulan bu ayrımın amacı, sığınmacının (asylum seeker-sığınmacı) gerçek statüsünü, belirli koşulların yerine getirildikten sonra sığınmacının daha sonra aldığı ülkenin hukuki/resmi statüsünden (refugee-mülteci) ayırmaktır (Karakoç, 2023: 263).

2.2.5. Mübadil

Mübadele, pek çok göç türünde özellikleri itibarıyla başka örneği bulunmayan çok önemli bir tarihsel olgudur. Genel olarak "göç", insanların çeşitli nedenlerle yerleştikleri bir ortamdan başka bir ortama yerleşmek üzere hareketi olarak tanımlanabilir. Göç bireysel olabileceği gibi toplumun büyük bir bölümünü de etkileyebilir. Tarihsel göçler arasında "mübadele" olayı, kendine özgü yönleri nedeniyle belki de en çok dikkat çeken tarihsel süreçtir. Diğer göç olaylarından ayıran en önemli özelliği sözleşmeye dayalı, karşılıklı ve bağlayıcı olmasıdır. 30 Ocak 1923 tarihli anlaşmaya göre Yunanistan'da Batı Trakya dışındaki Müslümanlar ve Türkiye'de İstanbul dışındaki Ortodokslar göçe "zorlandı". Yani Yunanistan'dan Türkiye'ye 500.000; Türkiye'den 1.200.000 kişi bir daha memleketlerine dönmek üzere Yunanistan'a taşınmak zorunda kalmıştır (Arı, 2017: 6). Bu mübadele göçünde bir başkasının yerine getirilen diğer kişiye mübadil denilmektedir.

Günümüzde Türkiye'de hem bilim camiasında hem de kamuoyunda mübadele terimi daha çok Türkiye'ye mübadele anlaşmasıyla gelen veya Türkiye'den Yunanistan'a taşınan

göçmenler için kullanılıyor. Mübadil aynı zamanda zorunlu nüfus mübadelesi göçmenlerini "başkası yerine başka bir şeyle değiştirilebilir" olarak açıklıyor ve bu kitleyi son derece basit ve net bir şekilde tanımlayarak antlaşmanın "çift yönlülüğünü" vurguluyor. Mübadil, diğer tüm göçmen tanımlarından farklılaşan özgün bir kavramdır. Dolayısıyla mübadil, göçün siyasi ve ekonomik boyutuna gönderme yapan diğer tüm ifadelerden farklılık göstermektedir; zira mübadelenin "insani" boyutuna vurgu yapmakta ve dini inançlar çerçevesinde "mübadile edilenin" "insan" olduğunu vurgulamaktadır (Sepetçioğlu, 2014: 58-59).

2.2.6. Geçici Koruma

Geçici koruma, bireysel statü belirleme usullerinin uygulanmasını imkânsız kılan ülkeler arasında yaşanan toplu nüfus hareketlerinde uygulanmakta ve geçici bir çözüm sağlamaktadır. Çok sayıda yerinden edilmiş insanı kapsayan kitlesel bu göç akını, hem hareketliliğin geçici nitelikte olması hem de çok sayıda sığınmacı olması nedeni ile bu kişilere uluslararası bireysel statü prosedürlerinin uygulanmasını imkansız hale getirmektedir. Silahlı çatışmalar, sistematik veya yaygın şiddet ve insan hakları ihlalleri gibi acil siyasi durumlar için oluşturulan geçici koruma uygulaması, bu kişilerin korunması ve güvenli bir ortama taşınması ihtiyacına cevap vermektedir. Bu uygulama bir yandan sığınmacıları korurken diğer yandan da bu halk hareketinin yöneldiği ülkenin çıkarlarını korumayı amaçlamaktadır (Topal, 2015: 14).

Geçici koruma, kitlesel akınlara karşı pratik bir çözümdür ve ülkelerin, geri göndermeme yükümlülüklerinin bir parçası olarak ulusal sınırlara toplu halde gelen kişilere belirli haklar tanınmasına odaklanmaktadır. Temel amaç insanların can güvenliğini sağlamak, onları sorun yaşadıkları ülkeye geri göndermek değil, acil ihtiyaçlarını karşılamaktır.

2.2.7. İkincil Koruma

Uluslararası mülteci hukukunda tamamlayıcı koruma olarak değerlendirilen koruma, YUKK'nun 63. maddesinde ikincil koruma olarak kabul edilmektedir. Mülteci statüsü veya şartlı mülteci statüsü verilemeyen ancak uluslararası mülteci statüsü talep eden yabancı veya vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında verilen bir statüdür. YUKK'a göre başvuru sahibine ikincil koruma statüsü verilmesinin ilk şartı, kişinin mülteci veya şartlı mülteci olarak kabul edilmemesidir. İkincil koruma statüsü verilmesinin koşulları aynı zamanda kişinin kendi ülkesine geri gönderilmesi durumunda; ölüm cezasına çarptırılmış veya idam edilecek, işkenceye maruz kalmış, cezalandırılmış veya insanlık dışı veya aşağılayıcı muameleye maruz bırakılmış durumudur (Nurdoğan ve Öztürk, 2018: 1166).

2.2.8. Şartlı Mülteci

Avrupa ülkeleri dışında yaşanan olaylar nedeniyle; Irkı, dini, tabiiyeti, belirli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri nedeniyle zulme uğrayacağından temel

bir korku taşıdığı için vatandaşı olduğu ülke dışında bulunan ve o ülkenin korumasından yararlanamayan veya korkusu nedeniyle bu haktan yararlanmak istememek veya bu tür olaylar nedeniyle ikamet ettiği ülke dışında bulunan, oraya dönemeyen veya dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemi sonrasında verilen statüyü ifade eder (Acar, 2019: 1215).

2.3. Uluslararası Göç Kavramı

Uluslararası göç kavramı bir diğer deyişle dış göç şu şekilde açıklanabilir: *“Bireylerin yaşadığı yerleşim yerlerinden uluslararası sınırları geçerek vatandaşlıklarının olmadığı farklı bir ülkeye taşınmalarıdır”*(Şakacı, 2020: 38). Farklı olarak göç terimleri sözlüğünde ise uluslararası göç olgusu ise şu şekilde ifade edilmiştir: *“Bireylerin sürekli olarak veya geçici bir şekilde başka bir ülkeye yerleşmek amacıyla kendi ülkelerinden ayrılıp uluslararası sınırın geçilmesi”* (Perruchoud ve jillyanne, 2013: 88) şeklinde ifade edilmiştir.

Belirtmek gerekir ki, sanayi devriminin başlamasından itibaren meydana gelen iş gücü gücüne duyulan ihtiyaç nedeniyle uluslararası göç kavramında artış başlamıştır. Bu devrimle beraber önceleri tarımla hayatlarını idame eden insanlar, yaşadıkları kırsal yerlerden şehirlere göç ederek, sanayi devriminin meyveleri olan büyük fabrikalarda vasıfsız veya yarı vasıflı pozisyonlarda işçilik yapmaya başlamıştır (Bozkurt, 2014: 44). Fakat devletlerin sanayileşme durumları birbirinden bağımsız ve değişken olduğu için gelişmekte veya az gelişmiş olan ülkelerdeki iş gücü, tamamen sanayileşmiş ülkelere doğru iş göçü almaktadır. Burada göç durumunun fazlaşmasındaki en mühim nedenlerden biri “küreselleşme” faaliyetidir. Burada küreselleşme, farklı devletlerin maddi ve manevi şartların uluslararası boyutlara gelmesi ve olan farklılıkların tamamen yok olması durumuyla açıklanabilmektedir. Bu şartlar, sosyal, siyasi, ekonomik, kültürel, politik ve dini çeşitlilikte olmaktadır (Aydemir ve Kaya, 2007: 264). Değişen dünya düzeni ile uluslararası durumlar daha da hareketlenmiştir. Ayrıca üretilen tüm ürünlerin ülkeler arası faaliyetlerine mani olan durumlar yok olmuş ve uluslararası kültürel, sosyal, toplumsal ve politik ilişkiler kolaylık sağlanmıştır. Küreselleşme durumu ile uluslararası iş gücü etkinliğini ve iş göçü durumunu arttırmıştır.

2.3.1. Uluslararası Göçün Nedenleri ve Etkileri

Uluslararası göç kavramı dünyada yaşanan küreselleşmenin etkisiyle artan bir olgudur. Bu göç kavramı dünyada birçok ülkeyi etkisi altında almaktadır (Aksoy, 2012: 93). Uluslararası hareketinin temelinde ekonomik nedenler yatmasının yanında siyasi ve sosyal krizlerde vardır. Bu kavram kendi içinde gönüllü ve zorunlu olarak ikiye ayrılmaktadır. Gönüllü göçler daha çok kişisel sebeplerden dolayı yapılmaktadır. Fakat zorunlu göç ise adında anlaşılacağı üzere

bireyin isteği dışında gerçekleşmektedir. Gönüllü göçlerde şehir, ülke gibi seçimler yapılırken zorunlu göçlerde bu seçimler yapılamamaktadır.

Uluslararası göç olgusunun nedenleri kadar yol açtığı etkiler de önemlidir. Sosyo-kültürel ve ekonomiye doğrudan etkisi vardır. Farklılıkları bir araya getiren göç hareketi, insanların karşılıklı olarak birbirinden etkilenmesini sağlar. Göç eden bireyler kendi kültürel zenginliklerini hedef ülkeye taşıyarak orada yaşatırlar. Hatta kendi değerlerini korumak ve yaşatmak için bir takım sosyal etkinlikler yapabilir (Sayın vd., 2016: 6).

Bu göçler kültürel etkilerin yanı sıra ekonomik etkiler de barındırır. Özellikle mülteci göçü alan ülkeler ilerleyen seneler de birtakım sorunlar yaşarlar. Hedef ülke için mülteciler, yanlarında getirdiği sıcak para sayesinde piyasada hareketlilik yaşanmasına neden olur. Ayrıca bu durum ev satışlarını da etkiler ve ev fiyatlarında yükselme başlar (Sayın vd., 2016: 9). Bunun dışında hedef ülkeye yerleşen göçmenler kayıt dışı çalışmayı tercih edebilir. Bu kişiler, niteliksiz iş gücü piyasası nedeniyle hem düşük ücretler de hem de sağlıksız koşullarda çalışırlar. Bu durum gelecekte istihdam sorunlara yol açar. Göç edilen ülkede işsizlik gibi sorunların yaşanmasına neden olur (Kaypak ve Bimay, 2016: 67).

2.3.2. Uluslararası Göç Türleri

2.3.2.1. Düzensiz Göç

Literatüre yeni bir olgu olarak giren düzensiz göç terimi, "yasa dışı", "düzensiz" göç, "gizli göç," "belgesiz / kayıt dışı" ve "resmî olarak" gibi kavramlarla açıklanabilir. Düzensiz göç, sınırları aşan bir sorundur. Özellikle küreselleşmenin etkisiyle kaçak göçmenler gelişmiş ülkeler için bir mesele haline gelmiştir (Akçadağ, 2012: 3). IOM'a göre düzensiz göç, kaynak ülke, transit ülke ve hedef ülkenin normları dışında gerçekleşen bir olgudur. Düzensiz göçmenler, kaçak yollarla girdiği ülkelerde ikamet ve çalışma iznine sahip olmadan kaçak yollarla çalışmaktadır. Bu da birtakım sorunları beraberinde getirmektedir. Bu kişiler yakalandığın da sınır dışı edilebilir ya da hapis cezasına çaptırılabilir. Bunun dışında göç alan ülkeler ise, kendi göç yönetimlerini ve hukuki tavırlarını iyi belirlemek zorundadır.

Düzensiz göçü yapan grupların büyük bir kısmı az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde yaşayan insanlar oluşturur. Ayrıca, Türkiye gibi ülkeler de düzensiz göçmenlerin hedef noktası olmuştur. Bu insanlar çoğu kendi ülkesinde zulme maruz kalan ya da zulme maruz kalma korkusu yaşayanlardır. Düzensiz göç olgusu gönüllü olduğu gibi zorunluda gerçekleşebilir. Yasadışı göçün nedenleri ve çekici özellikleri tablo 1'de verilmiştir;

Tablo 1: Yasadışı Göçün Nedenleri ve Çekici Özellikleri

Yasa dışı göç olgusunun nedenleri;	Yasa dışı Göçü Çeken Faktörler;
Yoksulluk	Ülkelerin Ayırmış Oldukları Göçmen Kontenjanları
Salgın Hastalıklar	Yasa dışı Göçmenlerin Cezalandırılmaması ve Affedilmesi
Açlık-Kıtlık Sorunu	Sağlık, Eğitim ve Adalet Yapısındaki Gelişmişlik
Savaşlar	Kişi Başı Gelirin Yüksek Olması
Sosyal Problemler	Kişisel Özgürlüklerin Geniş Olması
Bölgesel Kültürel Farklılıklar	

Kaynak: (Akçadağ, 2012: 3-10)

Genel anlamda yasadışı göçe neden olan etmenler gruplandırılarak açıklamak gerekirse (Tablo 2)

Tablo 2: Yasa Dışı Göçün Nedenleri

Ekonomik Nedenler	Bireysel Nedenler	Ailesel Nedenler	Güvenlik Nedenleri
İşsizlik	Eğitim olanakları	Ailesinin yanında olmak	Can- mal güvenliği kaygısı
Gelir Yetersizliği	Evlilik hayatı	Eşinden ayrılmamak	Yerleşim yerinin boşaltılması
Daha iyi bir yaşam bulma umudu	Suç işlemek, ceza almak	Çocuğunun yanında olmak	Siyasi ve yerel baskılar

Kaynak: (Kütükçü, 2020: 15)

Yasadışı göçün nedenlerine baktığımız zaman genel olarak ekonomik temelli olduğunu söylenebilir. Genellikle göç hareketi daha iyi bir yaşam şartlarına sahip olmak amaçlı yapılır. Bunun dışında kaynak ülkede yaşanan siyasi ve sosyal bozulmalarda neden olur. Düzensiz göçte hedef ülkeye gitmek için farklı yollar denemektedir. Bu yollar; sahte belgelerin düzenlenmesi, ikamet izni bitmesine rağmen kalmaya devam etme, kara ve deniz gibi tehlikeli yolları denerler (Özcan, 2017: 24-25). Örneğin, Türkiye’den Batı Avrupa ülkelerine gitmek isteyen göçmenler genellikle deniz yolunu denerler. Bu yol çok tehlikeli olup yüzlerce insanın ölmesine neden olmuştur.

Genel olarak konuyu toparlamak gerekirse, yasadışı göçler ekonomik ve güvenlik temelli bir kavramdır. Bu göç türü 1980’li yıllarda artış göstermeye başlamıştır. Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerden yapılan bu göç hareketi günümüz dünyasında tartışılan bir olgu olarak karşımıza çıkar (Öner ve Öner, 2012: 16).

2.3.2.2. Düzenli Göç

Düzenli göç, bireyin veya bireylerin, vatandaşı olduğu ülkesinden ayrılarak yasal mevzuatlar içerisinde hedef ülkeye göç etmesidir.

IOM tarafından düzenli göç şu şekilde tanımlanmıştır, *"menşe ülkeden çıkışı ve ev sahibi ülkeye seyahati, transit geçişi ve girişi düzenleyen kanun ve yönetmeliklere uygun olarak insanların olağan ikamet yerinden yeni bir ikamet yerine gitmeleri şeklinde ifade edilmektedir. Tanınan, izin verilen yasal kanallar kullanılarak gerçekleşen göçtür"* (IOM, 2013: 26).

Yani düzenli göç kavramı, herhangi bir yabancının kanunlar ve izinler ile hedef ülkeye göç etmesini ve o ülkede yaşamasını ifade eder (Karacabey, 2017: 6). Düzenli göç; iş, evlilik ya da eğitim amaçlı yapılabilir.

Bir ülkeden başka bir ülkeye göç edilmesi kolay değildir. Bunun için bazı şartların yerine getirilmesi gerekmektedir. Ülkesine göçmen almak isteyen her ülke özel yasal prosedür istemektedir (Bozkurt ve Ayfer, 2018: 148). Ülkeler kendi talepleri doğrultusunda düzenli göçe ihtiyaç duyabilir. 1960'lı yıllarda Almanya'nın düzenli göç talebi buna bir örnek olarak verilebilir. Bu göç türü gönüllü olarak yapılır. Düzenli göçler kalıcı ya da geçici olabilir. Bunlar bireylerin isteğine de bağlıdır.

2.3.2.3. Emek Göçü

Bir diğer adıyla iş gücü göçü olarak da bilinen emek göçü, bireyin daha iyi şartlarda yaşaması ve para kazanması amacıyla yapılan göçler arasında değerlendirilir. Bu göçler iş olanaklarının az olduğu bölgelerden çok olduğu yerlere doğru yapılır (Yıldırımoglu, 2005: 2). Burada göç eden kişi farklı bir ülkeye giderek orada para kazanır ve memleketindeki ailesine destek olur. Bu göç türü geçici olduğu gibi kalıcı da olabilir. İşçi göçünde genelde vasıflı elemanların tercih edildiği gibi vasıfsız ara işte çalışacak kişilerde tercih edilir.

Emek göçleri sömürgecilik faaliyetler ile birlikte başlamıştır. 16. Yüzyılın ikinci yarısında şeker tarlaları ve tütün tarlalarında çalıştırılmak üzere Afrikalı göçmenler Batı Hindistan'a gönderilmiştir. Bu süreçten sonra emek göçleri çokça devam etmiştir. Bu göçler başlarda sömürgecilik faaliyetleri doğrultusunda zorunlu bir şekilde yaptırılırken zaman içinde gönüllü göçe evrilmiştir. Günümüzde ise uluslararası emek göçü, az gelişmiş ve gelişme aşamasında olan ülkelere her alanda gelişmiş ülkelere doğru yapılmaktadır (Çayan, 2018: 37). Göç eden kimseler genelde sanayinin gelişmiş olduğu Avrupa ülkeleri gibi yerleri tercih ederler. Günümüzde Avrupa ülkelerindeki nüfusun artmasının en büyük nedeni emek göçünün çok olmasından kaynaklanmaktadır (Türkkan, 2019: 14) Bu göç türü hem kaynak hem de hedef

ülke için bir takım sorunlara neden olabilir. Göç veren ülke, kendi yetiştirdiği kalifiyeli elemanını kaybeder. Emek göçünü yapan insanların çoğunun eğitilmiş olması nedeniyle kaynak ülke bilim ve kültürel seviyeye sahip insanları da kaybetmiş olur. Hedef ülke ise, aldığı yeni göçmenlerin uyum politikalarını sağlaması için ek projeler üretmek zorunda kalabilir.

2.3.2.4. Mülteci Göçleri

Sığınmacı kavramı 20. Yüzyıla birlikte karşımıza çıkan bir kavram olmuştur. İnsanlar, bulundukları ülkede yaşanan siyasal ve sosyal nedenler yüzünden başka ülkelere göç etmek zorunda kalabilir. Can ve mal güvenlikleri tehdit altında olan bu insanlar daha güvenli bir ülkeye gitme ihtiyacı duyarlar. Bu kimselerin yaptığı göç hareketine mülteci göçü adı verilmektedir (Çayan, 2018: 14).

Mülteci statüsüne sahip olan kişi çeşitli nedenlerle ülkesini terk etmiştir. Bunlar şu şekilde sıralanabilir; iç savaş, iklim krizi, açlık, doğal afet ve işsizliktir. Mültecilerle ilgili yapılan ilk düzenleme 1951 yılında ismini Cenevre'den alan sözleşmedir. Bu sözleşmenin maddeleri yetersiz görülerek 1967 isimli protokol hazırlanmıştır. Burada mülteci kavramı şu şekilde açıklanmıştır; *"İrki, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle, yararlanmak istemeyen; yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen her şahıstır."* (Kütükçü, 2020: 19).

Tablo 3: Dünyada En Çok Mülteci Barındıran Ülkeler

Ülkeler	Mülteci Sayısı
Türkiye	3.621,330
Lübnan	944,613
Ürdün	660,393
Irak	253,672
Mısır	132,281
Kuzey Afrika	35,713
TOPLAM	5,648,002

Kaynak: (Bozeyoğlu, 2015: 19)

Dünyada, en çok mülteci barındıran ülke Türkiye'dir. Bunun temel nedeni sınırların yaşanan iç savaştır. Türkiye yaklaşık 4 milyon insana ev sahipliği yapmaktadır. Tabloya göre mültecilerin yoğun olduğu bölgeler Orta Doğu ülkeleridir. Mültecilerle ilgili 1967 protokolüne göre, mülteci kavramının yanında göçmen kavramına da yer verilmiştir. Bu protokol de, mülteci

Avrupa'dan gelmiş olan hukuken statüsü tanımlanmış kimseleri ifade ederken göçmenler ise Avrupa dışından yani Suriye'den gelen geçici korumaya sahip insanları kapsar (Bozeyoğlu, 2015: 19).

2.3.3. Uluslararası Göç Teorileri

2.3.3.1. Ravenstein Göç Teorisi

Ravenstein'dan önce iktisat biliminin lideri Adam Smith alanında ün yapmış “Milletlerin Zenginliği” adlı kitabında göçlerin nedeni olarak ekonomik şartların değişkenliklerini vurgulamıştır. Fakat göçün sebepleri kapsamında yapılan ilk çalışmaların da İngiliz coğrafyacı E. G. Ravenstein (1885)' e ait olduğu ifade edilmektedir. Ravenstein (1885) araştırmasının ilk bölümünde ana motivasyonun Dr. William Far'ın göç durumunun, “kesin bir kanuna bağlı olmadan meydana geldiği” fikrine karşın oluşturduğu bilinmektedir (Türkkan, 2019: 80). Bu noktada, Ravenstein (1885) insanların bulundukları yerden başka bir bölgeye gitmesini sebeplerini genelleme yaparak kanunlar şeklinde düzenlenmiştir. Bu durum kapsamında akademik literatürde Ravenstein'in göç kanunları şeklinde görülmektedir. Bu durum dahilinde Ravenstein (1885)'in yedi göç kanunundan söz etmek gerekmektedir. Ravenstein'in 1885 tarihinde yayımlandığı akademik makalesinde ortaya attığı yedi kanun şu şekildedir (Ravenstein, 1885: 198-199).

1. Göç eden bireylerin büyük bir kısmı kısa mesafelere ve hususi olarak emme bölgelerine gitmektedirler.
2. Bu göçmenler emme bölgelerine gittiklerinde, kendi bölgelerine daha uzak yerlerden gelecek olan göçmenler, gidenlerin yerlerini doldurmaktadır. Bu durumda göç faaliyetleri ise tüm ülkede belli olmaktadır.
3. Burada yayılma süreci, emmenin tersine işler.
4. Her temel göç faaliyeti, daha güçsüz karşı bir akım yaratmaktadır.
5. Uzak bölgelere göç eden bireyler, büyük ticaret ve sanayi noktalarını seçmektedirler.
6. Şehirde yaşayan bireylerin yanı sıra daha çok kırsal kesimde olan bireyler göç etme durumundadırlar.
7. Kadınların erkeklere göre daha çok göç etme durumunda oldukları görülmektedir.

2.3.3.2. Marksist Kuram

Bu konuda ilk olarak açıklanması gereken durum, meydana çıkarılmış “Marksist Göç Kuramı” bulunmaktadır. Fakat, bu mesele, “*Marxizmin bu hususta bir fikir beyan etmeyeceğini açıklamaktadır.*” Kapital başlıklı çalışması ile tanınan Marx'ın; kırsal bölgeden kentsel bölgeye olan göçün feodal üretim şeklinin meydana çıkmasında kölelik sisteminin ve sömürgecilik

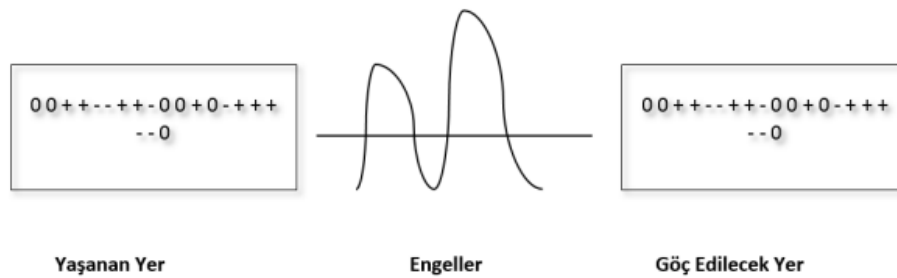
durumlarının neden olduğunu ifade ederek zorunlu göç durumlarına da atıf yapıldığı bilinmektedir (Karl, 2000: 681).

Göç meselesi ile alakalı olarak, Marxist fikirler kapsamındaki önemli nokta, “Yedek İşçi Ordusu’na dair olan açıklamadır. Bu fikir, “İş bulmak için bazı şeylerden feragat etmeyi kabullenen işsizler” için kullanıldığı bilinmektedir. Burada çalışan işçiler ile birlikte daimî bir yarış etme durumuyla karşı karşıya gelen yedek işçi ordusu, kapitalist üretim sistemine dair işçi ücretlerinin denetim altına alınmasını daha da kolaylaştıran bir durumda olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, göçün nedenlerini ifade etmeye dair ilk faaliyetinin kabul edildiği Ravenstein’in “Göç Yasaları’nın ilk defa 1885 tarihinde, Kapital adlı eserin birinci cildi ise 1867 tarihinde yayınlandığı vurgulayan Yalçın; Marx’ın, isimlendirememekle beraber göçe sebep olan en önemli unsurlara dair açıklamalarda bulunmuştur. Ravenstein’den başka, göç durumunun temelinde var olan sistemseller unsurlar üzerinde durulmasının önemini de vurgulamıştır (Yalçın, 2004: 47).

2.3.3.3. Lee İtme-Çekme Teorisi

Teorinin muhtevası 1966 tarihinde Everett Lee tarafından meydana çıkarılmıştır. Araştırmacı Göç Teorisi yani İngilizce adıyla “*A Theory of Migration*” isimli araştırmasında Ravenstein’in akademik faaliyetlerine gönderme yapan Lee, Ravenstein ise çalışmalarında bir bölümün sadece göçmenlerin nüfus durumunu açıklar nitelikte olduğunu belirtmiştir. Burada Lee’nin tasarladığı göç teorisinde, göçmenler ve onların göç faaliyetleri odak noktası olmuştur (Çağlayan, 2006: 72).

Şekil 1: İtme Çekme Kuramı



Kaynak: (Çağlayan, 2006: 73)

Lee ilk olarak göçlerin meydana gelmesindeki ana hususları dört aşamada ele almıştır (Yalçın, 2004: 30). Bunlar şu şekildedir;

- Yaşanılan yerle alakalı bir takım olumsuz etkenler

- Göç edilmesi düşünülen yerle ilgili olumlu etkenler,
- Müdahil etkenler
- Bireysel etkenler

Lee'ye göre göç, amaç olan çekici noktalar ve asıl olan yerdeki itici noktaların var olması bakımından saptanmaktadır. Teoriye dair itme ve çekme durumlarında hep birlikte ele alınmaktadır. Görülüyor ki, itme ve çekme unsurlarından bahsetmek zordur. Bu unsurlara etki eden birçok farklı unsur yer aldığı şüphesizdir (Sert, 2016: 31).

Çekici ve itici kuvvetler olarak isimlendirilen bu faktörler farklı ülkelere göre değişkenlik göstermesine rağmen farklı maddelerden yola çıkılarak saptanmaktadır. Nüfus olarak ve çevresel faktörlere bağlı olan sebepler, siyasi baskılar, ekonomik şartlar, iç karışıklıklar ve savaşlar genel itibariyle bireylerin ülkelerinden ayrılmasına sebep olan itici kuvvetler şeklinde kabul görülmektedir (Akdoğan, 2019: 47)

Burada göç olgusunun hedef ülkedeki çekici unsurları ise imkanlar, rahatlık durumu, ekonomik olarak kazançlar, adil ve eşit ortamla beraber iyi eğitim imkanları olarak sayılabilir. Yapılan savaşlar, askeri ve siyasi darbeler, etnik ve dini baskılar, ihtilaller, nüfus değişimleri, terör olayları ve sınır değişiklikleri gibi toplumsal ve siyasal sebeplerle bireyler göç etme durumuna meyilli olabilmektedir. Fakat bir diğer önemli husus ekonomik sebepler de göç durumlarına zemin oluşturmaktadır. Bunun yanında toplumsal ve siyasi sebepler ile göç edilse de buralarda ekonomiye katkı sağladıkları görülmektedir.

2.3.3.4. Kesişen Fırsatlar Teorisi

Stouffer tarafından yapılan “kesişen fırsatlar” adlı çalışmada, bireylerin birçoğunun kısa mesafelerde göç ederler daha az kesim ise uzun mesafeli yerleri tercih eder (Stouffer, 1940: 845). Bu görüşe göre, belirli bir mesafeye göç eden insanların sayısı ile göç edilen yerdeki fırsatların çokluğu ile doğru orantılıdır. Yani, göç edilen yerde fırsat ne kadar çoksa göçmen miktarı da o kadar çoktur (Aydemir ve Şahin, 2017: 361) Bu teori içinde değerlendirilen göç olgusu, daha çok ekonomik amaçlı yapılan göçlerdir. Yani burada insanlar, gelişmiş sanayi kentlerine yani metropol ve megapol gibi şehirleri tercih etmektedir.

Bu teori, temelde ekonomik nedenlerle yapılan göçler ve işçi göçü çalışmalarında kullanılmaktadır. Bu kuram; savaş, politik ve doğal afetler yüzünden yaşadıkları yeri terk etmek zorunda kalan insanların göç etme nedenlerini açıklamaz.

2.3.3.5. Petersen'in Göç Tipi Sınıflandırması

Uluslararası göç kuramlarından bir tanesi de William Petersen'in tasarlamış olduğu kuramdır. Petersen kuramında, “Eğer her birey aynıysa, neden bazıları göç ederken bazıları göç etmiyor” sorusundan yola çıkarak yaptığı çalışmasında, bireylerin benzer şekilde davrandıkları ve bu noktada göç faaliyetinde normal olduğunu düşünmektedir (Türkkan, 2019: 24)

Petersen, ekonominin göç olayına doğrudan etkisinin olduğunu savunmaktadır. Petersen teorisinde, kişilerin göç etmeye karar verdiği zamanda itme-çekme unsurlarının bir faydası olmadığını hatta bu unsurların faaliyete geçmesini gerektiren bireysel ve toplumsal faktörlerde dikkate alınmıştır. Petersen, itme-çekme unsurlarının ekonomik, toplumsal ve siyasi sebeplerle dönem içerisinde farklılaşabileceğini açıklamıştır. Bunun yanında, belli bir dönemde itme unsuru farklı bir dönemde de çekme unsuru olarak faaliyetler göstermektedir. Petersen'in çalışmalarında ekonomi unsurunu göç kararı olarak her dönem dikkate almış, devletlerin ekonomik durumlarının göçü hangi boyutta etkilediğinin belirlenmesini vurgulamıştır. Burada, bir ülke ekonomisi, bu ülkede yaşamını sürdüren toplumda var olan tabakanın hepsini alakadar etmekte ve bu toplumsal tabakada var olan hareketlilikler üzerinde farklı etkiler oluşturmaktadır. Petersen, sınıfsal ve bireysel ayrımları göz önünde bulundurarak beş göç tipolojisi oluşturmuştur (Petersen, 1970: 55-60).

- I. *İlker Göçler (Primitive migration)*: İlkel göçler ekolojik olarak itici unsurlar ile oluşmaktadır. Bireyler doğanın zorluklarıyla başa çıkamadıkları nedeniyle göç olayını gerçekleştirirler. Göçlerin erken örnekleri ilk insanlara göre analiz edilmektedir.
- II. *Zorunlu Göç (Forced Migration) ve Yönlendirilmiş göç (Impelled Migration)*: Zorunlu göçlerde, göç eden kimseler ülkelerinden ya devletleri tarafından ya da devlet statüsünde olan bir kurumun zorlamalarıyla göç etmeye tabi tutulmaktadırlar. Burada bu göç çeşidinde bireylerin istek doğrultusunda karar alabilme durumu yoktur. Yine bu şekilde zorlamaların olduğu göçlerde göç edip etmeme kararı göçmenlere bırakıldığı göç tipi ise yönlendirilmiş göç çeşidi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durumda, göçün, zorunlu veya yönlendirilmiş göç olup olmadığını saptayan unsur ise göç edip etmemeye karar verebilme durumunda olmaktadır. Burada Nazilerin Yahudileri göçe zorlaması, zorunlu göç çeşidinin misallerinden biri olarak açıklanabilir (Çağlayan, 2006: 76).
- III. *Serbest Göç (Free Migration)*: Serbest göç çeşidinde farklı göç çeşitlerinden ayrıcalığı, göç edecek bireyin kendi isteğine bağlı olarak belirlenmesidir. Serbest göç çeşidinde birey veya bireyleri göç yapmaya iten bir durumun olmamasıdır. Bu göç çeşidinde

göçmenler, kendi kararlarıyla ve net bir şekilde olup göç etmektedirler. Yani burada daha çok göç çeşitlerini anlatmak için kullanılan göç çeşitlerine örnek olarak; sağlık, eğitim gibi bireysel sebepler ile yurt dışına göç eden kişiler gösterilebilir (Anık, 2016: 27).

- IV. *Kitlesel Göç (Mass Migration)*: Bu göç çeşidinde de teknolojik gelişmelere bağlı olarak açıklanabilir. Teknolojik gelişmelerin meydana getirdiği ulaşım imkanları göçün tüm topluma yayılmasına olanak sağlamıştır. Göç durumunun ortak bir hale gelmesine sebep olan kitlesel göçerlerdir. Bunlara örnek verecek olursak; Amerika ve Avrupa'ya doğru yapılan göçler şeklinde açıklamak mümkündür (Yalçın, 2004: 35).

Göç konusunun tasnifinde dönemlere göre incelendiği için bu çalışma göçün tarihsel gelişimine de ışık tutmaktadır. Petersen'in yapmış olduğu bu çalışmasındaki tasnifte bu burada kullandığı tipleştirme prensipleri dönemine göre oldukça geniş bir kapsama alanı oluşturur. Aynı zamanda, bu tipleştirmeler ve tasarlanan tipleştirme prensipleri, dünya üzerindeki göçün kronolojik olarak gelişmesini, sosyal olarak farklılaşmasını ve gelişimini açıklamaktadır. Petersen'in akademik çalışmasında saptanan göç çeşitleri, hususi olarak itme-çekme unsurlarının meydana gelmesi neticesinde oluşmamaktadır. Burada göçün toplumsal ve bireysel motivasyonları da değerlendirilip sunulmaktadır. Tam olarak, Petersen'in yürüttüğü bu çalışma, toplumsal ve bireysel motivasyonu da içine aldığı için, göç sosyolojisi alanında oldukça önemli bir yer tutmaktadır (Çağlayan, 2006: 76-77) Bunun yanında, birçok unsurun göç değerlendirilmesinde kullanılmasına onay vermiş, idare edilen ve zoraki göç durumunu başarılı bir biçimde oluşturulması, Petersen'in teorisini, şu an da olduğu gibi göçleri analiz etmede ve anlamlandırmada başarılı ve yararlanılabilir yapmaktadır. Hususi olarak günümüzde oluşan farklı uluslararası göçler kapsamında teoriye geniş çerçeveden bakıldığında, teori bir değerlendirmeye ve analiz edilmeye ve irdeleyerek anlatmaya aracılık etmektedir (Özcan, 2017: 193).

2.3.3.6. Neo-Klasik Makro Göç Kuramı

Çağdaş göç kuramlarının yapı taşı olarak kabul edilen neo klasik kuram, göç durumuna hem makro hem de mikro perspektiften bakmaktadır. Bu bağlamda bahsedilen kuram, göçün temeliyle amaç ülke ilişkisinde emek arzı ve talebi bakımından meydana çıkan coğrafi değişkenlikler, kişinin göç hükmü vermesi ana sebepler olarak kabul edilmektedir. Bu modelin kabul edilirliliklerine göre oluşan değişkenlikler olmadan uluslararası göçün olmayacağı, bu durumun yok edilmesiyle uluslararası göçün son bulacağı ve emek durumunun göçe sebep olan önemli bir durum olduğunun üzerinde durulmaktadır. İktidarlar ise hedef ve kaynak ülkelerdeki

emek pazarlarına etki ederek veya göçü daha nizamlı duruma sokarak müdahale politikaları oluşturmaktadır (Özdağ, 2018: 46).

Neo klasik kurama göre, göçü oryantasyon eden faktörleri, iş gücü talebindeki coğrafi değişkenlikler ile emek-yoğun ve sermaye-yoğun ülkeler veya muhitler içerisindeki fiyat değişkenlikleri bulunmaktadır. Bu kuram, ücret farklılıkları, göç akımları ve istihdam durumları içerisinde direkt olarak ilişkilendirilmektedir (Ela, 2016: 96).

Konuyu özetlemek gerekirse yeni klasik makro kuram şunları içermektedir; (Massey vd., 2014: 14)

1. Ülkeler içerisindeki oluşan ücret ödemeleri değişkenlikleri, uluslararası göçe neden olmaktadır.
2. Buradaki ücret değişkenliklerin yok edilmesi, uluslararası göçü tamamen bitirecektir.
3. Ücret değişkenliğinin hiç olmadığı yerlerde, uluslararası göç meydana gelmeyecektir.
4. Uluslararası arenada mevcut göç faaliyetlerinin birincil mekanizmaları, emek piyasasıdır.
5. Belli özelliklere sahip bireylerin göç etmesi, nitelsiz bireylerin göç etmesinden tamamen farklıdır.

2.3.3.7. Neo-Klasik Mikro Göç Kuramı

Bu kurama göre, göç etmek isteyen bireyler daha güzel ve kaliteli yaşam şartlarına sahip olmak için göç kararını alırlar. Fakat, bu kararı alan birey bunun artı ve eksi yönlerini incelemesi gerekmektedir. Göç kararı alan birey taşınma maliyeti, uyum politikası, yeni dil öğrenme gibi konular da düşünmesi gerekmektedir. Göç etmek isteyen bireyin motivasyon durumu yüksek olmalıdır. Bunun dışında yasa dışı yollara göç ederek hedef ülkede kaçak çalışmayı göze alan bireyler karşılaşacağı zorlukları göz önünde tutması gerekmektedir. Bu sürecin sınır dışı edilme, hapis cezası ve düşük iş gücü gibi yükümlülükleri vardır (Turhanoglu, 2011: 104). Bu kurama göre birey, göçün faydalarını maksimize eder ve her açıdan rahat edebileceği ülkeyi tercih eder (Güllüpnar, 2012: 60)

Neo-Klasik ekonominin mikro güç teorisinin hipotezleri genel olarak maddeleyecek olursak (Abadan-Unat, 2002: 24):

1. Uluslararası göç dalgaları, istihdam ve kazanç dahilinde değişkenliklerin göz önünde bulundurulmasına bağlıdır.

2. Uluslararası göç faaliyetleri, bireysel yarar ve ekonomik hesaplamalar kapsamında oluşmaktadır.
3. Uluslararası göç faaliyetlerinin harcanmalarını aza indirgeyen toplumsal koşullar ve bireysel nitelikler, uluslararası göç neticesinde kazanılan ücreti artıracak özelliktedir.
4. Farklı sebeplerin dengede olması dahilinde, kişinin çalışacağı bir iş elde etmesini eğitim, yetenek, öğretim ve yabancı dil gibi niteliklere daha fazla imkan sağlamaktadır.
5. Uluslararası göç dalgaları; ülkeler seviyesindeki iş imkanı sağlama, ekonomik kazanç değişkenlikleri veya kişisel gereksinimler neticesinde meydana gelmektedir.
6. Uluslar göç dalgalarını, gönderen ve kabul eden ülkelerdeki ekonomik kazançlara etki edecek önlemler noktasında ele alınmaktadır.

2.3.3.8. Yeni Ekonomi Kuramı

Yeni ekonomi teorisine göre bireyler kendi isteği ile değil ailesinin ya da diğer hane halkının isteği çerçevesinde yaşadıkları ülkedeki şartlar nedeni ile göç kararı verebilirler. Bu nedenle göç kararı bireysel bir mekanımızdan çıkar bir grubun ortak kararı olarak değerlendirilir. Burada önemli bir kişinin çıkarı da değil de bir topluluğunun hayat beklentisine önem verilmesini açıklar (Güllüpinar, 2012: 58).

Kuramın savunucusu olan Lewis, uluslararası göç hareketleri göç alan ülkede emek piyasası dengesizliği ve ücret farklılıklarını beraberinde getirir. Göç hareketi fakir ülkelere gelişmiş ülkelere doğru yapılır. Fakir ülkeler emek arz miktarı sermaye miktarından fazladır. Zengin ülkelerde ise tersi bir durum vardır. Ülkeler arası göç hareketi devam ettiği sürece, fakir ülkelerde iş gücü fazlası azalacak lakin zengin ülkelerde ise iş gücü fazlası oluşmaya başlayacaktır. Yani Avrupa gibi gelişmiş ülkeler gelecekte işsizlik gibi sorunlarla karşılaşabilir (Türkkan, 2019: 27).

Yeni ekonomi göç modeli varsayımları şunlardır: (Alabbas, 2018: 28)

- I. Bu teoriye göre, farklı bir kıtaya veya farklı ülkeye göç etme kararı ekonomi ve ücret gibi şeylere dayandırılmaz.
- II. Uluslararası göç, ülkeler veya kıtalar arasındaki ücret ayrımcılığının yok edilmesi ile mümkün değildir.
- III. Göç akımlarının boyutu, iş gücü piyasalarını düzenlenerek hükümetlerce değiştirilebilmektedir.
- IV. Göç alan ve göç veren ülkelerin emek piyasası devlet tasarından incelenmelidir.

- V. Nitelikli ve niteliksiz işçilerin göçme etmesi kendi içinde birtakım farklıları barındırmaktadır.

2.3.3.9. İkiye Bölünmüş Emek Piyasası Kuramı

Bu, teoriye göç ekonomiye ve iş gücü olgusuna dayandırılmıştır. İş gücü ve iş gücü gereksinimlerini göç olgusunun hareketliliğini ifade etmekte kullanılmaktadır (Ecer, 2019: 14).

Göçmenlik kavramı, göç edilmek istenen devletlerin kendilerini cazip imkanlar yaratan sebeplerden meydana gelen bir olaydır. Gidilmek istenen ülke ve çarpıcı özellikleri bünyesinde barındırır. Hedef ülke farklı çevrimleri bünyesinde barındırır. Bunlar birinci ve ikinci çevrimlere olarak gruplandırılabilir. Birincisi sermaye yoğunluklu üretim ve yüksek beceriye sahip iş gücünü ifade ederken ikincisi ise iş gücü yoğunluklu üretim ve düşük beceriye sahip iş gücünü açıklar (Massey, vd, 2014: 23). Bu teoriye göre, kişi başına düşen gayri safi yurt içi hasıla (GSYH) ve işsizlik oranları arasındaki farklar göz önüne alındığına, uluslararası göçün temel belirleyicisidir. Yani bu teori, göçmenlik politikalarına karşı nötr bir yaklaşım sergiler. İşsizlik, göçmenlik birbiri ile yakın ilişki içerisinde. Bu teori ikinci çevrimi yani yeteneği düşük olan vasıfsız işçileri incelemektedir (Jenissen, 2004: 2).

Gelişmiş ülkelerdeki sektörlerde teknoloji yoğun bir şekilde kullanılması sebebiyle nitelikli iş gücüne ihtiyaç duyulur. Bu sektörlerde işçi dolaşımı sınırlı olması nedeniyle istihdam oranı azdır. Lakin niteliksiz işçiye ihtiyaç olan sektörlerde ise tam bir tersi durum söz konusudur (Ecer, 2019: 15) Göçmen işçilerin bu sektörlerde istihdam edilmesi birtakım zorlukları da beraberinde getirmektedir. İleride yaşanacak herhangi bir ekonomik kriz döneminde işçilerin işten çıkarılması tehlikesi vardır.

Merkezini birinci ve ikincil bölünmeden alan ikiye bölünmüş işgücü piyasası kuramı şu şekilde özetlenebilir; (Uyanık, 1999: 7)

- I. İş gücü piyasası iki bölümden oluşmaktadır
- II. Birinci piyasalarda ücretler ve istihdam şartları olumlu özelliklere sahipken ikinci de ise olumsuzdur.
- III. Birinci de kurumsallaşma varken ikinci de yoktur.
- IV. Birinci de istikrar ve kararlılık hakimken ikinci de ise kararsızlık ve belirsizlik hakimdir.

2.3.3.10. Dünya Sistemi Kuramı

Wallerstein'in 1974'te temellerini oluşturduğu, çevre-merkez veya yapısalcı-tarihsel bir fikir olarak da bilinen bu teori, küresel sahada çevre ve merkez şeklinde iki bölümde ele alındığı

görülmektedir. Burada, kapitalist ekonomik durumların kapitalist düzende olmayan çevre ekonomilere de bulaşması uluslararası göçe özendirilmektedir. İyi ve gelişmiş teknolojisi olan kapitalist ülkeler, üretim ve üretilenleri pazarlama bakımından, gelişmekte olan veya az gelişmiş sahalara doğru açılmaktadırlar. Burada, az maliyetli olan iş gücü ve hammadde bulunması durumunda az gelişmiş ülkelerin ürettikleri çevre ülkeler tarafınca yüksek meblağlar ile satın alınmaktadır. Çevre ülkelerde meydana gelen iş gücü sahasındaki istek fazlalığı tarım işkolunu azaltır ve tarım reformları ile çiftçi tabakasını yok etmeye sebebiyet vermektedir. Tam da burada, elinde malı ve parası kalmayan çiftçi kesimindeki bireyler, hayatlarını idame edebilmek için göç etmeye zorlanıldığı görülmektedir (Saskia, 1998: 142).

Sonuç olarak, emek istek durumunun emeğe olan isteğini tam anlamıyla gideremediği için kapitalist sistemde iş gücü olabildiğince esnek ve ucuz değilse problem çözümü emek göçünde aranmaktadır. Dünyada gittikçe sözünü geçiren kapitalist sistem beraberinde çevre devletlerin emek, toprak gücü ve hammadde merkez ülkeler tarafından idare edilmediği zamanlarda, göç sadece hayatta kalma mücadelesine dönmektedir. Burada bireyin kendi isteğine kalmayan göç, durumu iyi ve parası olanı, daha da zenginleşmeye, gelişemeyen ekonomilerin de hammadde kaynaklarının sömürülmesine neden olmaktadır.

2.3.3.11. Göç Sistemleri Kuramı

Bu teori, politik alanı ve ekonomik durumu merkeze koyup, iki veya ikiden fazla ülkeler arasındaki göç faaliyetleri kapsamındaki ilişkiyi baz almaktadır (İnce, 2018: 2299). Burada göç faaliyetleri bu teoriye göre göçten daha önce var olan ilişkiler içerisinde meydana gelmektedir (Özcan, 2017: 211).

Bu teoriyi şu şekilde açıklayabiliriz; Dominik Cumhuriyetinden Amerika'ya yapılan göçün en büyük nedeni 1960'lı yıllarda ABD'li askerlerin uzun süre bölgeyi işgal etmesi ile başlamıştır. Yine benzer bir olay hem Vietnam hem de Kore savaşı sonucu insanlar ülkelerini terk ederek ABD'ye gitmiştir. Benzer olaylar, Frankofon, Mağrip ve Batı Afrika gibi bölgelerde yaşayan insanlar ülkelerini terk ederek Fransa'ya yerleşmiştir (Castel ve Miller, 2008: 36).

Göç sistemleri kuramını Massey ve arkadaşları şu şekilde özetlenmişlerdir: (Massey vd., 2014: 37-39).

- 1) Mekanizma içerisindeki devletler, coğrafi açıdan yakın mesafede olma zorunluluğu yoktur. Göç faaliyetleri, ekonomik ve politik ilişkileri kapsamakta ve yansıtmaktadır. Burada yakınlık ülkeler arası ilişkileri kolaylaştırır da mesafe bu duruma mâni olmamaktadır.

- 2) Ülkeler birden çok göç sistemlerine dahil olabilmektedir. Fakat birden fazla üyelik, alıcı devletlere nazaran gönderen ülkelerde daha fazla olduğu görülmektedir.
- 3) Ekonomik ve politik şartlar farklılaştıkça, var olan sistemler gelişince düzenli bir durum oluşmaz. Devletler, ekonomik değişkenliklere, toplumsal farklılığa veya siyasi anlamda bir karışıklığa yankı olarak bir sisteme üye olabilir veya sistemden çıkabilir.



ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ULUSLARARASI İŞ GÜCÜ PİYASASI, İŞ GÜCÜ GÖÇÜ VE AVRUPA BİRLİĞİ GÖÇ POLİTİKALARI

3.1. Uluslararası İş Gücü Piyasası ve İş Gücü Göçü

3.1.1. İş gücü Piyasası, İş Gücü Kavramı ve Göçmen İşçi Kavramı

İnsanlar yeni bir işe sahip olup daha iyi şartlar çalışmak ve yaşam standartlarını yükseltmek amacıyla farklı ülkelere göç ederler. Bu göç hareketleri literatürde ülkeler arası veya ülke sınırları içi iş gücü göçü olarak tanımlanmaktadır (Öner ve Öner, 2012: 89). Uluslararası Göç Örgütü tarafından yapılan tanıma göre, kişilerin iş bulup çalışmak gayesiyle kendi ülkesinden başka ülkeye göç hareketi şeklinde tanımlanmıştır (IOM, 2011).

ILO'da yine benzer bir tanımla iş gücü göçünü şu şekilde açıklamıştır. Bireylerin göç yoluyla daha iyi koşullar içinde çalışmak, yaşamak ve yaşam standartlarını yükseltmek amacıyla iki ülke arasında yer değiştirmesidir (Göksu, 2000: 26). Ülkeler arası gerçekleşen iş gücü göçü genelde azgelişmiş veya gelişmekte olan ülkelere gelişmiş ülkelere doğru gerçekleşmektedir. Yani buna göre, iş göçünün temel nedenlerden birisi ekonomidir (Kılıçarslan, 2006: 14).Uluslararası iş gücü göçü üçe ayrılmaktadır bunlar; kesin göç, geçici göç ve beyin göçüdür (Şahin, 2008: 20).

Kesin göç kavramı; farklı bir ülkeye göç eden kimsenin yetiştiği ülkesinden ayrılarak geri dönme fikri olmamasıdır. Bu kişi göç ettiği ülkeye kalıcı olarak yerleşir. Bu durum göç veren ülke için bir kayıp olarak algılanırken göç alan için ise kazanımdır. Geçici göç ise, işgücünün belirli bir dönemde başka ülkeye gitmesi ve bir süre sonra doğduğu büyüdüğü topraklara geri dönmesini ifade eder (Küyük, 2011: 30).

Son olarak Beyin göçü ise, ülkede yetişmiş kalifiyeli elamanın başka ülkeye gitmesini ifade eder. Bu göç hareketi de diğerleri gibi gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere doğru yapılır. Lakin bazı istisnai durumlarda mevcuttur. Bu göç hareketi iki gelişmiş ülke arasında da gerçekleşebilir. Gelişmiş ülkeler beyin göçünü desteklemektedir. Başka ülkelerde yaşayan zeki, çalışkan ve kendini yetiştirmiş bireyleri kazanmak istemektedirler. Bu yüzden gençlere daha iyi şartlar ve yüksek ücret gibi imkanlar sunarak beyin göçü hareketinin hızlanmasını sağlarlar (Yıldırımoglu, 2005: 133). Beyin göçü genellikle Bilim insanları, doktorlar, mühendisler vb. arasında daha yoğundur. Beyin göçü diğer göçlerin aksine zorunlu olmayıp gönüllü yapılan bir eylemdir. Burada amaç kalifiyeli elemanın daha iyi şartlara sahip olma istediğidir (Adıgüzel, 2011: 29).

Uluslararası iş gücü göçünün içinde yer alan önemli olgulardan birisi de göçmen işçi kavramıdır. BM tarafından tasarlanan ve insan hakları kapsamında temel sözleşmelerinden birisi olarak kabul edilen Tüm Göçmen İşçiler ve Aile Fertlerinin Haklarının Korumasına Dair Uluslararası Sözleşme (ICMW)'e göre göçmen işçi kavramı şu şekilde açıklanmıştır: *“Vatandaşlık bağıyla bağlı olmadığı; bir ülkede ücret ödenen bir faaliyette çalıştırılmış, çalışmakta veya çalışacak olan bir kişiye göçmen işçi denir”* (2.Madde 1. Fikra).

Buna ek olarak; *“serbest meslek sahibi kişiler, sadece belirli bir iş için çalışanlar ya da bir projeye bağlı olan işçiler, gezici işçiler, denizcilik alanında faaliyet gösteren kimseler ve mevsimlik işçiler göçmen işçi”* olarak tanımlanmıştır (2.Madde 2. Fikra) (BM, 1990).

ILO'nun yaptığı başka bir tanıma göre ise; insanın doğduğu ve büyüğü ülkeden ayrılarak başka bir ülkeye istihdam amaçlı giden kişiyi ifade eder. ILO'nun hazırladığı sözleşme BM'nin sözleşmesine göre oldukça farklıdır. ILO, mevsimlik işçi gibi geçici işlerde çalışan kimseleri, işçi göçmen statüsüne dahil etmemiştir (ILO, 1949). Avrupa Konseyi tarafından 1979 yılında hazırlanan sözleşmenin 1. Maddenin 1. Fıkrasında göçmen işçilerin hukuki statüsü şu şekilde belirtilmiştir; Gönüllü olarak bir ülkeden başka bir ülkeye iş bulmak ve çalışmak amaçlı giden kimselere verilen çalışma iznidir. Bu sözleşmeye göre sanatçılar, staj yapanlar, sınır işçileri, deniz adamları, mevsimlik işçiler, kısa süreler için tutulmuş gösteri elamanları ve sporcular göçmen işçi statüsüne alınmamıştır (COE, 1979).

Bireyin göç kararını almasının ardından göç hareketinin hemen gerçekleşmesi beklenemez. Her ülkenin göçmenler için uyguladığı kendine ait farklı mevzuatları vardır. Özellikle son yıllarda artan göç faaliyetleri nedeniyle birçok ülke, yabancı milletlerden gelen vatandaşların kendi ülkelerinde çalışması için bazı özel kurallara tabi tutmaktadırlar. Bu kurallara göre göçmen olacak kişi bazı niteliklere sahip olmalıdır. Göç almak isteyen ülkeler nüfus ve iş gücü yetersizliği nedeniyle göçmen talepleri oluştururlar. Buna en iyi örnek Almanya'nın 1960'lı yıllarda açtığı göçmen iş gücü talebidir. Bu sistemin amacı düşük nitelik gerektiren işlerde yabancı işçilerin bir süre istihdam edilip aradan bir süre geçtikten sonra işçileri kendi ülkelerine gönderip ardından tekrar yeni iş gücünün gelmesini sağlayacak bir rotasyon sağlamaktır (Şahin, 2008: 23). Lakin Almanya bu sistemde başarılı olamamış aldığı işçilerin büyük bir çoğunluğu kendi ülkesine dönmemiştir. Evlilik, doğum vb. şeylerle Almanya'da kalmaya başlayan insanlar nüfusu hızla arttırmaya başlamıştır. Bununla birlikte Almanya hükümeti 1973 yılında göçmenler için kaplılarını kapatmaya başlamıştır. Bunun sonucunda Sistemli ve kontrollü olarak yapılan göç istenilmeyen noktalara gelebildiği

görülmüştür (Çayan, 2018: 62). Bu göçmen talebinin dışında ABD her yıl göçmen olmak isteyen insanlar için Green Card çekilişi uygulaması yapmaktadır.

3.1.2. Uluslararası İş Gücü Göçü Nedenleri ve Etkileri

Göç hareketleri, bireylerin bölgesel ve uluslararası düzeyde yaşadığı olumsuz koşullardan kaçınmak isteği doğrultusunda gerçekleşir. Bu yer değiştirme isteğine neden olan koşulların başında daha iyi yaşam istediği gelir. Bireylerin doğduğu ve büyüdüğü bölgelerde karşılaştıkları siyasi ve sosyal zorluklar neticesinde uluslararası göç hareketleri meydana gelir. Göç akımlarının en önemli belirleyicisi gelişmiş ülkelerin benimsedikleri göç politikalarıdır. Bu ülkeler, göçler sonucu yaşanabilecek olumsuz durumlar için önemler almaktadır. Uluslararası göçün nedenleri açıklamak için ekonomik, sosyal, siyasi ve çevresel faktörlerin etkileri çok fazladır (Bayraklı, 2007: 28-29).

Dünya tarihindeki ilk büyük ölçekli uluslararası göç, temelde ekonomik nedenlerle ortaya çıkmıştır. Bu göç hareketine örnek olarak; 1619-1776 yılları arasında Amerika'daki tarımsal iş gücü ihtiyacını karşılamak amacıyla yapılmıştır. Bu süreç içinde milyonlarca siyahi işçi Amerika'ya taşınmıştır. Avrupa'da yaşanan Sanayi Devrimi ile 50 milyondan fazla kişi Avrupa'ya göç etmiştir (Tokatlı, 2011: 54). Günümüzde ise ekonomi temelli göç hareketi devam etmektedir. İnsanlar yaşadıkları bölgelerde karşılaştıkları ekonomik istikrarsızlık, düşük alım gücü ve gelecek kaygıları nedenleriyle göç etmektedirler (Çayan, 2018: 8).

Geçmişte ve günümüzde uluslararası göç hareketlerinin yalnızca ekonomik nedenlerle dayandırmamak gerekir. Şiddet, baskı ve savaş gibi faktörler, uluslararası göç hareketlerine nedenlerinden biridir. Hak ihlalleri, siyasi çatışmalar ve iç savaş nedenlerine bağlı olarak insanlar göç etmek zorunda kalırlar (Tokatlı, 2011: 71). Örneğin Orta Doğu'da yaşanan siyasi istikrarsızlıklar ve iç savaş nedeniyle bireyler göç etmek isterler. Burada yaşanan kitlesel göçler hedef ülkeler için problem oluşturmaktadır. Göç alan ülkeler uzun vadede işsizlik gibi sorunlarla karşılaşabilir.

3.1.3. Uluslararası İş Gücü Göçüne Yönelik Uluslararası Koruma ve Yasal Mevzuatlar

Uluslararası işgücü göçüne yönelik uluslararası koruma ve yasal mevzuatlar, ülkeler arasında işgücü hareketlerini düzenleyen ve göçmenlerin haklarını koruyan önemli belgeleri ve yasaları içerir. Bu mevzuatlar, göçmenlerin yasal haklarına saygı gösterilmesini sağlar ve işgücü göçü süreçlerini düzenler. 20. yüzyılda göçmen işçiler ve uluslararası göç politikaları, devletlerin kendi çıkarlarıyla uyumlu bir şekilde ilerlemiştir. Bu dönem içinde devletler göç hareketlerini düzenlemek için strateji oluşturmuştur. Lakin, uluslararası hukukun göçle ilgili

düzenleyici bir mekanizmaya sahip değildi. Ancak bu sorun 1951 yılında Uluslararası Göç Örgütü'nün (IOM) kurulmasıyla giderilmiştir (Alonso, 2011: 41)

1951 yılında kurulan IOM, sadece göç konularında faaliyet gösteren ilk ve tek uluslararası örgüt olması bakımından önem taşımaktadır. IOM, göçmen işçilerin haklarını koruma, uluslararası iş gücü göçü, iş gücü göçünün hem göç veren hem de göç alan ülkelerdeki faydalarını artırma, olumsuz etkileri azaltma ve göçmen işçilerin en iyi şekilde faydalanmasını sağlama amacıyla çeşitli programlar yürütmektedir. IOM, göç alan ülkelere danışmanlık yaparak, etkili, sağlıklı ve şeffaf iş gücü göçü akışlarını düzenler. Göçmen işçilerin, uyum politikalarının sağlanmasını teşvik eder. Ayrıca bunları yaparken devletlerin idari yapılarının ve politikalarının gelişimine katkı sağlar. Günümüzde IOM tarafından geliştirilen bu politikalar yaklaşık 70 ülkede uygulanmaktadır (Nakhoul, 2014: 36). Sonuç olarak IOM, dünya genelinde göç ve işgücü yönetimini konusunda önemli bir yol oynayan kuruluştur.

Uluslararası düzeyde iş gücü göçü ve göçmen işçilerin haklarının düzenlenmesi, üç temel sözleşme etrafında yoğunlaşır. Bu temel sözleşmeler, iş gücü göçü ve göçmen işçilerin haklarını koruma amacını gütmektedir.

ILO'nun 1949 ve 1975 tarihli sözleşmeleri göçmenlerin haklarının korunmasını kapsar. Öncelikle ILO, çalışma koşullarının iyileştirilmesi, göçmenlerin sömürüden korunması ve insan haklarının korunması için rehberlik sağlar. 1919 senesinde yürürlüğe giren ILO Anayasasına göre; evrensel ve kalıcı bir barış ancak sosyal adalet ile mümkün olacaktır. ILO Anayasası; Örgüt, İşleyiş, Genel Hükümler ve diğer tedbirler başlıkları altında dört bölüm ve kırk maddeden meydana gelir. ILO, istihdamın artırılmasından göçmen işçilerin haklarının korumasına kadar çeşitli alanlarda çalışmalar yapmıştır (Nurdoğan, 2018: 82). ILO, dünya çapında kalıcı barışı ve sosyal adaleti sağlamak ilkesine bağlı olarak herkese yaraşır iş ilkesini benimsemiştir. Buna göre, çalışma standartlarının düzenlenmesi ve geliştirilmesi ILO'nun sorumluluğu altındaki görevlerinden biridir. Eğer, bir yerde çalışma şartları ağır ve kötüyse bu toplumsal huzuru bozacak ve uluslararası hedeflenen kalıcı barışa zarar verecektir. Bu nedenle ILO, uygun çalışma şartları için mevzuatlar hazırlamaktadır.

ILO'nun çalışmaları, göçmen işçilerin de haklarının korunmasını da kapsamaktadır. ILO'ya göre göçmen işçi kavramı; çalışmak ve para kazanmak amaçlı bir ülkeden diğerine göç eden veya göç etmiş bir kimsedir (Civan ve Gökalp, 2011: 237). 1949 yılında kabul edilen 97 sayılı kanunun 11. Maddesine göre, denizciler, sınır çalışanları, serbest meslek mensupları ve sanatçıların kısa süreli girişlerini göçmen işçi tanımı dışında tutmuştur (ILO, 1949). Buna ek

olarak kaçak işçilerde kapsam dışındadır. Yani ILO'nun mevzuatları sadece yasal yollarla başka ülkelere giriş yapan kimseleri kapsamaktadır. Bu sözleşme göçmen işçilerin ve iş gücü göçü haklarını düzenleyen en temel belgedir.

1975 yılında, Uluslararası Çalışma Konferansı'nın 60. oturumunda, ILO tarafından göçmen işçilerin haklarını korumak amacıyla 143 sayılı sözleşme kabul edilmiştir. Bu sözleşme 97 no.lu kanundan yaklaşık 25 yıl sonra hazırlanmıştır ve diğerine göre daha kapsamlı tutulmuştur (Nakhoul, 2014: 41) 143 no.lu sözleşme üç bölümden ve 16 maddeden oluşur. Bu üç maddenin ana başlığı; "*Kötü Koşullarda Göç,*" "*Fırsat ve Muamele Eşitliği,*" ve "*Son Hükümler*"dir (ILO, 1975). Sözleşmenin ilk maddelerinde düzensiz göç ve göçmenlerin yasadışı şekilde çalıştırılmasına yer verilmiştir. Lakin 97 no.lu sözleşmede yasadışı göçmenlerin çalışma haklarına ilişkin düzenlemelerden bahsedilmemiştir. 97 sayılı Sözleşme 49 devlet tarafından onaylanmışken 143 sayılı Sözleşme ise sadece 23 devlet tarafından onaylanmıştır. Fakat Türkiye tarafından iki sözleşmede onaylanmamıştır. Buna ek olarak her iki sözleşmenin de sınırlı sayıda devletler tarafından onaylanması devletlerin göç akımlarının ulusal düzenlemede sorumluluk altına girmekten kaçındığını ortaya koyar (Çayan, 2018: 62)

ILO'nun sözleşmelerindeki göçmen işçileri ilgilendiren diğer maddeler ise şunlardır; (IKGV, 2015: 52)

- 182 sayılı En Kötü Şartlardaki Çocuk İşçiliğinin Yasaklanması ve Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Acil Önlemler Sözleşmesi (1999)
- 181 sayılı Özel İstihdam Büroları Sözleşmesi (1997)
- 156 sayılı Aile Sorumlulukları Olan İşçiler Sözleşmesi (1981)
- 143 sayılı Göçmen İşçiler Sözleşmesi (Ek Hükümler) (1975)
- 105 sayılı Zorla Çalıştırmanın Yasaklanması Sözleşmesi (1957)
- 97 Sayılı İstihdam İçin Göç Sözleşmesi (1949)
- 29 sayılı Zorla Çalıştırma Sözleşmesi (1930)

18 Aralık 1990 tarihinde onaylanan lakin 2003 yılında yürürlüğe giren Tüm Göçmen İşçilerin ve Aile Fertlerin Haklarının Korunmasına Dair Uluslararası Sözleşmesi ise göçmen işçiler için önemli önemli sözleşmelerden biridir (BM, 1990).

Sözleşme 9 bölümden meydana gelmektedir: "1. Bölüm; kapsam ve tanımlar (1-6. Maddeler), 2. Bölüm; ayırimcılığın karşısında olmak ve eşitlik (7. Madde), 3. Kısım; tüm göçmen işçilerin ve aile fertlerinin insan hakları (8-35. Maddeler), 4. Kısım düzenli göçmen işçiler ve aile fertlerinin diğer hakları (36- 56. Maddeler) 5. kısım; özel kategorilerdeki göçmen

işçilere ve aile fertlerine uygulanabilecek hükümler (57-63. Maddeler), 6. Kısım; işçilerin ve aile fertlerinin uluslararası göçü ile ilgili olarak sağlıklı, adil, insani ve yasal şartların geliştirilmesi, 7. Kısım; sözleşmenin uygulaması (72-78. Maddeler), 8. Kısım; genel hükümler (79-84. Maddeler), 9. Kısım; nihai hükümleri (85-93. Maddeler)” içermektedir (Çayan, 2018: 63 ve BM, 1990).

Bu sözleşmenin amacı, göçmen işçilerin ve aile fertlerinin haklarını korumaktır. Göçmenleri ırkçılık ve kötü muamele gibi şeylerden korumayı amaçlar. Sözleşme, göçmen işçilerin ve ailelerinin haklarını vurgulamaktadır. Göçmenlerin dil, ırk, cinsiyet, milliyet ve din gibi şeylerden dolayı ayrıma maruz kalmaması için çalışmalar yapar ve onların haklarını hukuk yönünden korur (Nakhoul, 2014: 38). ICMW sözleşmesi toplamda 47 ülke tarafından kabul edilmiştir. Bu ülkelerin büyük bir çoğunluğu kaynak yani yoğun göç veren ülkelerdir. Fakat hedef ülke statüsünde olan göç alan Batı Avrupa ülkelerinin neredeyse hiçbiri bu sözleşmeyi onaylamamıştır.

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesine göre ise tüm insanların eşit haklara sahip olduğunu önemle vurgulanır. 23. Maddeye göre; *"Çalışan her kimsenin kendisine ve ailesine insanlık haysiyetine uygun bir yaşayış sağlayan ve gerekirse her türlü sosyal koruma vasıtalarıyla da tamamlanan adil ve elverişli bir ücrete hakkı vardır"*. Buna göre, göçmen işçilerde dahil olmak üzere herkesin eşit ve adil haklara sahiptir (IKGV, 2015: 52).

Tüm bu mevzuat ve düzenlemeler, iş gücü göçü sırasında göçmenlerin haklarını ve insan haklarını korumayı amaçlar. Her ülkenin kendi yasal çerçevesi ve politikaları olsa da, uluslararası düzeyde belirlenen standartlar, iş gücü göçüne dair uluslararası işbirliğini teşvik eder ve göçmenlerin korunmasını sağlar.

3.2. Avrupa Birliği Göç Politikaları

Avrupa Birliği uluslararası göç hareketlerinin bir çekim merkezidir. Birliği oluşturan ülkelerin ekonomik, siyasi ve sosyal yönleri bu göçün ana temel unsurunu oluşturmaktadır. Birliğin ekonomik gelişimi devam etmesi nedeni ile birlik içinde karşılaşılan sorunlar ülkeler için ortak sorun teşkil etmektedir. AB ise devam eden bu göçlere yönelik oluşan sorunlara karşı ortak politikalar üreterek çözüm arayışı içindedir (Gençler, 2010: 173). Avrupa Birliği, kuruluşundan bu yana farklı ülke vatandaşlarının ilgi odağı olmuştur. Şuana kadar yapılan çalışmalar sonucunda Avrupa Birliği, sadece ekonomik, sosyal ve siyasi tarafta değil, demokratik tarafta da örnek teşkil edebilecek bir seviyeye ulaştı. Avrupa Birliği, mevcut gelişmişlik düzeyi, güzellik ve önyargı nedeniyle her zaman başka ülkelere gelen göçmenlere

maruz kalmıştır. 1960' lı yıllardan bu yana ekonomik nedenlerle Avrupa Birliği ülkelerine göç edenlerin çoğu bu ülkelerin vatandaşı oldu. Ancak ekonomik ve politik nedenlerden dolayı Birlik ülkelerine göç daha da artıyor. Avrupa Birliği'ndeki her ülkenin göç ve göçmenlerin ekonomik ve sosyal uyumuna ilişkin kendi kural ve düzenlemeleri vardır, ancak zamanla birlik genelinde ortak kurallar ve düzenlemeler ortaya çıkmıştır (Koçak ve Gündüz, 2016: 66)

Avrupa'ya göç akınları II. Dünya Savaşı'ndan sonra ortaya çıkmaya başladı. Savaş sonrası çok sayıda gencin ölümü tüm sektörlerde büyük bir kıtlık yarattı. Almanya, Fransa ve Belçika ucuz iş gücü olarak Güney Avrupa, Türkiye ve Kuzey Afrika'dan işçi kabul etti. Birçok yabancı işçi "misafir işçi" olarak bilinmekte ve kısa süre kalmaktadır. Büyük Britanya, Fransa ve Hollanda, sömürgelerinin çoğunda göçmen işçi çalıştırıyordu. İtalya ve İspanya ise bu ülkeleri örnek alarak tarım alanlarından işçi getirmişlerdir. İş gücü krizi öyle boyutlara ulaştı ki, göçmen işçiler Avrupa'nın yeniden inşasının bir aracı olarak görülmüştür. OPEC'in 1970'li yıllarda uyguladığı petrol ambargosu küresel durgunluğa yol açmış ve işsizlik hızla artmaya başlamıştır. Bunu yaparken bölge sakinleri işlerini kaybetmelerini önlemek için göç karşıtı politikaları desteklemişlerdir (Koçak ve Gündüz, 2016: 68).

Şu anda dünyada sığınmacı ve mülteci olarak yaşayan 30 milyona yakın insan bulunmaktadır. Çoğunluğu Kuzey Afrika'dan olmak üzere Asya ve Orta Doğu'daki ülkeler, mülteci üreten coğrafi bölgeler olarak belirlenmiştir. Öte yandan Avrupa Birliği'ne sığınmacı veya mülteci kabulü azalırken sığınmacı talep sayısı ise artmaktadır. Bir bakıma AB'nin sığınma ve göç politikası giderek sertleşmektedir. Avrupa Birliği'nin, Avrupa kalesine dönüşmüş olduğu tartışmaları üzerinde yoğunlaşılan bir konu haline gelmiştir. Zira Avrupa'nın mültecilere karşı uyguladığı iki temel politikasının olduğu söylenebilir. Bunlar, göçü kontrol kaynaklı olarak üretilmiş bulunan, "güvenikleştirme sorunu" ve "dışsallaştırma" sorunudur. AB bir anlamda küreselleşen mülteci ve sığınmacıların diğer coğrafi bölgelerdeki sorununu çözmeye çalışmaktadır (Kolukırk, 2014: 51).

Avrupa'da savaş sonrası göç akınları üç dalgaya ayrılabilir. Bunlardan ilki, 1950'li yıllardan 1970'li yılların başlarına kadar olan dönemde Avrupa'nın savaşın yaralarını sarmaya başladığı ve diğer ülkelere Avrupa'ya göçün insanların ekonomik ihtiyaçları ile desteklendiği bir dönemdir. Başta Almanya olmak üzere diğer Avrupa ülkeleri, Güney Avrupa ve Afrika ülkeleriyle yabancı işçi anlaşmaları imzalamış ve bu ülkelere işçi göndermişlerdir. Örneğin Almanya, İtalya (1955), Yunanistan ve İspanya (1960), Türkiye (1961), Fas (1963), Portekiz (1964), Tunus (1965) ve Yugoslavya (1968) ile anlaşmalar imzalayıp bu ülkelere işçi alımına başladı. İngiltere, Fransa, Belçika ve Hollanda'nın da aralarında bulunduğu eski sömürge

lkeleri sömürgelerinde iş aradılar. İngiltere, sömürgelerinde yaşayan insanlara vatandaşlık vererek bu bölgelerden kendi ülkesine göçü teşvik etmeye çalışmıştır. 1970'li yıllarda Avrupa ekonomik olarak bağımsızlaşmaya başladı ve petrol krizi ve Avrupa sanayisinin Avrupa lkelerinde göçü kısıtlaması ve gerilemesi nedeniyle işçi ihtiyaçı azalmaya başladı ve yabancı işçilerin ülkelerine dönmelerini teşvik edecek politikalar uygulanmaya başlamıştır. 1971'de göçe kısıtlama getiren ilk lke Birleşik Krallık oldu, onu 1972 ve 1973'te Fransa ve Almanya izledi. nceki yıllarda yabancı işçilerin geri dönüşünü teşvik eden politikalara rağmen, 1973-1975 yıllarında göçmen işçilerin yalnızca %10'u ülkelerine geri dönmüştür. Aynı zamanda göçmenlerin menşe ülkelerine dönmek ve ailelerini kendi ülkelerine getirmek istememeleri nedeniyle Avrupa ülkelerine gelen göçmenlerin sayısı da arttı. Avrupa'ya ikinci göç dalgası aile birleşiminden kaynaklanmış oldu. çnc dalga, 1990'ların başında Soğuk Savaş'ın sonunda sığınmacıların ve mültecilerin göçü şeklinde meydana geldi. Demir Perde'nin yıkılmasının ardından binlerce insan daha iyi yaşam koşulları arayışıyla Doğu Almanya'dan Batı Almanya'ya göç etti. Yugoslavya'nın dağılmasının ardından bölgede yaşanan karışıklıklar birçk insanın Avrupa ülkelerine kaçımasına neden olmuştur (Kıyıcı ve Kaygısız, 2018: 469).

1960'lı yılların sonuna kadar hükümetlerin ve ILO, OECD gibi uluslararası kuruluşların desteğiyle Batı Avrupa lkelerindeki işçi göçüne, Avrupa ülkelerine göçün daha da artacağı varsayımıyla dengeli bir büyüme modeli çerçevesinde yaklaşılmış ve Akdeniz havzasındaki ülkeler için faydalı olacağı savunulmuştur. Bu modele göre gç, çok sayıda için ve menşe ülkelerin hızlı kentleşmesinin neden olduğu sosyal sorunları hafifletmekte ve bölgedeki işsizliği azaltabilmektedir. O dönemde demeler dengesinin sağlanması için ihtiyaç duyulan dövizin serbest bırakılmasını sağlayacak bir mekanizmanın oluşturulması konusunda mutabakata varılmıştır (zdal, 2008: 92).

1990'lı yıllardan bu yana ülkelerin ve toplumların ekonomik ve politik algılarını şekillendiren önemli olaylar yaşanmıştır. 1991 yılında Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin (Sovyetler Birliği) kş, 11 Eylül 2001'de ABD'de yaşanan terör saldırıları, 2010 yılında Ortadoğu'da başlayan Arap Baharı süreci ve son olarak 2022 yılında yaşanan Rusya-Ukrayna savaşı uluslararası politika ve ekonomide küresel sistemi derinden etkileyen gelişmeler arasındadır (Dikkaya ve Dinçer, 2023: 201).

AB'nde, ye devletlerin mültecileri kabul etme ve onlara mülteci statüsü verme şart ve koşulları, uzun süredir ye devletler arasında kendi yetki ve düzenlemeleri bulunmaktaydı. AB ye devletlerinin artan entegrasyonları ile birlikte sığınma ve gç konuları AB'de en çok tartışılan konular arasında yer almıştır. Bu tartışmalar AB'nin mültecilere

yönelik ortak yasal kurallar ve politikalar geliştirmesi gerektiğini ortaya çıkarmıştır. Bu süreçte üye devletlerin AB çerçevesinde iltica ve göç politikalarına ilişkin ortak bir kanun oluşturmaya başladıkları tespit edilmiştir. Bu bağlamda üye devletler, taraf oldukları uluslararası anlaşmaların ve topluluk mevzuatının hükümlerini ulusal hukuklarına dahil etmişlerdir (Dürgen, 2015: 25). Bu geniş kapsamlı süreç aynı zamanda kamu altyapısı, ekonomi ve ulusal güvenlik gibi önemli konular da dahil olmak üzere tüm AB üyeleri ve vatansız kişilerin koşullarını da değiştirmiştir (Duruel, 2017: 2).

Birlik içerisinde sadece emeğin değil, sermayenin, mal ve hizmetlerin de yer değiştirebileceği dikkate alındığında Avrupa Birliği, kendi kuralları olan dünyanın en büyük siyasi birliğidir. 1945'li yıllardan 1990'lı yıllara kadar ülkeye göçün büyük bir kısmı Avrupa ülkelerinden gelmiş, ancak 2000 yılından itibaren Afrika ve Asya'dan, özellikle de Doğu Avrupa'dan gelen göç daha da güçlenmiştir. Bu sebeple AB, göç politikasında büyük değişiklikler yapması gerektiğine inanıyordu. Bu amaçla AB göç politikaları dört alanda değerlendirilecektir. 1945'ten 1970'e kadar Misafir işçiler dönemi, 1970'den 1980'e kadar Aile birleşmeleri, 1990'lardan 1970'lerin başına kadar Sovyetler Birliği'nin dağılması, 2000 ve son olarak 2000'den günümüze kadar olan dönemde ise artan göç ile birlikte Birliğin güncel mevcut politikalarını oluşturmaktadır (Aykaç ve Yertüm, 2017: 22).

Avrupa Birliği, üye devletler dışından gelen göçmenlere yönelik oturma ve çalışma izinleri konusunu ilk kez 2007 yılında Komisyon'un bir öneri taslağını onaylamasıyla gündemine aldı. Daha sonra Mavi Kart olarak adlandırılan bu yasa, AB tarafından da ABD'nin Yeşil Kart programının rakibi olarak değerlendirildi. Avrupa Birliği Komisyonu Başkanı Manuel Barroso, Mavi Kart programının Komisyon tarafından 2009 yılında onaylandığını, bunun da Avrupa'nın daha nitelikli emek göçü alabileceği ve bunun da rekabet gücünü arttıracağını söylemiştir (Aykaç ve Yertüm, 2017: 23).

Ev sahibi ülkelerin mültecileri kendi ülkelerine göndermeyi reddetme veya başka ülkelere gönderme eğilimi, birliğe ortak bir göç politikası oluşturmaya yöneltmiştir. Ayrıca kuruluşundan bu yana her zaman bütünleşme düşüncesiyle çalışan birlik, göç konusunda ortak bir politika oluşturmaya amaçlamıştır. AB'nin göç politikasını yönlendiren temel sebebin üye devletlerin ekonomisini, güvenliğini, sosyal ve politik yapılarını insan haklarına saygı göstererek korumak olduğu söylene de asıl amacın ekonomi olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Bu bağlamda göç sorununa yaklaşım, ekonomik sorunlara veya ekonomiyi etkileyen önemli olaylara bağlılık göstermektedir (Dinçer ve Eşsiz, 2021: 73). AB'de göç, iltica ve bildirim gibi konularda birincil mevzuatın uygulanması, üçüncü ülkelerle yasa dışı göçün

önlenmesi odaklı destek programlarının hazırlanması ve uygulanması, birlik bütçesinden yeterli fonun ayrılması, mali kaynakların oluşturulması ve diğer yandan kabul anlaşmalarının imzalanmasına yönelik stratejisinin belirlenmesi de dahil olmak üzere birçok antlaşma ve program bulunmaktadır (Sönmez, 2015: 218).

Tablo 4: AB Göç Politikalarına İlişkin Antlaşmalar Tarihi (1985-2009)

Tarih	Yapılan Antlaşma	Tarih	Yapılan Antlaşma
1985	Schengen Antlaşması	2002	Seville Zirvesi
1990	Duplin Antlaşması	2004	Avrupa Anayasası Antlaşması
1993	Maastricht Antlaşması	2004	Lahey Programı
1997	Amsterdam Antlaşması	2008	Avrupa Göç ve Mülteci Paketi
1999	Tampere Zirvesi	2009	Stockholm Programı
2000-2009	Temel Haklar Şartı	2009	Lizbon Antlaşması

Kaynak: (Dikkaya ve Dinçer, 2023: 203)

3.2.1. Schengen Antlaşması

Schengen Anlaşmasının ortaya çıkışına kısaca baktığımızda; 1985 yılında Avrupa Topluluğu'nun hukuki ve kurumsal yapısından kaynaklanan gecikmeler nedeniyle iç sınırların kaldırılması sürecinden memnun olmayan Fransa, Almanya, Hollanda, Belçika ve Lüksemburg, yurt dışında yeni bir girişim geliştirdi ve 14 Haziran 1985 tarihinde Schengen Antlaşmasını imzalamışlardır. Beş kurucu ülke ile İspanya ve Portekiz'i kapsayacak şekilde 19 Haziran 1990'da onaylanmış ve 26 Mart 1995'te yürürlüğe girmiştir (Köktaş ve Yılmaz, 2010: 8). Anlaşma, imzacıların ortak topraklarında idari yetkilerin kaldırılmasını, dış topraklarında ise idari yetkilerin güçlendirilmesini ifade etmektedir (Güleç, 2015: 3)

Anlaşmaya baktığımızda kaçak göçmenlerin ve mültecilerin ülkeye yasal yollardan girişini engelleyen kural ve düzenlemelerin olduğu görülmektedir. Bu anlaşma uyarınca yurt dışından mültecilerin girişini engellemek için iç ve dış güvenlik tedbirleri alınmaktadır. Bu açıdan bakıldığında henüz Avrupa topraklarına girmemiş bir kişinin kendi ulusal mevzuatı kapsamında Avrupa Birliği'ne sığınma başvurusunda bulunması mümkün değildir. Ayrıca Avrupa Birliği'nin 'sınır dışı etme talebi' mülteci taşıma şirketlerine yüksek bir maliyet yüklüyor ve etkilenenlerin belge sağlayıp mülteci statüsüne başvuramamaları durumunda seyahat haklarını reddetmektedir. Eylem ciddi bir insan hakları ihlali olduğundan, 1951 Cenevre Sözleşmesi ve 1967 Protokolünün "geri göndermeme ilkesi"ni açıkça ihlal ettiği görülmektedir (Duruel, 2017: 3).

3.2.2. Duplin Antlaşması

1990 yılında imzalanan Dublin Anlaşması, göçmenlere yönelik ortak bir politikanın uygulanmasının yollarını belirlemeye çalışıyordu. Bu koşullar, bir üye ülkeye yapılan başvurunun kabul edilmemesi durumunda, başvurunun diğer üye ülkelere yapılmasıyla sığınma hakkının verilmeyeceğini içermektedir. Bu nedenle sığınma başvuruları tek ülkede toplanmaktadır. Birliğin, 1951 Cenevre Sözleşmesi'nin mültecilere ilişkin hükümlerine halel getirmeksizin ilkelerini güçlendirmeye kararlı olduğu açıkça görülmektedir (Gençler, 2010: 188).

Dublin Sözleşmesi, hükümetlerin topluluk göç akışlarına odaklanmak için birlikte çalışması gerektiğini göstermiştir. Dublin Anlaşması, Avrupa Konseyi'ne üye ülkeler arasında göç ve sığınma konusunda hükümetler arası işbirliğinin ve siyasi diyalogun artmasına yardımcı olmuştur. Aynı zamanda iltica ve göç hukukunun da bu antlaşmayla düzenlenmiş olması, göç ve sığınma konularının bir toplumsal sorun olarak görülmeye başlandığını göstermektedir. Dublin Sözleşmesi ile iltica talepleri ve sığınma talepleri sorumlu üye devlet tarafından değerlendirilir. Bu başvuruların değerlendirilmesinin tek bir üye ülkeye bırakılması, sığınma ve göç sisteminin kötüye kullanılmasının önlenmesini amaçlamaktadır (Aktaş ve Öztekin, 2017: 208).

3.2.3. Maastricht Antlaşması

Tek Avrupa belgesi ile başlayan süreçte AB, ortak bir göç politikası oluşturulması konusunda görüşlerini belirtmiş, göçün yönetiminde üye ülkeler arasında işbirliği başlatılması planlanmış ve 1990 yılına kadar bu konuda çalışmalar yürütülmüş ve bu çalışma üye devletlerdeki sığınma başvuruları için geçerli sayılmıştır. Maastricht Antlaşması ortak çıkarların arasına vize, sığınma ve göç konularını da eklemiştir. Anlaşma, bu konuların Adalet ve İçişleri sütununda yer alacak şekilde hükümetler arası bir perspektiften ele alınmasına karar verdi. Bu anlaşmanın mevcut AB göç sisteminin oluşturulmasının temelini oluşturduğunu söylemek yerinde olacaktır (Sönmez, 2015: 210-211).

1992 yılında imzalanan ve 1993 yılında yürürlüğe giren Maastricht Antlaşması hukuk, güvenlik ve işbirliği politikalarıyla AB'nin oluşumunu sağlamıştır. Bu anlaşma AB'nin üç sütununa dayanıyordu. Birinci sütun topluluk sütunu, ikinci sütun dış politika ve güvenlik sütunu, üçüncü sütun ise adalet ve içişlerinde işbirliği sütunudur (Acar ve Dikkaya, 2018: 89). Bu anlaşma ile AB üyesi ülke vatandaşları için "Avrupa vatandaşlığı" kavramı getirilmiş ve anlaşmanın 8a maddesine göre Birliğin tüm vatandaşları AB ülkeleri arasında serbest dolaşım hakkına kavuşmuştur (Dinçer ve Eşsiz, 2021: 74).

3.2.4. Amsterdam Antlaşması

1997 yılında imzalanan ve 1999 yılında yürürlüğe giren Amsterdam Antlaşması, Avrupa Birliği göç yönetimi müktesebatına dahil edilmesinde en önemli dönüm noktalarından biri olarak değerlendirilmektedir. Amsterdam Antlaşması'yla birlikte Birliğin “bir özgürlük, güvenlik ve adalet” alanı olduğu belirtilmiş; Antlaşmaya serbest hareket, göç ve iltica konularını kapsayan bir bölüm eklenmiş ve ırk ve etnik kimlik temelinde ayrımcılığa karşı yasamanın önünü açmıştır. Amsterdam Antlaşması ile Schengen Anlaşması Topluluk mevzuatının bir parçası haline geldi. Üye ülkeler arasındaki sınır kontrollerinin kaldırılmasını amaçlayan AB'nin kurucu anlaşmalarını değiştiren Amsterdam Antlaşması, serbest dolaşımın önündeki son engellerin kaldırılmasının yanı sıra güvenli bir yaşam ortamının sağlanmasına yönelik tedbirlerin de alınacağını öngörmektedir (Güleç, 2015: 86).

AB'nin genişleme ve ekonomik kalkınma süreçlerinde göç konusunun ortak politikaya bağlanması çok önemliydi. Bu anlaşmanın içerdiği göçle ilgili hükümler yönetmeliğin adalet ve işleri kısmında yer almaktadır, IV. "Vizeler, iltica, göç ve serbest dolaşım hakkıyla ilgili diğer konular" başlığı altında bahsediliyor. Bu düzenleme farklı bakış açılarını bir araya getirerek özel mekanizmanın ortadan kalkmasını ulusötesi bir perspektiften ele almaktadır. Özellikle 1997-2000 yılları arasında Avrupa Birliği'nin büyümesi %3,5 düzeyindeydi ve bu büyüme 2,5 milyon yeni iş olanağı yaratılmasını mümkün kıldı. Böyle bir artış, AB'nin daha çekici bir bölge olduğunu ve daha fazla göç akışı yaşandığını göstermektedir (Koçak ve Gündüz, 2016: 75).

3.2.5. Tampere Zirvesi

Tampere Zirvesi'nin amacı Birlik topraklarında özgürlük, güvenlik ve adaletle dayalı bir alanın yaratılmasına yönelik bir strateji tanımlamaktı. Bu bağlamda göç sorununun, menşe ülke ve bölgelerin, geçiş bölgelerinin ve bölgelerin siyasi, ekonomik ve sosyal koşulları dikkate alınarak bütünsel olarak ele alınması ve üye devletlerin AB çerçevesinde birlikte hareket etmesi gerektiği kabul edildi. Zirvede, ülkeye girişte ekonomik ve insani nedenlerin dengelenmesi, üçüncü ülke vatandaşlarına üye ülke vatandaşlarına mümkün olduğunca benzer hak ve yükümlülükler verilmesi ve göç yönetiminde menşe ülkelerle ortaklıklar kurulması konularında anlaşmaya varılmıştır (Güleç, 2015: 86-87)

Tampere Zirvesi'nin ana konuları ortak göç işbirliği, gerekli tedbirlerin uygulanması ve göç akışlarının daha etkin yönetilmesine ilişkin çalışmalar yapmak hedeflenmiştir (Dinçer ve Eşsiz, 2021: 75). Tampere'de, AB'nin gelecekteki göç ve sığınma politikasının menşe ülkelerle ortaklığa, ortak bir sığınma sistemine, üçüncü ülke vatandaşlarına adil muameleye ve göç

akışlarının yönetimine dayanması gerektiği kabul edildi. Bu kapsamda, AB'nin dış sınırlarının korunması, yasa dışı göçün önlenmesi ve dış sınıra gelen kişilere tanınan uluslararası koruma türlerine ilişkin tek tip asgari koşulların belirlenmesine yönelik çalışmalar yürütüldü. Bu dönemde göç kaynaklı sorunlara AB dışında çözüm arayışları ortaya çıkmıştır. Bu aşamada sorunun asıl alıcısı olarak göçün kaynağı olan üçüncü ülkeler akla geliyor ve bu nedenle menşe ülkelere yönelik girişimlerle çözümler üretilmektedir. Aslında, Tampere programı sırasında menşe ülkeler, göçü menşe noktasında önlemek, AB'ye yasa dışı girişleri tespit etmek ve ülkeye geri göndermek için ortakprosedürler tanımlamak; Öte yandan dış sınırların izlenmesi ve kontrol edilmesi amacıyla oluşturulan FRONTEX adlı AB kurumunun kullanılmasına karar verildi. Dolayısıyla Tampere programının göç ve dış ilişkilerde yeni bir siyasi süreci başlattığını söylemek doğru olacaktır. Bu doğrultuda, AB ve üye ülkelerin göç ve sığınma politikasına her açıdan yeni ve kapsamlı bir bütünsel yaklaşım getirilmiş, aynı zamanda aday ülkelere uygulanan tampon bölge politikası diğer ülkelere de yaygınlaştırılmıştır (Sönmez, 2015: 219).

Almanya, Fransa ve İngiltere, Tampere'deki zirve sırasında ortak bir not yayınlayarak, uzun süre yasal olarak yaşayan üçüncü ülke üyelerine ancak iyi bir uyumunun sağlanması ve kabul edilmesi halinde vatandaşlık sözü vermiştir. Ancak şu aşamada ikamet ve vatandaşlık haklarına ilişkin açıklamalaroldukça belirsiz. Bu nedenlerden dolayı Tampere programı uzun süreli ikamet ve vatandaşlık konusundaki sorunlara çözüm bulamamıştır (Sönmez, 2015: 219)

3.2.6. Temel Haklar Şartı

Manevi ve ahlaki mirasının bilincinde olan Avrupa Birliği, demokrasi ve hukukun üstünlüğünün yanı sıra insan onuru, özgürlük, eşitlik ve dayanışma gibi bölünmez evrensel değerlere dayanmaktadır. Avrupa Birliği, Birlik vatandaşlığını tesis ederek ve özgürlük, güven ve adalete dayalı bir alan yaratarak bireyi Birlik faaliyetinin merkezine yerleştirmiştir. Belge, Avrupa Birliği Antlaşması, topluluğun kurucu antlaşmaları ve Avrupa Savunma Sözleşmesi'ndeki ilgili hakları dikkate alarak topluluğun ve birliğin yetki ve yükümlülüklerinin yanı sıra tabiiyet ilkesini de tanımlıyor. İnsan haklarının ve temel özgürlüklerin korunması. Bu Avrupa Topluluğu ve Avrupa Konseyi tarafından kabul edilen sosyal belgelerden ve Avrupa Toplulukları Mahkemesi kararlarından aldıkları özellikleri bir kez daha doğrulamaktadır (Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı, 2000: 2).

3.2.7. Seville Zirvesi

Avrupa Birliği Devlet ve Hükümet Başkanları Konseyi'nin 2002 yılında Sevilla Zirvesi'nde alınan kararlara göre, 2002 yılından itibaren bazı model düzenlemelerde değişiklik yapılmış, göç yönetimi ve geri kabule ilişkin daha geniş düzenlemelere yer verilmeye

başlanmıştır. Kasım 2002'de yapılan Genel İşler ve Dış İlişkiler Konseyi toplantısı sonuç bildirgesinde, anlaşmalara eklenen yeni hükmün "göç yönetimi maddesi" olarak adlandırıldığı ve standart maddenin hazırlanmasından vazgeçildiği belirtildi. Bu nedenle göçle ilgili bir madde isteniyordu ancak bu maddenin içeriği her anlaşmanın sınırları ve müzakere koşulları çerçevesinde serbestçe belirlenmeye bırakılmıştır (Batır, 2018: 592)

2002 yılında yapılan Sevilla zirvesinde yasadışı göçle mücadelede ortak politika izlenmesi kararı alınmış, yeterli önlem almayan ülkelere yaptırım uygulanması gündeme gelmişti. Ayrıca üçüncü ülkelerle yapılan tüm ortaklık, aday ve işbirliği anlaşmalarında yasadışı göçle mücadelede işbirliğine ilişkin hükümlere yer verilmesi önerilmiştir (Kıyıcı ve Kaygısız, 2018: 471).

3.2.8. Lahey Programı

Lahey Programı, üye ülkeler arasında mali ve hukuki konularda işbirliği yapılmasını öngörmektedir. Programda ayrıca Avrupa Birliği üyesi olmayan ülkelerle oluşturulan ve kurulan ilişkilerde göç konusunun da yer alması gerektiği belirtiliyor. Birliğin güney ve doğu sınırında yer alan ülkelere özel önem verilmesi gerektiği vurgulanmaktadır (Uzun ve Özer, 2016: 82).

2005-2010 Lahey Programı ilk olarak finansman sorunuyla değerlendirildi. Bu bağlamda göçmen ülkelerle işbirliği konusu özellikle vurgulanmaktadır. Mali kaynak sorununu çözmek için Dış sınırlar Fonu, Avrupa Entegrasyon Fonu ve Geri Dönüş Fonu gibi fonlar oluşturulmuştur (Sönmez, 2015: 220-221).

Bu programda Tampere programında kurulan vize bilgi sisteminin süreci hızlandırıldı. Bu sistemde üye devletler, sisteme bağlanan ve veri aktarımına bağlı olarak oluşturulan biyometrik bilgi sistemi sayesinde dolandırıcılıkla mücadele, vize müzakerelerinin önlenmesi ve dış sınır kontrollerinin güçlendirilmesi gibi birçok konuda ilerleme beklemiştir. Vize Bilgi Sistemi için ilk bölge olarak Kuzey Afrika seçilmiştir.

Konsey, Lahey Programının uygulanabilmesi için Komisyon'dan bir eylem planı hazırlamasını istemiştir. Komisyon tarafından geliştirilen ve 10 Mayıs 2005'te kabul edilen bu eylem planı, önümüzdeki beş yıllık dönem için AB'nin güvenliğini artırmaya yönelik kabul edilen stratejinin yönlerini tanımlamıştır. Terörle mücadele öncelikli olmakla birlikte programın içeriğinde bilgi alışverişi, kamu hukuku ve adalet gibi alanlarda iş birliğinin artırılması da yer almaktadır. Diğer şeylerin yanı sıra, 2010 yılına kadar ortak bir sığınma

sisteminin oluşturulması, yasadışı göçle mücadele ve AB'nin dış sınır koruma dairesinin oluşturulmasına yatırım yapılmasına karar verilmiştir (Köktaş ve Yılmaz, 2010: 14).

3.2.9. Frontex Uygulamaları

Entegre sınır kontrolü bağlamında Lahey Programı ışığında hayata geçirilen uygulamalara baktığımızda ilk olarak Avrupa Sınır Örgütü'nün (Frontex) oluşturulmasıyla karşılaşırız. Avrupa Birliği üye devletlerinin dış sınırlarında operasyonel işbirliğini yöneten kurum olan Frontex, 26 Ekim 2004 tarih ve 2007/2004 sayılı Konsey Tüzüğü ile oluşturulmuş ve 3 Ekim 2005 tarihinde Varşova'da faaliyet göstermeye başlamıştır. Frontex Topluluk Ajansı tüzel bir kişiliktir ve operasyonel ve mali açıdan bağımsızdır (Köktaş ve Yılmaz, 2010: 14-15).

2005 yılında faaliyete geçen FRONTEX, AB göç politikasının temeli olan yasadışı göçün önlenmesi ve azaltılması hedefine ulaşmak için üye ülkelerle ortak operasyonlar planlar, koordine eder, uygular ve operasyonların sonuçlarını değerlendirmektedir. Frontex bu operasyonlar sırasında kendi bütçesini ve ilgili AB program bütçelerinin yanı sıra üye devletlerin personel ve ekipmanlarını da kullanmaktadır (Turgay, 2021:13).

Yasadışı göçmenler AB'nin en önemli sorunlarından biri haline geldiğinden bu konuda ortak bir politika geliştirilmesi ve göç sorununun ortadan kaldırılmasına yönelik tedbirlerin alınması gerekmektedir. Amaç ekonomik sınırların ortadan kaldırılması ve serbest piyasa ekonomisinin geniş sınırlara yayılması olsa da kaçak göçmenlerle mücadelede sınırların korunmasına yönelik bazı önlemler alınmıştır. Uluslararası alanda, yasa dışı göç nedeniyle büyüyen organize suç örgütleri ve terör sorununun öncelikle yasa dışı göçün ortadan kaldırılmasıyla çözüleceğine inanılmaktadır. Bu bağlamda sınır güvenliği AB için hayati önem taşımaktadır. Bu aşamada Frontex, güvenlik açıklarının önlenmesi ve sınır güvenliğinin sağlanması amacıyla dış sınırların korunmasından sorumlu kurum olarak oluşturulmuştur (Yılmaz ve Kaplan, 2023:21).

FRONTEX hedeflerine ulaşmak için çeşitli misyonlar yürütmektedir. Genel olarak amaç, AB sınır politikası ve yönetimi anlaşması ile ilgili alandaki gelişmeleri takip etmek ve koordine etmek, yeri geldiğinde müdahale edip duruma uygun politikalar geliştirmek, eksiklikleri gidermek ve soruşturmaları yürütmektir. Aşağıda bahsedildiği gibi bunlar:

- Sınır bölgelerindeki hareketliliği izlemek, olası risk raporlarını çözümlmek ve hazırlamak, Birliğin durumunu değerlendirerek gerekli konuları ele almak,

- Birliğe üye devletlerin ekonomik, demografik ve askeri kapasitelerini ve topraklarında ortaya çıkabilecek risk ve tehditlerle yüzleşmeye hazır olup olmadıklarını ortaklaşa değerlendirmek ve olası güvenlik açıklarını tespit etmek,
- Üye devletlerin ajanstaki temsili aracılığıyla ülkenin dış sınırlarının operasyonlarını takip etmek ve denetlemek,
- Üye devletlerin, insani krizlere yol açabilecek acil durumlara müdahale etmek için yeterli personel ve tesislere sahip olmasını sağlamak ve kendi topraklarında ortaya çıkan krizlere hızlı müdahale ve koordinasyonu sağlamak,
- Özellikle mültecilerin deniz yoluyla birlik topraklarına ulaşmaya çalışırken ölmeleri durumunda, deniz operasyonlarını etkili bir şekilde yürütmek için arama ve kurtarma operasyonlarını denetlemek ve desteklemek,
- Sınırlarda kritik alanlarda gerekli analizlerin yapılması, tarama, veri, parmak izi gibi incelemelerin yapılması, uluslararası korumaya ihtiyaç duyan mülteciler veya tesise başvurmak isteyenler için ilk yardım tesislerinin kurulması, Avrupa İltica Destek Ofisi ile ilgili ulusal makamlarla gerekli koordinasyonu sağlamak,
- Teknik anlamda, AB ile ulusal düzeyde faaliyet gösterebilmek için gerekli teknik standartlar ile komuta kontrol merkezlerinin teknik gelişimini ve kontrolünü yürütmek,
- Sınır muhafızlarının teknik donanım ve eğitim becerilerini güncelleyerek, sınırdaki gelişmelere her an hızlı tepki verebilmelerini sağlamak,
- Göçmenlerin geri dönüşlerine yönelik müdahale ekipleri oluşturularak güvenli geçişlerinin sağlanması,
- Ortak bir eğitim programı belirleme ve bu kapsamda birlik üyelerinin gerekli çalışmalara ortak bir katılım sağlamalarını kolaylaştırmak ve ilgili alanda uzman personel ihtiyacını karşılamak,
- Dış sınırların güvenliğinin sağlanması için gerekli denetim ve kontrolleri yaparak araştırma ve yenilik alanlarını genişletmektir (Yılmaz ve Kaplan, 2023: 23-24).

3.2.10. Stockholm Programı

1999 yılında Tampere programıyla başlayan ve 2004 yılında Lahey programıyla devam eden ortak göç ve sığınma politikasının gelişimi, 2010-2014'te Stockholm programıyla devam etmiştir (Akgün, 2016: 91). Konsey, "Vatandaşlarına hizmet eden ve onları koruyan açık ve güvenli bir Avrupa" başlığı altında vatandaşların temel hak ve özgürlüklerini garanti altına alan Stockholm Programını kabul etmiştir

Stockholm Programı, Avrupa hukuk ve adaleti; vatandaşlığın ve temel hakların teşviki; terörizm, suç ve diğer tehditlerle mücadele; iltica ve göç konularında hesap verebilirlik, ortaklık ve dayanışma; AB'ye erişimin sağlanmasına yönelik sınır kontrolü ve vize politikası; AB'nin dış politikasında özgürlük, güvenlik ve adalet kurallarının geçerliliği, programda belirlenenler de dahil olmak üzere altı öncelikli alana odaklanmaktadır. İltica Programının amacı "ortak iltica prosedürü ve ortak statü kapsamında uluslararası koruma alan kişilerin ortak koruma ve dayanışmasını oluşturmaktır"(Hakverir, 2019: 114).

3.2.11. Lizbon Antlaşması

Avrupa Birliği'nin göç mevzuatının yapısında yapılan en çarpıcı değişikliklerin üye devletler arasında imzalanan ve 1 Aralık 2009 tarihinde yürürlüğe giren Lizbon Antlaşması ile birlikte getirildiği belirtilmektedir. Avrupa Birliği'nin İşleyişine İlişkin Antlaşma'nın sütununun beşinci başlığında "özgürlük, güvenlik ve adalet" alanında göç ve sığınma ile ilgili düzenlemeler yer almaktadır. Ayrıca Lizbon Antlaşması, özgürlük, güvenlik ve adalet alanında oybirliği ilkesini bazı istisnalar dışında büyük ölçüde kaldırmış ve olağan yasama usulü nitelikli çoğunluk oyuyla kabul edilmiştir. Bu antlaşma, antlaşma çerçevesinde ilk kez iç güvenliği ve dış sınırların risklere karşı kontrolünü düzenlemiştir. Yasadışı göçle mücadele edileceği ve izinsiz giriş durumunda sınır dışı etme, geri gönderme gibi yöntemlerin uygulanacağı da belirtilmiştir (Baran, 2016: 30).

Lizbon Antlaşması iki bölümden oluşur: AB Antlaşması ve AB'nin İşleyişine İlişkin Antlaşma. Lizbon Antlaşması, bir "anayasa" olarak adlandırılmamasına ve kurucu antlaşmaları düzenlemesine rağmen, diğer antlaşmalar gibi, AB için etkin, şeffaf ve demokratik bir yapı oluşturmayı ve kurumsal zorlukları ortadan kaldırmayı amaçlamaktadır (Hakverir, 2019: 112).

Avrupa Birliği'nin ekonomik, kültürel ve sosyal bütünleşme sürecine yeni bir ivme kazandırmayı amaçlayan Lizbon Antlaşması, Maastricht, Amsterdam ve Avrupa Birliği Anayasal Antlaşmaları'ndan farklı olarak Avrupa Birliği için yeni bir antlaşma metni niteliğinde olmayıp mevcut Avrupa Birliği Antlaşması'nı ve Avrupa Topluluğu'nu Kuran Antlaşma'yı değiştiren hükümleri içerir. Lizbon Antlaşması ile Avrupa Birliği Antlaşması'nın ismi muhafaza edilirken, Avrupa Topluluğu Kuran Antlaşması'nın ismi Avrupa Birliği'nin Çalışma Usulüne İlişkin Antlaşma olarak değiştirilmiştir. Bu kurucu antlaşmaların isimlerinde yapılan değişikliklerin yanı sıra, Avrupa Birliği'nin dayandığı iki antlaşmanın metinlerinde de önemli değişiklikler yapılmış, kurucu antlaşmalara yeni düzenlemeler ve hükümler eklenmiş, aynı zamanda maddenin numarası değiştirilmiştir (Güneş ve Münster, 2008: 742).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

GÖÇMENLERİN İŞ GÜCÜ PİYASASINA UYUM POLİTİKASI: TÜRKİYE VE İTALYA ÖRNEĞİ

4.1. Türkiye

4.1.1. Türkiye’de Göç Yönetimi

Türkiye coğrafi özellikleri nedeniyle sığınmacılar ve mülteciler için kilit bir ülkedir. Türkiye üzerinden Avrupa ülkelerine, Amerika'ya ve diğer gelişmiş ülkelere ulaşma fikri, Türkiye'yi birleştirici bir ülke olarak görmektedir. Göçün boyutuna ilişkin güvenilir rakamlar bulunmamakla birlikte, son yıllarda yıllık 150.000 ile 250.000 arasında kişinin göç ettiği, bunların bazıları geçici veya kısa vadeli olmak üzere, transit göçmenleri de içinde barındıran çeşitli göç kategorilerini de içeren göç dalgasının ülkemize yöneldiği bilinmektedir. Avustralya ve Kanada gibi geleneksel göç veren ülkelerde yıllık göçmen sayısının son 15 yılda 75 bin ila 225 bin arasında değiştiği dikkate alındığında, Türkiye'nin uluslararası göç alan bir ülke olarak önemli bir rol oynadığı açıkça görülmektedir (Kolukırk, 2014: 40). Türkiye'nin bu kadar fazla göç alması ve uluslararası göç alanında önemli konumda olması diğer ülkelere göre daha da fazla çalışma yapmasına ve politikalar üretmesine sebebiyet vermektedir.

Türkiye'de göçle ilgili ciddi çalışmalar, ülkenin göç alan bir konuma gelmesiyle birlikte başladığı görülmektedir. Bu süreç içerisinde yapılan çalışmaların çoğunluğu kısa vadeli çözümler olup bu nedenle etkisi kısa sürmüştür. Sonuç olarak, ortaya parçalı bir göç mevzuatı çıkmış ve üretilen bu mevzuatların yeterli olmadığı tespit edilmiştir. Bu nedenle, AB üyelik sürecinde göç mevzuatının daha sistemli hale getirilmesine yönelik girişimler yapılmıştır (Kara ve Dönmez Kara, 2015: 11).

Türkiye'nin göç politikası, uluslararası anlaşmalar ve iç politika belirlemeleri etrafında şekillenmiştir. Bu bağlamda, Türkiye'nin 1951 tarihli Birleşmiş Milletler Cenevre Anlaşması'na imza atması dikkat çekmektedir (Sağiroğlu, 2015: 25). Bu anlaşma çerçevesinde, Türkiye "coğrafi çekince" ilkesini benimseyerek sadece Avrupa bölgesinde bulunan devletlerden gelen bireyleri "mülteci" olarak kabul etmiş ve Avrupa dışından yani farklı kıtalardan gelen kişilere ise “geçici sığınmacı” statüsü sağlamıştır. Ancak, uluslararası koruma talebinde bulunamayan kişilerin yaşadığı sorunlar nedeniyle, Türkiye 1967 protokolünü kabul etmiş ve bu protokoldeki "1951 yılından önce meydana gelmiş" şartını kaldırmıştır. Bu adımlar, Türkiye'nin göç politikasının zaman içinde nasıl evrildiğini ve uluslararası standartlara nasıl uyum sağladığını göstermektedir (Güner, 2007: 85). Ayrıca, Cenevre Sözleşmesi'nde yer alan 33. no.lu maddesinde mültecilerin iadesi ve geri gönderilmesiyle alakalı korumalarını içeren bilgiler yer

almaktadır. Bu maddeye göre, hiçbir taraf devlet, bir mülteciyi ırkı, dini, tâbiyeti, belli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi fikirleri nedeniyle tehdit altında olan bir ülkeye geri göndermeyecek veya iade etmeyecektir. Ancak, 30 Kasım 1994 tarihinde yürürlüğe giren İltica Yönetmeliği ile Türkiye, Cenevre Sözleşmesi'ndeki yükümlülüklerden kısmen sıyrılmış ve kendi serbest hareket alanını oluşturmuştur. Bununla beraber, sonraki dönemlerde mülteci ve iltica konularında Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve AB mevzuatı gibi birçok uluslararası anlaşma ve sözleşmeden yararlanarak göçle ilgili çalışmalar yürütmüştür. Bu adımlar, Türkiye'nin göç politikasının uluslararası standartlara uyum sağlamaya ve göçmenlerin haklarını korumaya yönelik çabalarını göstermektedir (Yıldız vd., 2014: 43).

Eleştirel bir bakış açısıyla, Türkiye'nin göç politikası gerekli bir göç stratejisine ve politikalara sahip değildir. Bu sorun göç olaylarına yaklaşım ve yönetim gibi konularda aksaklıkların yaşanmasına neden olmuştur (Orsam, 2012: 8). Türkiye'nin göç politikalarına yeterince önem vermemesinin nedenleri üç aşamada değerlendirilebilir: bunlardan birincisi; Cumhuriyetin ilk yıllarında milli kimlik oluşturulmasına ve ulus-devlet çalışmalarına önem verilmesidir. Bu durum, 1934 yılında hazırlanan 2510 sayılı İskân Kanunu'nda etkisini göstermiştir ve göç kabulünün şartı sadece Türk kimliğinden veya soyundan gelen kişilerle sınırlı tutulmuştur (Kabakuşak, 2014: 11). İkinci olarak, göç politikalarını etkileyen bir diğer faktör, soğuk savaş döneminde Türkiye'nin NATO'ya katılmasıyla birlikte sınır kapılarını kapalı tutmasıdır. Bu dönemde, göç politikalarına güvenlik açısından yaklaşılmış ve çalışmaların sınırlı olmasına neden sağlamıştır. Bu durum, göçün sadece güvenlik boyutunun ele alındığı, sosyal, siyasal ve ekonomik boyutunun ise yeterince önemsenmediğini ortaya koymaktadır (Orsam, 2012: 16). Üçüncü ve son olarak ise, Türkiye'nin göç politikalarının durağan seyretmesinin başka bir nedeni de Cenevre Sözleşmesi'nde yer alan coğrafi çekinedir. Bu göre, sadece Avrupa ülkelerinden gelen kişilere mülteci statüsü verilmiştir (Canyurt, 2015: 131).

1934 yılında yayınlanan 2510 sayılı İskân Kanununda; göçmen, toplu göçmen veya münferit göçmen gibi tanımlamalara yer verilmiştir. Bu yasa, Türkiye'nin göç alanında hazırlanan ilk yasası olarak kabul edilmektedir. Lakin, başka coğrafyalarda yaşayan Türk soydaşlarla ilgili sınırlı düzenlemeler içermesi nedeniyle yetersiz bulunmuştur. Fakat bu eksiklikler 2006 yılında yapılan değişikliklerle giderilmeye çalışılmıştır. İskân Kanunu dışındaki diğer düzenlemeler ise 5682 sayılı Pasaport Kanunu ve 5683 sayılı Yabancıların Türkiye'de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun'da yer almaktadır (Türkiye Göç Raporu,

2017: 23). 2010 yılına kadar Türkiye'ye yapılan göçler, yıllar itibariyle 5 kategoride toplanabilir. Bu kategorileri belirlemek için Sirkeci ve Yüceşahin'in çalışmasından yararlanılmıştır (Sirkeci ve Yüceşahin, 2014: 3-5).

Türkiye'deki göç yönetimi, 2013 yılı öncesi ve sonrası olmak üzere iki aşamada incelenebilir. 2013 yılı öncesinde, yeterli bir kurumsal yapı olmaması nedeniyle göç yönetiminin sağlıklı bir şekilde işletilemediği belirtilmektedir. Bu dönemde, yabancıların ve göçmenlerin ülkeye girişleri ve gerekli işlemler, İçişleri Bakanlığı'na bağlı Emniyet Genel Müdürlüğü'nün Yabancılar Şubesi ile birlikte valiliklerin görev alanına bırakılmıştır (Demirhan ve Aslan, 2015: 46). Ayrıca, göçmenlerle ilgili çalışmaları yürütme sorumluluğu Başbakanlığa bağlı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı'na verilmiştir (Topçu, 2007: 13).

2013 yılından itibaren, 11 Nisan 2014 tarihinde yürürlüğe giren Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, Türkiye'deki göç yönetiminde önemli bir dönüm noktası oluşturmuştur. Bu kanunun hayata geçirilmesiyle birlikte, göç yönetimi alanında yapısal bir düzenleme yapılmış ve Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün kurulmasıyla Türkiye'de merkezi bir yapı oluşturulmuştur (Sirkeci ve Yüceşahin, 2014: 8; Oktay vd, 2016: 778). Yerel yönetimler ve taşra örgütleri de bu sürece katılarak göç yönetiminde daha etkin bir rol oynamaya başlamıştır. Ayrıca, Kızılay, AFAD, TOKİ gibi kurumlar da göç yönetimine katkı sağlamıştır (Kara ve Dönmez Kara, 2015: 11). Bu yeni düzenleme ve kurumsal yapılanma, Türkiye'nin Suriyeli göçmenlerin ihtiyaçlarını daha etkin bir şekilde karşılamasını sağlamak amacıyla 6458 Sayılı Koruma Kanunu'nun yürürlüğe girmesiyle desteklenmiştir. Bu kanun, iç hukuktaki boşlukları doldurarak Suriyelilere "geçici koruma" adı altında yardım ve destek çalışmaları için gerekli alanı açmıştır (Topçu, 2017: 13). Göçlerin sonucunda, çeşitli dernekler, topluluklar ve üniversitelerde sosyal araştırma merkezleri oluşturulmuştur. Bu merkezler, göç olgusunu daha derinlemesine inceleyerek göçmenlerin ve yerli halkın ihtiyaçlarını anlamak ve çözüm önerileri geliştirmek için önemli bir rol oynamaktadır.

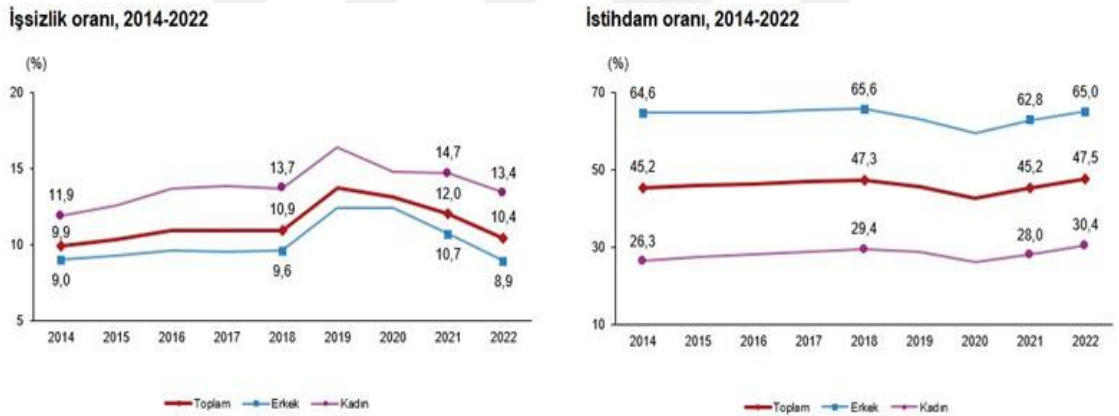
4.1.2. Türkiye'de İş Gücü Piyasasının Gelişimi

İş gücü kavramı, ekonomik faaliyetlerde bulunmak üzere 15-65 yaş arasındaki bireyleri içeren bir tanımlamadır. Bu yaş aralığı, genellikle ekonomik olarak aktif kabul edilen kişileri kapsar ve iş gücü, çalışanlarla işsizlerin toplamını ifade eder (TÜİK). İş gücüne katılma oranı ise çalışma çağındaki nüfusun, iş gücüne ne kadarının katıldığını gösteren bir ölçümdür. Bu oran, çalışanlar ve işsizlerin toplamının aktif nüfusa oranı olarak hesaplanır. İş gücüne katılma oranı, demografik yapı, ekonomik göstergeler, kültürel faktörler ve emeklilik sistemleri gibi çeşitli değişkenlerden etkilenir. Bu faktörlerin bir araya gelmesi, bir ülkenin iş gücü piyasasının

sağlığı ve ekonomik dinamiklerinin anlaşılmasında önemli bir rol oynar (Alcan, 2018: 157). Ülkemizdeki istihdam oranları, zaman içinde bazı faktörlerden etkilenir ve dalgalı bir seyir izlemeye devam eder. Özellikle 1990’lu yıllardan sonra yatırım olanaklarının azalmıştır. Nüfus artış hızının artmasıyla kırsal alanlardan kentlere yönelen göç hareketlerinin yaşanmasını sağlamıştır. Tüm bunlar iş gücü piyasasındaki yapısal sorunlara neden olarak istihdam üzerinde etkili olmuştur (Kanca, 2012; 2).

2014 yılından itibaren Türkiye’de iş gücüne katılım oranında ılımlı bir artış eğilimi gözlemlenmiştir. Ancak, 2018’de bu artış ivme kazanmıştır. 2014 yılında çalışma çağındaki nüfus içinde iş gücünde yer alanların oranı yüzde 44,9 iken, 2018 yılında bu oran 8,4 puanlık bir artışla yüzde 53,2’ye yükselmiştir. 2019 yılının aralık ayı itibarıyla ise iş gücüne katılım oranı yüzde 52,4 olarak kaydedilmiştir. Son 2022 verilerine göre ise bu veri 65,7 oranına ulaşmıştır.

Şekil 2: İşgücü ve İstihdam



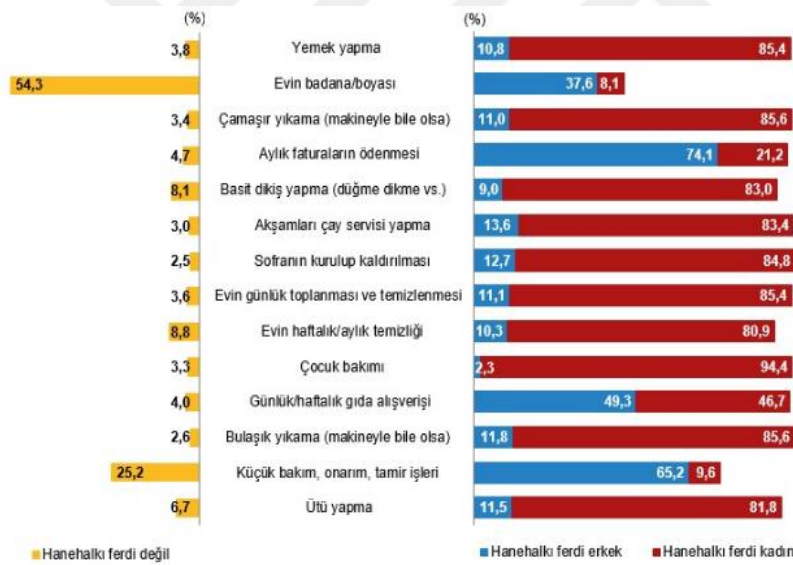
Kaynak: (TÜİK, 2022(a))

2014-2022 arasında, Türkiye’de iş gücüne katılım oranında yıllık ortalama olarak %1’lik artış yaşandığı görülmektedir. Bu artışların büyük bir kısmı, özellikle kadınlar ve gençlerin işgücüne katılımı sayesinde olmuştur. Buna ek olarak, çalışanların eğitim seviyelerindeki yükseliş ve kente olan göçlerle birlikte yaşanan nüfus artışı işgücüne katılım oranını destekleyerek artmasını sağlamıştır. Böylelikle, iş gücü piyasasında daha fazla insanın aktif olarak yer almasına ve ekonomik büyümesine doğrudan katkısı olmuştur.

İş gücüne katılım oranı cinsiyet temelli değerlendirildiğinde 2022 senesinde %30,4 olan kadın iş gücüne katılım oranına karşın erkekler için %47,5 olarak gerçekleşmiştir. Bu oranlara baktığımız zaman Türkiye iş gücü piyasasında cinsiyet bazlı değerlendirildiğinde aralarına

büyük farklılıkların olduğu gözlenmektedir. Türkiye iş gücü piyasasında kadınların iş gücüne katılımlarındaki en önemli engel ev işleri konusunda kadın hakimiyetinin baskın olmasıdır. TÜİK verilerine göre aile yapısı üzerine yapılan araştırmalarda, 2021 yılında hanelerde gerçekleştirilen ev işlerinin genellikle hangi bireyler tarafından yapıldığı incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, evin boyası hariç olmak üzere tüm işlerin genellikle bir hane halkı ferdi tarafından üstlenildiği tespit edilmiştir. Hane halkı bireyleri tarafından gerçekleştirilen ev işleri cinsiyet bazında değerlendirildiğinde, işlerin çoğunlukla kadınlar tarafından yapıldığı gözlemlenmiştir. Kadınlar, çocuk bakımı (%94,4), çamaşır ve bulaşık yıkama (makine kullanılsa bile %85,6), yemek yapma ve evin günlük toplanması ve temizlenmesi (%85,4) gibi işlerde en yüksek oranda görev almışlardır. Öte yandan, erkekler ise ev faturalarının ödenmesi (%74,1), küçük bakım, onarım ve tamir işlerini (%65,2) üstlenme konularında daha fazla sorumluluk almışlardır. Bu nedenle kadınlar iş gücüne katılımı ev işleri ve çocuk bakımı gibi şeylerle engellenmektedir.

Şekil 3: Hane Halkı Ferdinin İş Dağılımı



Kaynak: (TÜİK, 2021)

Türkiye’de kadınların iş gücü piyasasına katılımlarındaki gözle görülür bir sorunu anlamak perspektifinden bakılacak olursa, OECD ve AB kadın işgücüne katılım seviyesi değerlendirilmesi daha doğru olacaktır. Burada kadın işgücüne katılım yüzdeliği bakımından Türkiye OECD ülkeleri içerisinde olumsuz yönden ayrıştırılmaktadır. Türkiye’de 15-64 yaşlar arası kadın işgücü katılımı ise 2022 tarihinde %33,4 şeklinde meydana gelmiş ve bu yüzdelik oran içerisinde OECD ortalaması olan %52,9 ve AB ortalaması olan %51,9 oranının epey alt seviyelerinde kaldığı görülmektedir.

Tablo 5: 2016-2022 Yılları Arası Türkiye’deki Kadınların İş Gücü Oranı

Yıl	İş Gücü
2016	31,6
2017	32,1
2018	32,5
2019	32,8
2020	31,7
2021	32,3
2022	33,4

Kaynak: (TÜİK, 2022(b))

Tablo 6: OECD ve AB Cinsiyete Göre İş Gücüne Katılım

2022 Yılı	Kadın	Erkek
OECD	52,9	60,6
AB	51,9	57,6

Kaynak: (Ayta ve Şen, 2023: 424)

OECD genelinde iş gücüne katılma oranı %60,6 seviyesindedir. Erkeklerde bu oran %68,7 iken, kadınlarda ise %52,9’dur. 2022 yılında kadınlarda en yüksek işgücüne katılım oranına sahip olan OECD ülkeleri arasında İzlanda (%71,2), Yeni Zelanda (%66,5) ve Norveç (%64,4) bulunmaktadır. Diğer yandan, en düşük kadın işgücüne katılım oranına sahip OECD ülkeleri ise Türkiye (%35,1), İtalya (%41), Yunanistan (%44,8) ve Meksika (%45,7) olarak belirlenmiştir. Türkiye, OECD ve AB ülkeleri arasında kadınların işgücüne katılmasındaki en geride olan ülkede olarak karşımıza çıkar.

Tablo 7: 2016-2022 Yılları Arası Erkeklerin İş Gücüne Katılım Oranı

YIL	İş Gücüne Katılma Oranı, Erkek	İş Gücüne Katılma Oranı, Kadın
2016	71,8	32,4
2017	72,2	33,4
2018	72,5	34,1
2019	71,9	34,3
2020	67,8	30,8
2021	70,3	32,8
2022	71,4	35,1

Kaynak: (TÜİK, 2022 (c))

Türkiye’de iş gücü alanında kadın iş gücüne katılım yüzdesinin artırılma çalışmaları ve kadının üretim faaliyetlerine katılması bir hayli önemli olduğu vurgulanmaktadır. 2016-2022 yılları arasında OECD ülkelerinin kadın işgücüne katılım yüzdeleri incelendiğinde, 2016 tarihinde %31,6 seviyelerinde olan kadın iş gücüne katılım yüzdesi ise 2022 tarihinde ise %1,8 puan seviyesinde artarak %33,4 seviyesine getiren Türkiye, OECD ülkeleri kapsamında kadın

iş gücüne katılımını çoğaltan ülke olma niteliğini kapsamaktadır. Artış yüzdeleri bakımından Türkiye, iş gücü sahası incelendiğinde ise kadınların iş gücü katılım oranına olumlu anlamda katkı sağladığı görülmektedir. 2016-2022 tarihleri arasında kadınların iş gücüne katılım faaliyetlerinde yıllık ortalama olarak 1 puan çoğalmaktadır. Bunların yanında erkeklerin iş gücü faaliyetlerine katılım oranı 0,1 puan ve toplam iş gücüne katılım seviyesi 0,5 puan şeklinde kendini göstermiştir.

Eğitim seviyesi kapsamında ele alındığında, iş gücün de seneler içerisinde eğitim durumunda elle tutulur bir iyileşme olmuş ama istenen seviyeye halen gelinememiştir. 2020 tarihinde iş gücü sahasındaki kişilerin %43,9'sinin eğitim seviyesi lise altı seviyesindeyken bu yüzdelik oranda 2022 tarihine göre %3,3'lük artış yaşanmıştır. Bu duruma karşın yüksek-öğretim seviyesinde olan kişilerin oranı da 2020 senesine göre 3,4 puanlık bir yükseliş ile %77,3 oranında olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, lise ve üstü eğitim düzeyindeki bireylerin iş gücü sahasından aldıkları oranın yükseliş gösterdiğini ifade edebiliriz.

Tablo 8: Eğitim Düzeyine Göre Temel İş Gücü

Eğitim durumuna göre temel işgücü göstergeleri

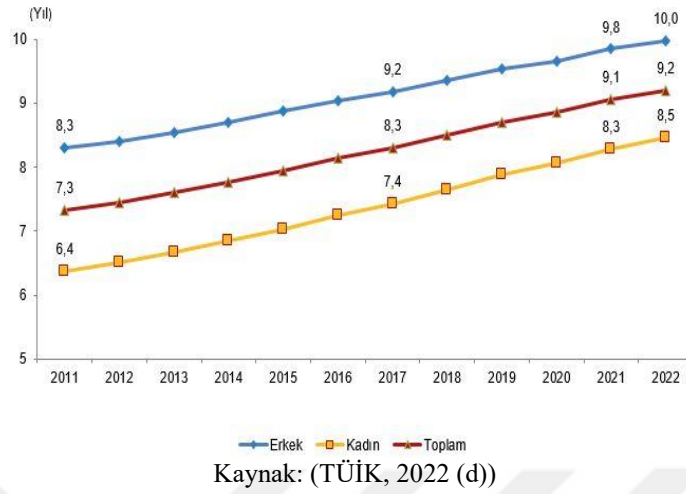
Main labour force indicators by educational level

[15+ yaş - age]

Yıllar Years	İşgücüne katılım oranı Labour force participation rate (%)					İstihdam oranı Employment rate (%)					İşsizlik oranı Unemployment rate (%)				
	Mesleki					Mesleki					Mesleki				
	Okur-yazar olmayanlar Illiterate	Lise altı eğitimliler Less than high school	Lise veya teknik High Vocational	Lise high school	Yüksek-öğretim Higher education	Okur-yazar olmayanlar Illiterate	Lise altı eğitimliler Less than high school	Lise veya teknik High Vocational	Lise high school	Yüksek-öğretim Higher education	Okur-yazar olmayanlar Illiterate	Lise altı eğitimliler Less than high school	Lise veya teknik High Vocational	Lise high school	Yüksek-öğretim Higher education
Toplam - Total															
2020	14,7	43,9	49,4	61,6	74,7	13,3	38,3	41,7	52,7	65,1	9,2	12,7	15,5	14,3	12,8
2021	15,6	45,5	52,0	63,9	76,5	14,3	40,5	44,7	55,6	67,0	8,2	11,1	14,1	12,9	12,4
2022	16,8	46,6	55,5	66,7	77,3	15,7	42,3	48,4	59,1	68,6	6,2	9,2	12,7	11,3	11,3

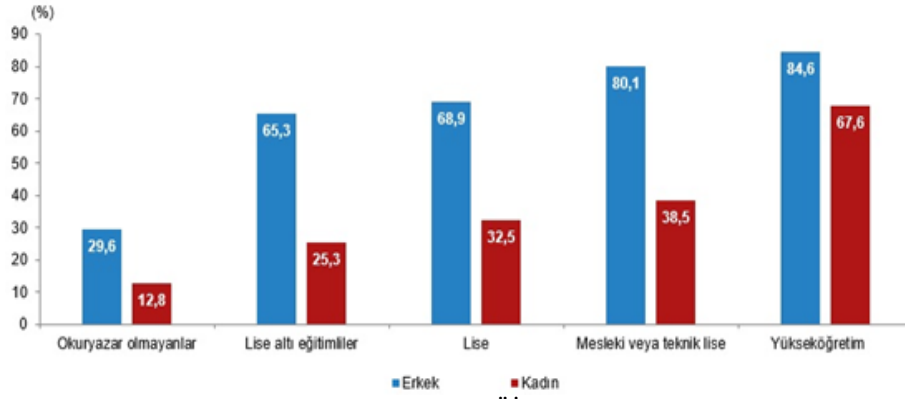
Kaynak: (TÜİK, 2022 (ç))

Tablo 9: 2011-2022 Yılları Arasında Kadın ve Erkeklerin İş Gücüne Katılımı



Türkiye’de iş imkanlarının temel noktaları tarih boyunca incelendiğinde 1990’lı senelerden beridir tarım alanının, kırsal kesimden şehre göç etme durumunu aktifleştirmesi ve tarım alanındaki çeşitlilik ve verimlilik durumlarının da artmasıyla iş imkânı ve üretim kapsamındaki yüzdeliğinin gözle görülür bir şekilde azaldığı ifade edilebilir. Fakat, gelişmiş ülkeler ile karşılaştırıldığında tarım iş imkanının büyük ölçekte muhafaza altına alınması sanayileşme adımlarında görülen en önemli engellerden kabul edilmektedir. Açıklandığı üzere, tarım alanındaki iş imkanlarının ve işsizlik durumunun işgücü sahasında önemli bir miktarda kendini koruma altına alması nedeniyle, tarım dışılık terimi, farklı ülkeler içerisinde veri analizleri yapıldığında veri ölçekleme durumu oluşturmaktadır. İstihdamdaki eğitim seviyesine bakıldığında, istihdam içerisindeki kişilerin büyük ölçekte orta ve alt eğitim seviyelerinde olduğu vurgulanmaktadır. 2021 yılında lisans mezunlarının kayıtlı istihdam oranı %71,1 iken, bu oran 2022 yılında %71,7’ye yükselmiştir. Aynı dönemde, ön lisans mezunları için kayıtlı istihdam oranı ise %63,0’dan %64,9’a yükselmiştir. Bunların haricinde, lise, lise altı eğitim seviyesindeki bireyler ve okur-yazar olmayan bireylerin iş imkanından aldıkları yüzdelik pay 2014 tarihinde %70,6 seviyesindeyken 2022 tarihinde %61,7’ye düştüğü görülmektedir (TÜİK, 2022).

Şekil 4: TÜİK, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları, 2022



Kaynak: (TÜİK, 2022 (e))

Cinsiyet odaklı iş imkânı sahası ele alındığında, erkeklerin iş imkânı alanında iş gücü sahasının hemen hemen hepsinde olduğu gibi söz sahibi olduğu görülmektedir. Fakat son yıllarda, kadınların iş gücü piyasasına katılımı ve iş imkânı alanındaki teşvikler, eğitilmiş bireylerin çoğalması ve toplumsal olarak farkındalığa sahip olma yetisinin kazanılması ile kadınların iş gücü faaliyetlerine katılmasında oldukça fazla artış görülmektedir. Cinsiyetlere göre iş imkânı ve yerleştirme oranlarında kadınların, erkeklerin istihdam oranının artmasından meydana gelen hareketliliğin, erkeklerinkinden az olduğu görülmektedir. Bu bağlamda iki istihdam yüzdeleri incelendiğinde ve bu yüzdelerin eğitim çizgileri incelendiğinde, kadın istihdam oranındaki güçlü artışın erkeklere göre daha vurgulu olduğu görülmektedir.

Kayıt dışı olayında ise iş imkânı sahası bakımından ekonominin gelişmesi genel itibariyle önemli bir sorun haline gelmiştir. Burada ekonomi alanında var olan sirkülasyonun verilerle ölçülemeyen bir tarafının olması kayıt dışı ekonomi, ekonomik sahanın olduğu gibi yansıtılması amacıyla olabildiğince aza indirgenmek istenen bir ekonomik olaydır. Tüm bunlara karşılık, gelişmemiş ülkeler bakımından önemli sorunlar oluşturan kayıt dışılık durumu, Türkiye ekonomisi bakımında da önemli bir sorun oluşturduğu söylenebilir. İstihdam sahası incelendiğinde, sektör alanında değişiklik gösteren kayıt dışı istihdamın en yüksek seviyede olduğu alan tarım sektörü olduğu görülmektedir. Kayıt dışı istihdam bakımından en düşük alan sanayi sektörüdür (TÜİK, 2022). Kayıt dışı istihdam alanındaki veriler bakımından, 2018 senesinde %33,41'den 2022 tarihinde %26,75'lere düştüğü görülmektedir. Bu oran işçilerin usulüne uygun olarak çalıştırıldığı ve emek hakkının verilmesini ortaya koymaktadır.

Tablo 10: Yıllara Göre Kayıt Dışı İstihdam Oranı

2018	33,41
2019	34,51
2020	30,58
2021	20,01
2022	26,75

Kaynak: (<https://www.dogrulukpayi.com/vaatler/kayit-disi-istihdami-yuzde-33-6-dan-yuzde-28-e-dusurecegiz&ved>)

Gelir yönetimi kapsamında GSHY hesaplamalarında, 2005 senesinde toplam iş gücü ödemelerinin GSHY içerisindeki oranı %25,1 seviyelerindeyken 2019 senesinde %31,6 seviyelerine gelmiştir. Anlaşılacağı üzere, sektörel gerçek ödemeler incelendiğinde; alanların reel ücret ödemelerinin aynı seviyede gittiği görülebilir. Tüm bunlarla beraber, Bilgi ve İletişim alanının tarım ve sanayi alanından olumsuz olarak ayrıldığı görülmektedir.

4.1.3. Türkiye'nin Göçmenlere Yönelik İş Gücü Piyasasına Uyum Politikaları

Türkiye'de göçmenlere yönelik iş gücü piyasasına uyum politikaları, ülkede yaşayan göçmenlerin istihdam edilebilirliklerini artırmayı ve iş gücü piyasasına uyumlarını desteklemeyi amaçlamaktadır. Bu politikalar, göçmenlerin eğitim, dil ve mesleki beceri gibi alanlardaki ihtiyaçlarını karşılamayı hedeflerken, aynı zamanda işverenlerin göçmen işçilere erişimini kolaylaştırmayı ve onları istihdam etmeyi teşvik etmeyi amaçlar.

Bu politikalar genellikle aşağıdaki alanlarda yoğunlaşır:

Eğitim ve Mesleki Gelişim: Göçmenlerin eğitim ve mesleki yetkinliklerini geliştirmeye yönelik birtakım çalışmalar yapılmaktadır. Göçmenler göç etmeden önce ülkelerinde yaptığı meslekleri hedef ülkeler de sürdürmek istemektedir. Bu nedenle göçmenler için birtakım yatırımların yapılması zorunlu hale gelmektedir. Meslek sahibi kimseler önce dil kurslarına katılım sağlayarak sosyal anlamda uyumuna tabi olmak zorundadır. Çünkü bir yerde çalışmak için iletişim şarttır ve bu da göç edilen yerin dilini öğrenmekten geçmektedir. Göçmenlerden meslek sahibi olmayanlara ise farklı politikalar geliştirilmiştir. Bunlar Halk Eğitim Merkezleri aracılığıyla sunulmaktadır. Bu kurslar 2019 yılından itibaren başlamıştır. Bu kurslar sayesinde özellikle Türkiye yüksek nüfusa sahip olan Suriyeli göçmenlerin hem sosyal uyumunu hem de meslek sahibi olmalarının yolu açılmıştır (Toprakçı ve Yazıcı, 2021:176).

Türkiye'deki Göçmen İstihdam ve İş Fırsatları; TÜİK 2023 verilerine göre, Türkiye'deki toplam istihdam edilen birey sayısı 31 milyon 961 bin kişi olarak kaydedilmiştir. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın 2023 verisine göre, göçmenlere verilen toplam çalışma

izinlerinin sayısı 168 bindir. Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (ILO) 2023 verilerine göre, küresel iş gücünün %7'sini oluşturmaktadır. Göçmen çalışanların oranı göz önüne alındığında bu oranın düşük olduğu tespit edilmiştir. Fakat, göçmen işçiler çoğunlukla resmi bir şekilde çalışmamaktadır. Kayıt dışı istidamla çalışan bu insanlar, emeklerinin karşılığını alamamaktadır. Türkiye, bu kayıt dışı işçi çalışmalarını engellemek için birtakım önemler almaktadır. Son on yılda Türkiye'de çalışma iznine sahip göçmenlerin eğitim seviyeleri incelendiğinde, dört yıllık lisans ve lisansüstü programlardan mezun olan 184 bin 831 göçmenin bulunduğunu öğrenilmiştir. (TÜİK, 2022). Fakat iş gücünü oluşturan grubun büyük çoğunluğu lise ve altı eğitim seviyesine sahip bireylerden oluşmaktadır. Türkiye, dünya sıralamasında en fazla göçmene ev sahipliği yapan bir ülkedir. Bu göçmenlerin çoğu Suriyeli Arap Cumhuriyeti vatandaşıdır. Türkiye, bu insanlara eğitim, sağlık, sosyal hizmetler ve iş gücü piyasasına erişim gibi alanlarda politikalar geliştirmiştir. Bu politikaların çıkarılması zaman zaman göçmen bireylere kolaylıklar sağlasa da bazen özellikle iş gücü piyasası anlamında birtakım zorlukları da bünyesinde barındırmaktadır. Göçmenler tarafından Türkiye' de işletilen birçok işletme vardır. Bu işletmelerin varlığının Türkiye ekonomisine büyük etki ettiği de bilinmektedir.

Türkiye'deki Göçmenlerin Yasalara Uyumu; Türkiye'de, Avrupa dışından gelen, geçici koruma statüsüne sahip olan veya kayıt dışı olan göçmenlerin genelinin ekonomik durumu düşüktür. Bu göçmenlerin sosyal anlamda güçlenmelerini sağlamak amaçlı birtakım uyum politikaları geliştirilmektedir. Bu politikalar sayesinde ev sahibi ülke ile etkileşim doğrudan artması sağlanmış olur.

Bir diğer sorun ise göçebe nüfusun yeni ikamet yerine uyum sağlayıp sağlamadığı ile ilgilidir. Bu durum kırsal nüfusun dağılarak kentlere akın ettiği toplumlarda ciddi bir sorun haline gelmektedir. Kente uyum sağlamak için köylünün kente gelip emeğini arz etmesi, hatta iş bulması yeterli değildir. Kültürel bir değişimden geçmek, kentsel yaşam tarzını benimsemek ve kentin olanaklarını nasıl değerlendireceğini bilmek gerekmektedir. Bu kısa sürede değil, en azından birkaç nesil sonra gerçekleşebilmektedir (Bal vd., 2012: 196).

İnsanlar yaşamsal varlıklarını korumak ve/veya yaşam fırsatlarından yararlanmak için sınırları aşarak ülkeler ve kıtalar arasında hareketliliklerini sürdürmektedirler. Bu hareketlilik hali aynı zamanda emek göçü olarak da anlaşılmalıdır. Rekabetçi piyasa koşullarında esnek, uyumlu ve ucuz iş gücüne duyulan ihtiyaç, istenilen emeğin alıcı ülkelere taşınmasını mümkün kılmaktadır. Ancak 21. yüzyılın dünyasında, ev sahibi ülkelerin artık vasıfsız iş gücüne ihtiyacı kalmamış ve girişleri belirli göç kotalarıyla sınırlandırmışlardır. Nitelikli göçmen/mülteci/sığınmacı işi uzak ülkelere, gelişmekte olan ve/veya az gelişmiş bölgelere

yönlendirmektedir. Kayıt dışı ekonominin boyutuna karışan mülteci iş gücü, mevcut pazardaki görünümü ve iş bölümünü de etkilemektedir. Dünyada en fazla mülteciye sahip olan Türkiye'nin, bu yerleşik sosyal grupların makroekonomik göstergeler üzerindeki olası olumsuz etkilerini azaltması, yerli işgücü çalışma haklarını koruması ve mültecilerin mevcut topluma uyumunu kolaylaştırması gerekmektedir. Başka bir deyişle, ev sahibi toplum ile mülteci grupları arasında ortaya çıkabilecek olası çatışmaların önlenmesi, mülteci gruplarının sosyal izolasyonunun önlenmesi ve her şeyden önce mültecilerin geçimlerinin sağlanması için iş gücü piyasası koşullarının mülteci çalışmaları, emeği dikkate alınarak yeniden düzenlenmesi gerekmektedir (Aygül ve Kaba, 2019: 1259).

4.1.4. Göçmenlerin Türkiye Ekonomisine ve İş Gücü Piyasasına Etkileri

Son dönemlerde gündemden düşmeyen ve tartışılan bir konu olarak karşımıza çıkan ve sonuçları bütün ülkelerde görülen durumdur. Göç olgusunun genel olarak bu kadar geniş bir kitlelerde tartışma konusu olmasının sebepleri, göç durumunun menşe ülkeler ve konaklanacak olan ülkeler kapsamında ekonomik alandaki çeşitli sebeplerinden kaynaklanmaktadır. Bu kapsamda yapılan sentezler ve faaliyetler uluslararası göçün hususi olarak gelişmiş olan ülkelerin ekonomilerine önemli bir miktarda olumsuz etki bırakmasının yanında hatta ülkelere daha çok olumlu etken kazandırdıklarını görmekteyiz. Göç durumunun ekonomik alanda olumsuz bir şekilde analiz yapılmasında objektif analizlerden çok, göç olgusunu kültürel ve sosyal olarak milliyetçi bir bakış açısıyla ele alınmaktadır. Bu duruma ek olarak, oluşturulan objektif faaliyetler sonucunda göç durumunun kısa sürede konak ülke ekonomileri dahilinde birtakım olumsuzluklar meydana getirmiştir. Ancak, inovasyon, beşerî sermaye, sermaye birikimi, iç talep ve dış ticaret gibi araçlar sayesinde konak ülkelere ekonomik olarak kalkınmayı geliştirecek olduğu ifade edilmiştir. Burada, dünya çapında çok fazla göçmen bulunduran ülkelere biri de Türkiye'dir. Son zamanlarda Arap Baharı olayından sonra Orta Doğu ve özellikle Suriye' de meydana gelen iç savaşlardan dolayı Türkiye'deki Suriyeli göçmen sayısı ülke ekonomisini oldukça fazla etkileyen boyutlara ulaşmıştır. Burada bahsedilen göç durumunun olumsuz etkileri olduğu gibi olumlu etkileri de olmaktadır. Bu noktada, adı geçen çalışmaların özelliklerinin ve çeşitliliğinin çoğaltılmasına gereksinim duyulmaktadır (Gür, 2017:7).

Türkiye'de göçmenlerin çalışma alanları ve koşulları diğer (göçmen) kabul eden ülkelerle benzerlik göstermektedir. Başka bir deyişle, Almanya, Fransa, İngiltere, Amerika Birleşik Devletleri ve Kanada gibi ev sahibi ülkelere mültecilerin çalışma alanları ve koşulları ile uyum sorunları: göçmenlerin gelişi ve ülkenin iş gücü piyasası büyük ölçüde

örtüşmektedir. Göçmenlerin yaşadıkları illerde iş gücü piyasasına katılımları, illerin ekonomik koşullarına yani bölgenin ihtiyaçlarına bağlı olup, ağırlıklı olarak iş gücü yoğunluğu yüksek ve vasıfsız faaliyet alanlarında istihdam edilmektedir. Öte yandan mülteciler, bağımsız şirketler kuran göçmen girişimciler ve zanaatkarların yanı sıra, şehrin sokaklarına dağılmış işlerde de Türk iş gücü piyasasında kendilerine yer bulmuşlardır. Profesyonel mesleklerde çalışan göçmenlerin mesleki hareketliliğinin azaldığı gözlemlenmiştir. Mülteci kadın ve çocukların çalışma hayatına katılımları benzer özellikler taşısa da sömürsü çok yönlüdür. Ayrıca mülteci kadınların çalışma yaşamlarının bazı yönleri daha çok geleneksel toplumsal cinsiyet rolleri tarafından şekillendirilmektedir. Mültecilerin çalışma hayatına nasıl katıldığı; Aile bağları, kültürel yakınlık/tavır, dil ve din ortaklığı/benzerliği de önemli faktörler olarak görülmektedir (Aygül, 2018: 79-80).

Uluslararası Çalışma Genel Müdürlüğü'ne (2017) göre yabancılara toplam 87.182 çalışma izni verildi. Bu toplam sayı içinde ilk sırada Suriyeliler (20.966 kişi) yer alıyor. İstanbul en fazla çalışma iznine sahip ildir (31.533 kişi). Yabancılara verilen çalışma izni sayılarında cinsiyete göre (37.756 kadın, 49.426 erkek) belirgin bir farklılık bulunmazken, Suriyeliler (1.641 kadın, 19.325 erkek) için durum oldukça farklıdır. Suriyeli göçmen kadınların eğitim düzeylerinin düşük olması, iş tecrübesi eksikliği, dil bilmemeleri ve toplumsal önyargılar nedeniyle çalışma hayatına yeterince katılamadıkları ileri sürülebilmektedir (Aygül ve Kaba: 2019: 1265).

4.1.4.1. İş Gücü Piyasası ve Ücretler

Uluslararası göç, bir ülkeden başka bir ülkeye insanların taşınması anlamına gelir. Bu göçlerin hedef ülkenin ekonomisine etkisi incelendiğinde, genellikle en önemli konulardan biri iş gücü piyasası olmaktadır. Yani, göçmenlerin hedef ülkede nasıl çalıştırıldığı, hangi işlerde istihdam edildiği, ne tür ücretlerle çalıştırıldığı gibi konular gündeme gelmektedir. Özellikle, bazı tartışmalarda göçmenlerin düşük ücretlerle çalıştırıldığı ve kendi işlerini yapmak yerine, göçmenlerin bu işlerde çalıştırıldığı konuşulmaktadır. Yani, hedef ülkedeki bazı işverenlerin, göçmen işçileri daha düşük ücretlerle çalıştırarak yerel iş gücünü göz ardı ettiği veya göçmenleri kendi işlerini yapmak yerine başka işlerde çalıştırdığı iddia edilmektedir. Bu durum da genellikle tartışmalara neden olmaktadır. Bu sebeple maaşların az seviyelerine indiğini ve yerli halkın ekonomik gelirinde düşüş olduğu savunulur. Tüm bunlarla beraber farklı siyasal bağlantıların ve medya organlarının da bu tip fikirlerin desteklediklerini ve kışkırttıkları görülmektedir. Bu kışkırtmalar işsizlik durumunun yüksek seviyelerde olduğu ve emek sahasındaki yarışın daha zor olduğu ekonomik kriz zamanlarında daha fazla olduğu

görülmektedir (Timothy, 2016: 33). Aslında göçmen bireyler ve mülteciler konaklayacakları ülkedeki emek piyasasında değişik durumlarda tesir ettiği görülmektedir. Burada mevzu bahis tesir eden durumun emek talebinde daha fazla olduğu görülmektedir. Mülteciler ve göçmen kimseler ev sahibi konumundaki ülkelere emek isteğinin çoğalmasına sebep olmaktadır. Fakat ev sahibi olan ülkelerdeki şirketlerin istediği nitelikteki ve kabiliyetteki bireyler ile çalışma konusunda sıkıntı çekmeleri durumunda, mülteci ve göçmenler istihdam konusunda yardımcı olabilmektedirler. Burada nüfusun yaşlanma durumunda olduğu toplum içerisindeki emek sahasına dahil olan genç bireylerin sayısı yıldan yıla azalmaktadır. Bu sebeple gelecekte de emekli olup iş piyasasından ayrılacak bireylerin yerine geçecek olan genç bireylerin iş gücünü sahada bulmak zorlaşacaktır. Bu nedenle göçmenlerin iş gücü sahasında bir hareketlilik yaratmaları söz konusudur. Buna örnek olarak doğum oranlarının gittikçe azalması ve yaşlı nüfusun grafiğinin gittikçe artması durumunda olan Norveç'te, iş gücü oranlarında meydana gelen büyüme oranının %80 'inin yabancı ülke de doğanlar sayesinde sağlandığı görülmektedir. Bu bağlamda, gelişen ve yaşlı nüfusun ağırlıklı bir şekilde olduğu ülkelerde genç mülteci nüfusunun ülkenin emek sahasına olumlu etkiler meydana getirdiği açıkça görülmektedir (Aiyar vd. 2016: 29).

Uluslararası göç olgusunun emek sahasında yoğunlukla oturma durumu etkeni olması dikkat edilmesi gereken bir noktadır. Bu bağlamda, göçmenlerin yaşamlarını sürdürdüğü ülkelerdeki benzer pozisyonlara ve belirli eğitim seviyesinde olan bireylere etki etmesi durumu da göz önünde bulundurulmalıdır. Örneğin, 1989'da Türkiye'ye Bulgaristan'ın etnik bölgelerindeki baskılar nedeniyle göç etmek zorunda kalan göçmenlerin, Türkiye'deki gençlerle ve Bulgaristan'dan göç edenlerle neredeyse aynı eğitim seviyesine sahip olduğu gözlemlenmektedir. Bu durum, Türkiye'deki iş gücü piyasasında önemli etkilere sahip olabilir çünkü göçmenlerin eğitim seviyeleri yerli nüfusa benzerlik göstermektedir (Aydemir ve Kırdar, 2017: 282). Burada Suriyeli göçmenlerin Türkiye'deki emek sahasına ve iş ücretlerine etki ettiği bazı akademik araştırmalarda açığa çıkarılmaya çalışılmıştır. Burada göçün kontrol altına alınamamış olması ve etkilerinin de süregelen bir şekilde devam etmesi durumuna karşın, göç olgusunun Türk vatandaşlarının kayıt dışı iş bulma imkanlarını da azalttığı da görülmektedir. Bununla beraber, göç durumu ile beraber kayıt içi iş imkânı sağlama yüzdelik oranlarında da artış olduğu görülmektedir. Bu durumun ana sebebi içinde Suriyeli göçmenlerin, daha düşük ücretler kapsamında çalışması ve sigortasız bir şekilde çalışmayı kabul etmeleri görülmektedir. Tüm bunların yanında, göçmenlerin yoğun şekilde yaşamlarını sürdürdüğü alanlarda ekonomik faaliyetlerin daha hareketli olduğu ve hususi olarak göçmen kamplarına da, gerekli hizmetler

ve ürünler sağlanması sebebiyle de kamu hizmetlerinde gözle görülen bir artış olduğu görülmektedir.

Küresel rekabet daha esnek bir iş gücü piyasası yapısını gerektirmektedir. Bu nedenle esnek, güvencesiz ve ucuz işlerin arttığını, nitelik gerektirmeyen şirketlerde çalışacak insan sermayesi eksikliğinin olduğunu görüyoruz. Burada göçmenler, yerel halkın istemediği düşük ücretli, geçici/mevsimlik güvencesiz işlerdeki işgücü açığını kapatıyor. Türkiye'deki göçmen çalışma alanlarına bakıldığında özellikle mevsimlik tarım işlerinde mültecilerin varlığı bu durumu kanıtlamaktadır (Aygül, 2018: 79).

Göçmen emeğinin Türk ekonomisi için bir fırsat mı, yoksa bir tehdit mi olduğu konusunda net bir cevap vermek zordur. Göçmenlerin neredeyse yerel iş gücü kadar iyi çalıştıkları istatistiksel olarak kanıtlanmıştır. Bu durum bize, Türkiye'de yerel halkın yapmak istemediği vasıfsız işlerdeki iş açığını göçmenlerin doldurduğunu gösteriyor. Türkiye'ye daha geniş bakıldığında göçmenlerin iş gücü piyasası üzerindeki etkisinin oldukça sınırlı olduğu, göçmen nüfusunun yoğun olduğu bölgelerde işsizlik, iş gücüne katılım ve istihdam oranlarında büyük dalgalanmalar olduğu görülmektedir. Benzer şekilde Türkiye genelinde göçmenlerin kayıt dışı çalışmaya etkisinin sınırlı olduğunu ancak göçmenlerin yoğun olduğu bölgelerde kayıt dışı çalışmaya önemli bir etkisinin olduğunu söyleyebiliriz. Hatay, Gaziantep ve Şanlıurfa illeri bazında bir değerlendirme yapıldığında göçmenlerin; enflasyona, özellikle gıda ve konut fiyatlarının yükselmesine neden olduğu da görülmektedir (Aygül, 2018: 80).

Türkiye'de göçmen istihdamının kapsamı ve koşullarına ilişkin farklı illerde yapılan saha araştırmaları diğer göçmen alan ülkelerin veri ve deneyimleriyle benzerlik göstermektedir. Türkiye'deki göçmenlerin eğitim düzeyi düşük, iş deneyimi yetersiz ve dil becerileri yetersizdir. Bu nedenle göçmenlerin çoğu kötü, zor ve tehlikeli, güvencesiz işlerde çalışmaktadır. Kayıt dışı emek yoğun sektörlerde çoğunlukla küçük işletmelerde herhangi bir görevi yerine getiren insanlar, bağımsız gündelikçiler, gecekondu mahallelerinde ve şehir sokaklarında sokak satıcıları, tarım işçileri, çobanlar ve çocuk veya yaşlı bakıcıları gibi sıradan işlerde çalışan göçmenler bulunmaktadır. Güvencesiz çalışma koşullarının özellikle kadınlar ve çocuklar üzerinde daha yıkıcı etkileri olduğu da görülmektedir (Aygül ve Kaba, 2019: 1267). Göçmen kadınların iş gücü piyasasındaki konumunun erkeklere göre daha zayıf olduğu görülmektedir. Cinsiyetçi kalıplar ve göçmen kimliğinin yanı sıra yalnızlık (dul) ve yoksulluk da baskıyı ön plana çıkarıyor. İnsan sermayesi eksikliği, dil eksikliği, iş tecrübesi eksikliği ve kültürel farklılıklar nedeniyle göçmen kadınlar emek yoğun endüstrilerde, zor ve tehlikeli işlerde, düşük ücretlerle ve güvencesizlikten yoksun olarak erkekler gibi çalışmak zorunda kalmaktadırlar.

Netice olarak, Suriye kaynaklı göç durumunun Türkiye’deki vasıfsız işçilere olumsuz yönde etki ettiği görülür ama aynı zamanda emek sahasındaki genel iş ücretleri oranının da elle tutulur bir etkisi olmadığı ele alınmaktadır (Gür, 2017:16). Suriyeli göçmenlerin iş ücretleri kapsamındaki etkilerini saptamak da zor bir durum olarak karşımıza çıkmakta ve ayrıyeten değişik alanlardaki göçmenlerin kayıt dışı istihdamda bulundukları, part-time bir şekilde çalıştıkları, kadın bireylerin pozisyonlarını doldurduklarını hatta daha az ücretlerle çalışmayı da onayladıkları görülmektedir. Burada işverenlerin göçmenleri kayıt dışı olarak istihdam etmelerinde ana nedenlerden biri, genellikle yerli kadın işçiler yerine erkek işçileri tercih etmeleridir. Bu tercihin temelinde, göçmenlerin işverenler için %15 civarında daha düşük maliyetli olmaları yer almaktadır. Bu sebeple, ücret seviyelerindeki farklılıkların en anlaşılır bir şekilde değerlendirilmesi, mültecilerin iş gücü sahasındaki etkilerinin açıklanması hasebiyle tam bir netice vermeyecektir (Kuyumcu ve Kösematoğlu, 2017: 83).

Göçmenlerin Türkiye’ye gelmelerinden dolayı kayıt dışı olan istihdamdan en fazla etkilenen kısım kadınlar olmuştur. İlk olarak kadın çalışan bireylerin maaşlarında artış görülse de göçmen sayısının fazlaşmasıyla ile beraber işten çıkartma olayları meydana gelmiş ve iş ücretlerinde düşüşün yaşanmasına neden olmuştur. Bunun asıl nedeni ise göçmen kadın çalışanların yerli kadın çalışanlara göre az maliyetli olmasından kaynaklanır. Ayrıca, kayıt dışı sahalarda çalışan ve göçmenlerin işlerini almasından dolayı işlerinden olan kadınlar ise kayıtlı bir şekilde iş bulmaları güç olmuştur. Bu sebeple kadınlardaki işsizlik yüzdelik oranları düzenli bir durumda arttığı görülmektedir. Tüm bunlara karşılık olarak genel itibariyle eğitim seviyesi düşük işçilerin ortalama olarak maaşları, göçmenler sebebiyle gözle görülür bir ölçüde etkilenmediği söylenebilir. Genellikle kayıt dışı iş gücü sahasında faaliyet göstermelerinden dolayı, kayıt dışı alanlarda ve yarı zamanlı bir şekilde istihdamda iş pozisyonu değiştirme bakımından büyük bir sorunla karşılaşmıştır. Daha düşük seviyedeki eğitilmiş Türk işçiler için marjinal ürün farklılığı için aylık olarak 369 Türk Lirası gibi büyük bir değerde az seviyelere indiği görülmektedir (Kuyumcu ve Kösematoğlu, 2017: 84). Anlatıldığı üzere sıralanmış olan ve farklı istatistiksel konular üzerinden ifade edilen göçmenlerin Türk ekonomisine olan olumsuz anlamda etki etmesinin daha çok olduğunu benimseyen fikirlerde mevcuttur. Buna örnek olarak, Cato Institute tarafından yayınlanmış olan akademik makaleye göre, mallar için maliyetleri düşük olan mal ve hizmetlere olan gereksinimin artmasıyla tüketici fiyatları, iş gücü sahasındaki çoğalan rekabet 2011’den 2017 yılına kadar ortalama olarak % 2.5 oranına kadar düşmüştür. Buradaki durum malların Türk tüketicisi bakımından daha ekonomik bir duruma gelmesidir. Tüm bunların yanında, Türkiye fazlaşan rekabete, maaşlar karşılığında yeniden düzenlenmiş, hatta daha yüksek maaşlı resmi işler kapsamında yeni talep ve imkanların da

arttığı söylenmektedir. Bu iki faktörün birbirleri ile ilişkili olmasına dair herhangi bir delil bulunmasa da Türkiye, yeni göçmen işçileri tamamlayıcı hale getirmek kapsamında çeşitli beceriler geliştirilmesi için faaliyetlerini hızlandırarak devam edilmiştir (Kuyumcu ve Kösematoğlu, 2017: 85). Burada sonuç olarak, göçmenlerin Türkiye'deki emek sahasına olan etkileri fazlaca karışık olmasından dolayı sürekli olarak farklılık oluşturmaktadır. Bu sebeple mevzu bahis olan sahalarda hizmetler ve mallara olan istekleri veya onarımları için gereken mal ve hizmetlere karşı olan arzın artması resmi veya kayıt dışı iş gücü sahasını her anlamda etkilediği görülmektedir. Burada göçmenlerin kayıt dışı istihdam alanında özellikle yerli kadınların yerlerine geçmekte oldukları bilinmektedir. Bu işçilerin sayılarının çoğalması nedeniyle resmi istihdam alanında da etkilerinin de görüleceği ele alınmaktadır. Bu bağlamda, yeterli miktarda göçmenin resmi işgücü sahasına katılması da tüm bunlara ek bir istek meydana getirecektir. Tüm bunlarının yanında, göçmenlerin ülke sınırlarına girmelerinden bu yana hususi olarak Güney ve Güney Doğu Anadolu bölgelerinde olan iç göçlerinde arttığı görülmektedir. Bu sebeple, bu hususun geçen günler içerisindeki analizler etkinin hareketli yapısı ile meydana gelmektedir. Göç durumunda uzun süre içerisinde yaşanan ülkeler kapsamında olumlu bir noktaya sahiptir. Fakat, Türkiye ekonomisi günümüzde göçmen sayılarının artması ile beraber meydana gelen iş gücü açığını kapayacak kadar kuvvetli değildir. Ayrıca, Türkiye içerisinde oluşan siyasi istikrarsızlık ile beraber Türkiye ekonomisinin mevcut durumu dikkate alındığında, Türkiye'deki iş gücü sahasına dair olan mevcut durum, hem göçmenler hem de yerli halk kapsamında olumsuz şartlar meydana getirmektedir. Türkiye'de bulunan göçmenlerin toplam nüfusu genel itibarıyla, coğrafya olarak dağınık bir şekildedir. Fakat, ülke sınırlarının yakınlarında çok fazla sayıda göçmen yaşamaktadır. Bu yerler, sınır dışında meydana gelen çatışmalardan ve ev sahipliği yaptıkları göçmenlerden çokça olumsuz etkilendikleri söylenilebilir. (Esen ve Binatlı, 2017: 10-11).

4.1.4.2. Kamu Maliyesi

Uluslararası göç olgusunun yaşanan ülkeler kapsamında kamu maliyetlerine bıraktığı etki siyasi alanda ve medyada sürekli tartışma konusu olan ve gündemden düşmeyen bir husustur. Siyasal söylentiler ve bu durumların medya dahilinde objektif olmayan tutumlarla gözler önüne getirilmesi de halk tarafından göçmenlerin kamu maliyesi bakımından üzerine bindirilen bir yük olarak görülmektedir. Asıl olarak, bu olayın bilimsel olarak incelenmesi kapsamında bakıldığında böyle bir durum olmadığını ifade edebiliriz. Kısa süreler içerisinde göçmenlerin kamu maliyesi noktasında olumsuz birtakım tesirleri olduğu aşikardır.

Bu durumun bilimsel çerçevede ele alınması genellikle yaygındır. Kısa süre içerisinde göçmenlerin kamu ekonomisi kapsamında olumsuzluklar meydana getirmekte olduğu görülmekte fakat bazı araştırmalar sayesinde göçmenlerin bu durumlarda olumlu etkileri de görülmektedir. Bu durum Avrupa genelinde olan çalışmalar kapsamında özellikle üzerinde durulmuştur (Kancs ve Lecca 2018: 2612). Genel itibariyle, konak ülkeler göçmenlere dair yapılan yardım faaliyetleri bazen yapmayabilmektedir. Bu sebeple, göçmenlere dair yapılan bu yardımların ülke içerisinde bütçe açığı gibi farklı ekonomik sorunların oluşması durumu akıllara gelmektedir. Kısa sürede bu meselenin doğru olabilmesi durumu olsa da, uzun sürede bu durum ülkeler için herhangi bir sorun teşkil etmez. Bu durumun merkezinde yer alan şey ise, göçmenlerin emek sahasına atılmaları, şirket kurmaları, hizmet ve mal istekleri sonucunda ekonomik faaliyetlere katkı sağlayarak vergi gelirlerine olumlu anlamdaki katkıları olmasıdır.

Türkiye'nin göçmenlere yaptığı insani yardım/kamu harcamaları her geçen gün artmaktadır. Özellikle belirli illerde yoğunlaşan göçmenler belediye hizmetlerinin yetersiz kalmasına neden oluyor. Öte yandan Suriyeli yatırımcıların Türkiye'deki yatırımları da her geçen gün artıyor. Ayrıca göçmenlere yapılan yardımların devlet fonlarından karşılanması da bölge ekonomisini canlandırmaktadır (Aygül, 2018: 80).

Tüm bunların yanında dünyanın her yerinde, gelişmiş ülkelerde ağırlık olarak doğum oranlarının azalması ve yaşlı nüfusun da sürekli artması nüfus devamı için çalışan bireylere olumsuz anlamda etki etmektedir. Yaşlı nüfusun bağımlılık seviyesinin gittikçe artması kamu maliyesinin geleceğine dair olumsuz bir etki yaratmaktadır. Burada göçmenlerin vergi gelirlerini artırması hususunda olumlu bir durum yaratmaktadır. Bu bağlamda, emek sahasında faaliyet gösteren gençlere olan gereksinimi artırmaktadır. Böylelikle göçmenlerin kayıt altında çalışmasıyla konaklanan ülkenin vergi gelirlerine olan katkısı da görülmektedir. Bahsedilen sebeplerden dolayı göçmen bireylerin ülke içerisine kabul edilmesine dair olumlu bakan siyasetçiler var olsa da batının bu duruma pek sıcak bakmadığı ifade edilmektedir (Gür, 2017: 17-18). Türkiye, ülke içindeki göçmenlerin ekonomik maliyetinin neredeyse hepsini kendisi üstlenmektedir. Genel çerçeveden bakıldığında, göçmenlerin Türkiye ekonomisine olumsuz olarak etki ettiği düşünülmektedir. Göçmenlerin Türkiye ekonomisini rahatlatmak için barınma noktalarında tedariki sağlanan tüm ürünlerin neredeyse tamamı yerel firmalardan satın alınmaktadır. Bu şekilde göçmenlerden kaynaklanan ekonomik maliyetlerin bir kısmı telafi edilmektedir. Bölgedeki firmalardan tedarik edilen yardım malzemeleri bölge ekonomisine de olumlu anlamda katkı sağlamıştır. AFAD tarafından yapılan faaliyetler sonucunda Şubat 2017 senesinden beri Türkiye'deki göçmenler için kamu kurumu, sivil toplum kuruluşları ve yerel

halk tarafından toplam harcamalar 25 milyar dolar seviyelerindedir. 2018 senesinden beri bu ekonomik harcamaların 30 milyar dolar seviyelerinde olduğu da belirtilmelidir. AB tarafından Türkiye'ye yapılan yatırım ise proje bazlı olarak 600 milyon Euro'dur. Bahsedilen bu miktarlar Türkiye'nin yaptığı harcamaların neredeyse hiçbirini karşılar nitelikte değildir. Göçmenler için Türkiye'ye gelen dış yardımların tümü 455 milyon dolar miktarındadır. Türkiye'nin yaptığı harcamalarla kıyaslandığında Türkiye'nin ekonomik olarak sıkıntıya sokulduğu görülmektedir. Bu durumda, 2016 senesinde Küresel İnsani Yardım Raporu (Global Humanitarian Assistance Report 2016) kapsamında Türkiye, milli gelir merkezinde dünyanın “en cömert” bağışçı ülke olarak görülmektedir. Amerika Birleşik Devletleri'nin ardından tüm dünyada en fazla insani yardımda bulunan ikinci ülke statüsüne gelmiştir (Özdemir, 2017: 126; Ünay vd., 2016:4-5).

4.1.4.3. Enflasyon

Genel bir çerçevede bakıldığında, uluslararası göç olgusunun ülke ekonomisine olan tesirleri en belirgin durumda ülke enflasyon verilerinden görülebilmektedir. Bu tesirlerin ise üç ana temel üzerinde şekillendiği görülmektedir. Bu maddeler aşağıda maddeler halinde belirtilmiştir (Gür, 2017: 19):

- Göç ile beraber ülkeye giren göçmenlerin bütün arzı çoğaltıcı bir durum oluşturur. Bu durum enflasyon içerisinde yükselici bir dalgalanmaya meyil verir.
- Genel itibariyle göçmenlerin daha az maaşlı olduklarından ve konaklanan ülkeler içerisinde alım güçlerinin az olmasında kaynaklanan ucuz mallara olan arzın fazla olduğu görülebilir. Bu bağlamda, konaklanan ülkedeki maaşların düşmesini ve bu durum da enflasyonun da düştüğü görülmektedir.
- Göçmenlerin aktif olan alanlarda, yerli halka karşın daha az ücretlerle çalışmaları sonucunda üretim harcamalarını azaltır ve enflasyonda bir düşüşe sebep olur.

Türkiye bakımından ele alındığında göçmenlerin ülke ekonomisine genel itibariyle olumlu etki ettiği görülmektedir. Buna örnek olarak, göçmenlerin daha fazla yaşadıkları yerler için oluşturulan bir faaliyet sonucunda bu yerlerdeki tüketici fiyat endeksinin %2,5 seviyesinde aza indiği görülmektedir. Tüketici ücretlerine ettiği olumsuz etkiler ise kayıt dışı istihdamın en fazla olduğu yerlerde maaşları düşürerek maliyetlerin azalmasını göstermektedir. Göçmenlerin kayıt içi istihdamın fazla olduğu alanlarda tüketici ücret endeksinde pek etki etmediği söylenebilir (Balkan ve Tümen, 2016: 657). Yerel mahallelerde kira fiyatlarında ise bu yüzden artış meydana gelmiştir. Hatta ev sahipleri evlerini göçmenlere daha fazla fiyatlara kiraya vermek için eski kiracılarını çıkardığı bilinmektedir. İstek çoğaldıkça ana gıda ürünleri, ev

fiyatları da fazlalaştırmıştır. Bu sebeplerle Gaziantep ve Kilis gibi şehirlerde enflasyon seviyesi Türkiye içerisinde ortalamanın üzerine çıkmıştır (Orsam, 2015: 17).

4.1.5. Göçmenlerin İş Gücü Piyasasına Katılımında Engeller ve Zorluklar

Türkiye'de göçmenlerin iş gücü piyasasına katılımında karşılaştıkları engeller ve zorlukları, aşağıda belirtilen başlıklar altında daha ayrıntılı açıklamak mümkündür. Bunlar;

Dil bariyeri; Göçmenlerin iş gücü piyasasında yer almasının önündeki engellerden bir tanesi, ev sahibi ülkenin dilini bilmemeleridir. Türkçe konuşma becerilerinin yetersizliği nedeniyle, iş arama ve başvuru süreçlerinde zorluklarla karşı karşıya kalırlar. Bu sorunda bireylerin kariyer fırsatlarından tam anlamıyla yararlanamamasını sağlar. Ayrıca, işyeri dilindeki yetersizlikler, mesleki eğitim ve gelişim imkanlarına yaratarak göçmenlerin uygun iş gücü eğitimlerinden ve uyum programlarından faydalanmalarını zorlaştırır. Ayrıca, dil eğitim programları için ek yatırımlar ve uyumuna yönelik yatırımlar iş verenler için maliyet arz etmemektedir. Bu nedenle işverenler dil bilmeyen göçmen işçilere olumlu bakmamaktadırlar.

Diploma Denkliği ve Eğitim Sorunu; Göçmenlerin eğitim ve deneyimlerinden elde ettikleri kazanımların, yerel vatandaşlarınkine benzer şekilde değerlendirildiği ancak bazı mesleklerde tanınma konusunda zorluklar yaşandığı görülmektedir (Üstündağ, 2019: 80). Göçmenlerin, göç ettikleri ülkeye uyum sağlamaları son derece önemlidir. Bu uyum, iş piyasasındaki entegrasyonlarına ek olarak mesleki bilgi ve becerilerinin geliştirilme sürecini de olumlu yönde etkilemektedir. Ancak, uyum sağlayan göçmenler dahi zaman zaman emek piyasasında ciddi sorunlarla karşılaşabilmektedirler. Göç edenlerin eğitim seviyelerinin düşüklüğü, göç ettikleri ülkenin iş gücü piyasasına uygun becerilere sahip olmamaları gibi nedenler, göçmenlerin iş bulma süreçlerini olumsuz etkilemektedir (Coşan, 2021: 137).

Yasal Kısıtlamalar: Çalışma izinleri konusundaki bürokratik süreçler ve yasal kısıtlamalar, göçmenlerin iş bulmalarını ve resmi olarak çalışmalarını engelleyebilir. Yasalardaki belirsizlikler ve çalışma izni alma süreçlerindeki zorluklar, göçmenler için ek zorluklar yaratır (Küreselleşme, Göç ve Kamuoyu, 2019). Bu tür yasal kısıtlamalar, göçmenlerin istihdam edilmesi ve iş piyasasına katılması konusunda önemli bir engellerin doğmasını sağlar. Çalışma izni alma süreçlerinde karşılaşılan sorunlar göçmenlerin potansiyel iş fırsatlarına erişimini kısıtlamaktadır. Sonuç olarak göçmenlerin ekonomik olarak entegrasyonunu ve topluma uyumu konusunda sorunların yaşanmasını sağlar.

Uyum Sorunları; Göçmenlerin toplumsal uyumunda karşılaştıkları zorluklar, iş bulma fırsatlarını sınırlayabilir. Yeni bir ülkeye uyum sağlama, yeni bir kültürle etkileşimde bulunma

ve toplumsal bağlar kurma süreçleri zaman alıcı ve zordur. Bu zorluklar, göçmenlerin toplum içinde sosyal ve profesyonel ağlar oluşturmalarını ve böylelikle istihdam olanaklarına erişimini kısıtlar (Kadkoy, 2017).

Ayrımcılık ve Önyargı; Göçmenlerin iş bulma ve kariyer yapma süreçlerinde karşılaştıkları ayrımcılık ve önyargı da büyük bir engeldir. İşverenlerin göçmenlere karşı önyargılı tutumları veya ayrımcı işe alım politikaları, göçmenlerin kalifiye işlerde çalışmasının önünde ciddi bir engel oluşturabilir. Ayrımcılık, iş arama sürecinde moral bozukluğuna ve uygun istihdam fırsatlarının azalmasına neden olabilir.

Göçmenlerin iş gücü piyasasındaki bireysel fırsatları ve hareketliliklerinde çeşitli sınırlamaların/engellerin olduğu bilinmektedir. Kişinin sınıfı ve/veya statüsü, cinsiyeti ve etnik kökeni gibi değişkenler bu kısıtlayıcı durumu vurgulayabilir. Öte yandan kişinin piyasaya sunduğu şey yani beşeri sermayenin kalitesi de bu aşamada belirleyici olabiliyor. Her iki konuya bir arada bakıldığında göçmenleri iş gücü piyasasının alt seviyelerine iten temel nedenler; Eğitim düzeyinin düşük olması, iş tecrübesinin olmaması, nitelikler, dil farkı ve kültürel farklılıklar gibi değişkenler sıralanabilir. Ayrıca çalışma izni belgelerinin olmaması, diploma eşdeğerinin veya kimlik tanınmasının olmayışı göçmenleri güvencesiz, geçici ve düzensiz işlere sürüklemektedir. Bu durum onların işini kaybetme riskini artırıyor ve onları zorlu çalışma koşullarını ve düşük ücretleri kabul etmeye zorlamaktadır (Aygül ve Kaba, 2019: 1266-1267).

Yapısal uyum, göçmen gruplarının "istihdam yoluyla uyum" odaklı ekonomik uyumunu içeren bir uygulamadır. Bir göçmenin istihdamı yoluyla; Yeni sosyal ağlar geliştirmekte, dil öğrenme olasılıkları artıyor ve sonunda finansal bağımsızlığını yeniden kazanma fırsatını yakalıyorlar. Göçmenlerin asli varlıklarını sürdürebilmeleri için çalışmaları gerektiği ve yerel unsurlar gibi onların da üretici, tüketici, girişimci, alıcı, satıcı, borç alan ve borç veren, kısacası ekonominin katılımcısı oldukları unutulmamalıdır. Öte yandan göçmenlerin iş gücüne katılımını engelleyen yasal kısıtlamalar, ev sahibi ülkenin onların beceri ve yeteneklerinden faydalanmasını sağlamakta ve kamu sektörü harcamalarını artırmaktadır (Aygül ve Kaba, 2019: 1259).

4.2. İtalya

4.2.1. İtalya'da Göç Olgusu

İtalya, etkileyici bir yüzölçümüne sahip olan ve Akdeniz'in göz alıcı kıyıları boyunca genişleyen bir ülkedir. Toplamda 301.340 kilometrekarelik bir alanı kapsar. Bu genişlik, İtalya'nın çeşitli iklimler ve coğrafi özelliklerle zenginleşmiş bir ülke olmasına olanak tanır. İtalya'nın kara sınırları, Fransa, İsviçre, Avusturya ve Slovenya ile oluşturduğu sınırlarla tanımlanır. Ayrıca, İtalya'nın egemenliği altında bulunan adalar da dikkate değerdir. Sicilya ve Sardinya gibi büyük adalar, İtalya'nın toplam yüzölçümünü artırırken, küçük adalar ve adacıklar da ülkenin denizcilik mirasını zenginleştirir. Bu çeşitlilik, İtalya'nın turizm açısından zengin bir destinasyon olmasını sağlarken, tarım, sanayi ve ticaret gibi çeşitli sektörlerde de fırsatlar sunar. Kaynak ülkesi olarak İtalya, göç hareketlerinde hem hedef hem de geçiş ülkesi olarak önemli bir rol oynamaktadır. İtalya erken dönemlerde göç veren bir ülkeydi. Yaklaşık 24-27 milyon kişi İtalya'dan göç etmiştir (Turgay, 2022: 240). Bunların 11-13 milyonunun ülkelerine yeniden döndüğü bilinmektedir. İtalya'nın göç veren bir ülke konumunu üç aşama da özetlemek mümkündür (Salomoni, 2015: 165). İlk aşama 1878 ile 1915 yılları arasını kapsamaktadır. Bu dönem içinde İtalya'dan; Amerika, Brezilya, Arjantin, Fransa ve Osmanlı topraklarına göçler yaşanmıştır (Turgay, 2022: 240). İkinci aşama 1916 ile 1945 yılları arasını kapsamaktadır. Bu dönemde önceki yıllara nazaran göç verme oranlarının azaldığı görülmektedir. Bu azalmanın temel sebebi patlak veren dünya savaşları ve faşist rejim anlayışının getirdiği kısıtlamalardır (Salomoni, 2015: 166). Son olarak üçüncü aşama ise 1946-1970'li yılları arasındaki yaklaşık 25 senelik bir dönemi kapsar. Bu yıllarda Amerika ve Kanada gibi ülkeler yerine Avrupa'nın kuzeyi tercih edilmeye başlanmıştır. İtalya'nın gönderdiği göçmenler bu ülkelere iş gücü olmuştur. Bu sayede iş gücü kaynağı olarak gelmeye başlayan İtalya 1946 senesinde Belçika ile ilk anlaşmasını ardından 1955 yılında Almanya ve Fransa diplomatik görüşmelerde bulunmuştur. Bu ilişkilerin neticesiyle İtalya'dan çok sayıda iş gücü göçü yaşanmıştır (Salomoni, 2015: 166).

İtalya'dan yurt dışına yapılmış göçler kadar ülke topraklarının aldığı göç akınları da önemlidir. İtalya'nın hedef ülke konumuna gelmesini ise dört aşama da inceleyebiliriz (Turgay, 2024: 342). İlk aşama 1970'li yıllarda gerçekleşir. İnşaat ve sanayi sektöründe duyulan iş gücü için yaklaşık 2,5 milyon kişi Orta Doğu'dan İtalya'ya göç etmiştir (Salomoni, 2015: 166). İtalya, 1970li yılların ilk yarısında göç almaya başlarken bunun yanında göç verme oranları da ciddi olarak düşmüştür. İtalya'nın göç alan bir ülke konumuna gelmesinin en başlıca nedeni 1976 yılında yaşanan petrol krizi sebebiyle ortaya çıkan ekonomik zorluklardır. İtalya, Akdeniz havzasında bir ülke olması nedeniyle yasal olmayan göçün yaşandığı bir ülkedir. Ancak,

İtalya'nın göçmenler için tercih edilen bir ülke olmasını çekici kılan temel neden ekonomik ve demografik özelliklerdir. 1970'li yıllardan itibaren yaşadığı ekonomik sıçrama neticesinde göçmenlerin oranı belirgin oranda artmaya başlamıştır (Turgay, 2022: 242).

1960' larda ikinci göç dalgası, genellikle ev hizmetleri sektöründe çalışan kadınların göç etmesiyle şekillendi. Bu kadınlar çoğunlukla eski sömürgelerden ve Katolik ülkelerden geliyordu. Bu göçmen kadınlar, erkek göçmenlere kıyasla daha az görünürdü ve genellikle "*görünmez göçmenler*" olarak adlandırılırlardı. Bu durum, onları daha az tehlikeli olarak algılanmalarına neden oldu. Ancak, 1970'lerde üçüncü bir göç dalgasıyla birlikte, Doğu Sicilya'ya göç eden Tunuslu işçilerin durumu farklıydı. Bu işçiler balıkçı, çiftçi ve inşaat ustası olarak çalışıyorlardı. Ancak, kendiliğinden oluşan göçmen karşıtı gruplar, bu göçmenleri hedef alarak onları kamu düzeni için tehlikeli olarak suçladı ve sınır dışı edilmelerini talep etti. Bu süreç, İtalya'daki göçün sosyal ve politik dinamiklerini derinden etkiledi ve ülke içindeki göçmen topluluklarına yönelik algıları şekillendirdi (Einaudi, 2007: 86-87). 1990'lar öncesinde gerçekleşen dördüncü ve son göç dalgası, 1961 ile 1989 yılları arasında meydana geldi ve özellikle sanayi sektörüne odaklandı. 1970'lerden sonra artan işsizlik oranları, özellikle güney bölgelerinde %10,3'e kadar yükselerek ülkeye göç edenlerle ilgili genel bir memnuniyetsizliğe neden oldu (Turgay, 2022: 244). Bu dönemdeki göçler, iş gücü piyasasında "rekabet" ve "tamamlayıcılık" tartışmalarını gündeme getirdi. Tartışmalar genellikle, bu göçmenlerin yerel halkın işlerini mi çaldıkları, yoksa yerel halkın reddettiği işleri mi üstlendikleri üzerine yoğunlaştı. Bu durum, İtalya'nın ekonomik ve sosyal dokusunu derinden etkiledi ve göçmenlerle yerel halk arasındaki ilişkileri şekillendirdi. Ayrıca, bu göç dalgası, ülkenin iş gücü piyasasında ve toplumun genelinde meydana gelen değişiklikleri de yansıttı.

1990'lara kadar, siyaset dünyası tarafından dikkate alınmayan ve kamuoyunca ihmal edilen İtalya'da göç olgusu kamuoyunun yeterince dikkatini çekmemiş ve siyaset dünyası tarafından ihmal edilmişti. Bu durum, göç dalgalarıyla uğraşabilecek etkin politikaların geliştirilmesini engelledi. O döneme kadar, göç akınlarını idare etmek için gerekli irade, idari yapı, mevzuat ve mali destek gibi kurumsal pozisyonlar yetersizdi. Bu nedenle, göç akınlarına karşı ilk ve en belirgin tepki, düzensiz statüdeki göçmenlere yasal statü tanıyarak iş gücü piyasasına entegre edilmeleri oldu. Bu çerçevede, 1986 ve 1990 yıllarında gerçekleştirilen göçmen aflarıyla 227 bin göçmene yasal statü kazandırıldı (Salomoni, 2015: 167). Bu adımlar, İtalya'nın göçmenleri topluma uyum etme çabalarının bir parçası olarak değerlendirildi ve ülke genelindeki göçmenlerin yaşamlarını iyileştirmeye yönelik önemli bir adım olarak kabul edildi.

İtalya 1990-2015 yılları arasında yoğun bir göçle karşı karşıya kalmıştır. 1990'larda, Berlin Duvarı'nın yıkılmasının ve Doğu Avrupa'daki komünist rejimlerin çökmesinin ardından, Avrupa kaynaklı göç süreci hız kazandı ve bölgenin göç dinamikleri değişti. İkinci Dünya Savaşı'ndan 1990'lara kadar bölgeyi etkileyen Doğu Avrupa kaynaklı uluslararası göçler genellikle "etnik" temelli olarak gerçekleşiyordu. Ancak 1990'lı yıllarda Balkanlar'dan gelen göçün türü, kapsamı ve yönü önceki yıllara göre farklılık gösterdi. Bu dönemde göç hareketlerinin büyük bir kısmı eski Yugoslavya topraklarından gerçekleşmiş ve birçok Batı Avrupa ülkesine yapılan sığınma başvurularında ciddi bir artış yaşanmıştır. Doğu Avrupa kaynaklı göç hareketleri sadece eski Yugoslavya ile sınırlı kalmadı; komünist rejimin çökmesinin ardından Arnavutluk'ta yaşanan büyük ekonomik ve sosyal zorluklar kitlesel göçlere neden oldu. Göç eden Arnavutlar, yakınlardaki İtalya ve Yunanistan gibi Akdeniz ülkeleri ile Almanya ve Türkiye'yi hedef aldı. Bu göç dalgasından en fazla etkilenen ülkelerden biri İtalya oldu ve 30 binden fazla göçmen Adriyatik kıyılarından İtalya'ya giriş yaptı (Goxha, 2016: 256).

1990 ile 2015 yılları arasında İtalya'ya yapılan iltica başvurularının incelenmesi, özellikle Arnavutluk'ta yaşanan siyasi kriz ve iç karışıklıklardan kaçan Arnavutların İtalya'ya sığınma taleplerinin arttığını göstermektedir. 1990 yılında 3,570 olan iltica başvuru sayısı, 1991 yılında dikkate değer bir artışla 24,490'a yükselmiştir. 1996 yılına kadar başvurularda bir düşüş eğilimi görülse de Kosova Savaşı'nın etkisiyle 1998 yılında yeniden artış yaşanmış ve 13,100'e ulaşmıştır. Bu artış eğilimi 2002 yılına kadar devam etmiştir. 2006 yılında 10,350 olan başvurular, 2008 yılında yaklaşık üç kat artarak 30,140 kişiye ulaşmıştır (Turgay, 2022: 246). İtalya'nın 2008'de bu yoğun göç dalgasına maruz kalmasının asıl nedeni sanayisidir. Bu dönemde özellikle Afrika'dan birçok göçmen gelmiştir. Bu göçmenler İtalya'ya ağırlıklı olarak deniz yoluyla gelmiştir. 2015 yılında 153,842 kişi deniz yoluyla gelerek sığınma başvurusunda bulunmuştur (Uzun, 2021: 270).

İtalya'nın uzun deniz sınırları ve adaları, düzensiz göçmenlerin bu sınırlardan geçerek ülkeye giriş yaptıkları izlenimini verir. Ancak İçişleri Bakanlığı'nın tahminlerine göre, bu şekilde gelen düzensiz göçmenlerin toplam düzensiz göçmen sayısına oranı oldukça düşüktür ve sadece %25-%30 civarındadır. Büyük çoğunluğu (%60-%75), kendilerine tanınan yasal süre içinde ülkeyi terk etmeyen vize veya ikamet izni ihlali gibi durumlardan kaynaklananlar ile Slovenya kara sınırı yanı sıra uluslararası hava ve deniz limanlarından gelen göçmenlerdir (Turgay, 2022: 247).

Bu sınırlardan geçenlerin çoğunluğu, Doğu Avrupa ülkelerinin vatandaşları olmak üzere Orta Asya, Orta Doğu, Hint Yarımadası ve Doğu Asya'dan gelen göçmenlerdir. Ancak, düzensiz göçmenlerin İtalya'ya ulaşmak için karşılaştığı zorluklar, Akdeniz'deki tekne faciası ve buna bağlı göçmen ölümleri, uluslararası kamuoyunun bu bölgeye odaklanmasına neden olmuştur.

Düzensiz göçmen terimi, genel olarak yasal sınır kapıları dışında veya sahte belgeyle ülkeye giriş yaptığı tespit edilen göçmenleri ve yasal olarak giriş yapmış ancak daha sonra vize veya oturma süresini aşarak düzensiz hale gelmiş göçmenleri içerir. Yukarıda sunulan istatistikler, yalnızca yakalanan veya ulusal göçmenlik makamları tarafından tespit edilen düzensiz göçmenleri kapsar. Bu bağlamda, İtalya'da düzensiz olarak belirlenen göçmenlerin sayısı, 2008'den 2011'e kadar nispeten azaldı, ancak bu tarihten sonra stabil bir seyir izledi. Öte yandan, sınır kapılarından girişi izin verilmeyen göçmenlerin eğrisinde yıllara göre belirgin bir fark gözlemlenmemektedir. Çünkü bu gruptaki göçmenler, ülkeye yasal yollarla girmek isteyen ancak pasaport, seyahat belgesi veya vize gibi gerekli belgeleri eksik olanları içerir (Turgay, 2022: 249).

İtalya'ya yasalara aykırı yollarla girmeye çalışan göçmenler, ülkenin karşı karşıya kaldığı göç yükünün boyutunu belirlemek açısından son derece önemlidir. Çünkü İtalya, hem hedef ülke hem de transit ülke olarak tercih edilen mülteciler ve göçmenlerin çoğunun yasa dışı yollarla girmeye çalıştığı bir noktadır. AB üyesi ülkeler arasında Orta Akdeniz göç rotası, özellikle Sahra altı Afrika'dan Avrupa'ya deniz yoluyla ulaşmak isteyenler için en yoğun ve tehlikeli güzergahlardan biridir. Bu rotayı kullananlar arasında, zulüm, çatışma ve ekonomik fırsat arayışında olanlar bulunmaktadır.

İtalya'ya ulaşmaya çalışan göçmen sayıları, 2008'den 2010'a kadar düşüş yaşamış, ancak 2011'de Arap Baharı'nın etkisiyle tekrar artmıştır. 2012'de olayların bir miktar sakinleşmesine rağmen, 2013'ten itibaren tekrar artış göstermiş ve 2016'ya gelindiğinde tarihin en yüksek seviyesine ulaşmıştır. İtalya'da yasa dışı bulunan, girişi reddedilen ve yasalara aykırı şekilde girmeye çalışan göçmenlerin durumu diğer AB üyesi ülkelerle karşılaştırıldığında, 2011 yılı hariç benzer sonuçlar görülmüştür. Özellikle 2011'de Libya'daki iç karışıklık ve çatışmalar, devlet otoritesinde ciddi bir zayıflamaya neden olmuş ve deniz sınırlarının korunmasında zafiyetler yaşanmıştır. Bu durumdan faydalanan göçmenler, Orta Akdeniz rotasını kullanarak Avrupa ülkelerine ulaşmayı amaçlamışlardır (Akdoğan ve Sağiroğlu, 2017: 159).

1990'da 57 milyon olan İtalya'nın nüfusu, 2015'e gelindiğinde 60.5 milyona yükselmiştir. Ancak, 1990'da mülteciler ve göçmenler dahil toplam yabancı nüfus 1.4 milyon iken, bu rakam 2015'e kadar neredeyse dört kat artarak 6 milyona ulaşmıştır. Yabancı nüfusun toplam nüfusa oranı da benzer şekilde dört kat artarak, 2015'te her on kişiden birinin yabancı olduğu bir demografik yapıya dönüşmüştür. 2015 yılında AB üyesi ülkelerde bulunan yabancı nüfusun genel nüfusa oranının %10.8 olduğu göz önüne alındığında, İtalya'da da benzer bir eğilimin olduğu görülmektedir (Turgay, 2022: 252).

İtalya'daki göçmenlerin hizmetlere yönelik potansiyel talebi özellikle yüksektir, çünkü bu ülkede yasal giriş ve yerleştirme için somut olanaklar her zaman son derece sınırlı olmuştur. İtalyan hükümetleri şimdiye kadar beş af kabul etti (1986-88, 1990, 1995-96, 1998 ve 2002'de) çünkü yasadışı göçün üretimi ve çoğaltılması yapısalıdır. Aslında, bunlar sadece yeni yasadışı gelenlerden değil, aynı zamanda bazı yasal göçmenleri yasadışı bir duruma iten birçok nedenden de kaynaklanmaktadır: barınma ve istihdamın güvencesizliği, kayıt dışı çalışma ve barınmaya yönelik güçlü baskı veya yoksulluk ve dolayısıyla oturma izninin yenilenmesinin imkansızlığı. Gerçekte, İtalya'daki göçün büyük bir kısmı, gölge ekonomide yasadışı çalışma talebinden kaynaklanmaktadır (Ruspini, 2005: 14).

4.2.2. İtalya'nın Göç Politikaları

Yirmi yıldan kısa bir süre içinde İtalya, Avrupa'ya göç akışlarının en önemli hedef ülkelerinden biri haline geldi. Göçmen sayısındaki hızlı, beklenmedik ve büyük artış, ülkeyi yepyeni, karmaşık sosyal, ekonomik ve hukuki sorunlarla karşı karşıya bıraktı. İtalyan hükümetleri ve toplumu bu sorunlarla baş etmeye hazır değildi çünkü İtalya'nın mevcut imajı bir göçmenler ülkesiydi. İtalya'ya göçün doğası gereği büyük ölçüde "kendiliğinden" olduğu bir başlangıç aşamasından sonra, ülkeye kalıcı olarak yerleşen yabancıların sayısının getirdiği yeni sorunlar ve fırsatlar nedeniyle, göç akışlarını düzenleme girişimleri proaktif değil büyük ölçüde reaktif olmaya devam etmiştir (İçduygu, 2012: 140).

Avrupa Birliği, Avrupa'nın karşı karşıya kaldığı zorlu göç sorunlarını çözecek kapsamlı bir göç politikası geliştirmeye çalışmaktadır. Ancak, AB üyesi ülkeler kendi göç politikalarını uygulamaktadır. İtalya, coğrafi olarak Afrika ülkelerinden göçmen çeken bir ülke olması nedeniyle göçü kontrol altına almak için çeşitli politikalar geliştirmiştir.

1860'ların sonlarında ve 1870'lerde İtalyan hükümeti göç konusunda endişe göstermeye başladı. Göçü kontrol eden ilk yasalar, hali hazırda bir iş sözleşmesi olan veya kendilerini geçindirmek için yeterli gelire sahip olduklarını gösterebilen bireylerin göç etmesine izin veren

1868, 1873, 1876 genelgeleridir. 1888'de işe alım ajansları ve göçmenler arasındaki ilişkiyi kontrol etme niyetiyle onaylanan ilk yasa, farklı siyasi ve ekonomik çıkarları yansıtıyordu. Bir yandan kitlesel göç, Güney'deki tarım sektörünün yeniden yapılandırılması ve yoksulluğun giderilmesi sorunlarını çözdü. Öte yandan, sanayi bölgesindeki işverenler, göçü ancak ekonomik büyüme ile tutarlı bir şekilde geliştirilirse olumlu görmüşlerdir. Bu yıllarda, göçü ve göçmen dövizlerini kontrol etmek ve korumak için çok sayıda yasa çıkarıldı. Bu çabaya, uyumlarını kolaylaştırmak için göçmenlere eğitim desteği sağlamaya yönelik önlemler de eşlik etti. Dışişleri Bakanlığı'na bağlı bir Göç Genel Komiserliği kuruldu. 1924'te, Ulusal Göç ve Göçmenlik Kongresi, birkaç gönderici ve alıcı ülkenin eylemlerini koordine etmek gibi önemli bir hedefle Roma'da düzenlenmiştir. İkinci dönem (1926-1939) yeni bir uluslararası ve ulusal durumla karakterize edilir. Uluslararası olarak, II. Dünya Savaşı'nın patlak vermesi yabancıların girişini sınırladı ve ulusal olarak Faşist rejim göçü sınırladı. Kalıcı göçü sınırlamak (aile toplantıları hariç) ve geri dönüşleri teşvik etmek için kısıtlayıcı yasalar getirildi. Göçü kontrol etmek için kurulan Yurtdışındaki İtalyanlar Departmanı, İtalya'daki nüfusu artırmak ve Afrika'daki İtalyan kolonilerini doldurmak için geri dönüşleri teşvik etmiştir. 1946'da başlayan üçüncü döneme göçün korunması ve teşviki hakim oldu ve aile birleşimi, işçi dövizleri ve sosyal güvenlik gibi çeşitli konular daha iyi organize edildi. 1947'de Göç Dairesi, Yurtdışı İtalyan Dairesi'nin yerini almak üzere kurulmuştur. Son olarak, 1960'lar, İtalyan göçünü ve yurtdışındaki İtalyan toplumunu korumak için daha iyi koordinasyon ve sürekli çaba sağlamak için açıkça hareket eden çalışma ofisleri, sendikalar ve işverenler gibi çeşitli aktörlerin daha aktif bir katılımına tanık olmuştur (Del Boca ve Venturini, 2005: 8-9).

1970'li yıllarda, İtalya'da göçle ilgili düzenlemeler, o dönemin güvenlik ilkelerinden etkilenecek, İtalyan ulus devletinin ve toplumunun çıkarlarını korumayı amaçlayan yaklaşımlara dayanıyordu. 1980'lere kadar, yabancıların kabulü ve sınır dışı edilmesine ilişkin göç kontrol sisteminin temel unsurları, İçişleri, Dışişleri veya Çalışma Bakanlığı tarafından yayınlanan geçici genelgeler aracılığıyla uygulanmıştır. Bu düzenlemeler, İtalya'nın göç sistemini karakterize eden en önemli özelliklerden biri olan standart bir uygulama sağlayamamış ve polis güçlerine geniş takdir yetkisi vermiştir (Ruspini, 2005: 3).

1980'lerin başlarında, İtalya Parlamentosu'nda göç meseleleri ilk kez ele alındı. 1982'de hükümet tarafından göçle ilgili iki ayrı kanun teklifi sunuldu ve bunlar Senato'nun Çalışma Komisyonu ve Anayasa İşleri Komisyonu'nda tartışıldı. Anayasa İşleri Komisyonu'ndaki tartışmalar, Kamu Güvenliği Hakkında Birleştirilmiş Kanun kapsamında giriş ve kalışla ilgili normlarda reform yapılması gerekliliği üzerine yoğunlaştı. Göç, bu dönemde özellikle ulusal

güvenlik açısından bir sorun olarak tanımlandı. Çalışma Komisyonu'ndaki tartışmalar ise 1980'lerin İtalyan siyasi arenasında göçmen işçiler meselesini gündeme getirdi. 1982 ve 1986'da Senato'da yapılan genel oturumlar, göç kontrolüne ilişkin ilk yasanın parlamentoda onaylanmasına yol açtı. Bu yasa, tüm siyasi partilerin geniş bir mutabakatla onayladığı ilk yasa olması bakımından önemlidir (Turgay, 2022: 255). Bu kanun göçmen bir işçinin İtalya'ya kabul edilmesi ve çalışma şartları hakkında genel bilgiler vermektedir.

İtalya Hükümeti tarafından uygulanan göçle ilgili ilk büyük politika veya kanunlardan biri Martelli (39/1990 sayılı Kanun) idi. Bu yasa, 1990 yılında yürürlüğe girmiş olup uluslararası korunma konularını ve İtalya'ya ekonomik göç akınlarının yönetimini düzenlemek içindi. Martelli, daha iyi fırsatlar arayan ekonomik göçmenleri seçmek ve İtalya'ya gelecek göçmen sayısını kontrol etmek için önemli bir araçtı. Kanun ayrıca göç akışını azaltarak, önceden belirlenmiş bir kontenjan çerçevesinde İtalya'ya göçmen kabul ederek, bu kişilerin işgücü piyasasına erişimini düzenlemekteydi (Şahin, 2021: 568)

Legge Martelli'nin ardından gelen bir diğer yasa ise 'Legge Turco-Napolitano' idi. Bu yasa, 1998 yılında yürürlüğe girmiş olup hem normal göçmenleri hem de sığınmacıları aynı çerçevede düzenlemeye devam etmiştir. Legge Turco-Napolitano, kalıcı ikamet izni verirken, oturma izni alma sürecini düzenlemekte ve aynı zamanda İtalya vatandaşlığını elde etme usulünü düzenlemektedir. Ayrıca, yasadışı ve düzensiz göçmenler için geçici gözaltı merkezlerinin kurulmasına da izin verilmiştir (Turgay, 2022: 257).

Bir sonraki yasa olan Turco-Napolitano'dur. Önceki yasalardan farklı olarak, 1998 tarihli Turco-Napolitano kanunu, göçle ilgili daha geniş kapsamlı hükümler içeriyordu. Martelli Kanunu sadece 13 maddeden oluşurken, Turco-Napolitano Kanunu 7 başlık altında toplam 49 maddeyi kapsıyordu. Bu kanun, giriş koşullarından ikamet izinlerine, sınır kontrollerinden entegrasyon süreçlerine kadar göçün birçok yönünü içermekteydi (Turgay, 2024: 390). Bu yasa, yasadışı göçmenlere yardım ve yataklık yapmaya karşı normları güçlendirirken, uluslararası sularda bulunan göçmenlerin ülkelerine veya komşu ülkelere geri gönderilmesini kolaylaştırmaktadır (Tan, 2017: 98). Ancak, bu yasa, göçmen gemilerinin İtalyan sahillerine demirlemesine izin vermemekte ve Libya'dan İtalya'ya giden düzensiz göçmen gemilerinin artan akışını dikkate alarak çıkarılmıştır (Turgay, 2022: 260).

Son olarak, İtalya tarafından formüle edilen son yasa Bossi-Fini Kanunu idi. Bu yasa yasadışı göçü yasaklamış ve kamu görevlilerini ve kamu çalışanlarını yasadışı bir göçmen bulundugunu bildirmekle görevlendirmiştir. Yasaya göre, yasadışı göçmenler ceza ödemek

zorunda bırakılmış ve yetkili makamlar tarafından gözaltında tutulabilmelerine olanak tanınmıştır. Yasaya göre, yasadışı bir göçmene yardım etmek de suç olarak tanımlanmıştır.

Bu yasalar, İtalya'nın göç politikasının karmaşık bir dengede olduğunu göstermektedir. Hem uluslararası korumayı sağlamak hem de yasadışı göçle mücadele etmek arasında bir denge kurmaya çalışılmaktadır.

2002 yılında İtalya'da göçmenlik yasasında büyük bir değişiklik yapılmıştır. 11 Eylül saldırıları tüm Avrupa ülkelerinde olduğu gibi başta İtalya olmak üzere kaygı ve korkuyla karşılanmıştır. Bu nedenle güvenlik kaygılarını ön planda tutan yeni bir göç yasası çıkarıldı. İtalyan yasalarına göre göçmen kaçakçılığı suçunu teşvik eden veya teşvik eden kişiler en az üç yıl hapis cezasıyla cezalandırılmaktadır. Ayrıca Avrupa sınır güvenliği politikasına bakıldığında göçmenlere yönelik iki farklı bakış açısının olduğu görülmektedir. Birincisi sınır güvenliği için askeri güvenlik, diğeri ise insani ihtiyaçların karşılanmasına dayalı insani gözetimdir (Yiğittepe ve Çaykara, 2019: 87).

İtalya, yerel birimlerinin yardımıyla ve Frontex'in faaliyetleriyle sınır güvenliğini sağlamaya çalışmaktadır. İtalya'da denizde güvenliği sağlamak ve göçmenleri kurtarmak için bir arama kurtarma (SAR) birimi bulunmaktadır. İtalyan hükümeti, son yıllarda özellikle artan kaçakçılık bağlamında SAR'ı yetersiz bularak misyonuna son verdi ve "Triton" adı verilen bir operasyona odaklandı. Ancak daha sonra Almanya, İspanya ve Hollanda gibi sivil toplum kuruluşları SAR'ın bıraktığı boşluğu doldurmaya çalışmışlardır (Yiğittepe ve Çaykara, 2019: 88).

4.2.3. İtalya'da Göçmenlere Yönelik İş Gücü Piyasasına Uyum Politikaları

İtalya'da, birçok diğerk ülkede olduğu gibi, göç, iş gücü piyasasını şekillendirmede önemli bir faktör haline gelmiştir. İtalya, göçmenlerin iş gücü piyasasına uyumunu ele almak için çeşitli politikalar uygulamıştır. Bu politikaların temel stratejilerinden biri, göçmenlerin iş bulmalarına, becerileri geliştirmelerine yardımcı olmak amacıyla dil eğitimi ve mesleki eğitim sağlamaktır. Ayrıca, iş arayan göçmenlere kişiselleştirilmiş destek ve rehberlik sunan programlar bulunmaktadır. Bu girişimler, göçmenlerin iş gücü piyasasına erişimini kolaylaştırmakla kalmaz, aynı zamanda göçmenlerin becerilerinin ve potansiyelinin etkili bir şekilde kullanılmasını sağlar. Dahası, İtalya işyerinde çeşitliliği teşvik etmek ve ayrımcılığı önlemek için çeşitli girişimlerde bulunmuş olup bu da daha kapsayıcı ve adil bir iş gücü piyasasını teşvik etmektedir. Hükümet, bu politikaları göçmenleri İtalyan iş gücüne daha iyi uyum sağlamak için sürekli olarak geliştirmektedir. İtalya ayrıca işverenlerle ortaklıklar

kurarak, göçmenlere özel olarak uyarlanmış iş fırsatları yaratmayı amaçlamaktadır, bu da onlara yeteneklerine uygun çeşitli seçenekler sunmaktadır. Bu çabaların yanı sıra, İtalyan hükümeti, işe alım izni için bürokratik süreçleri basitleştirmeye yönelik çabalarını sürdürmektedir, bu da göçmenlerin yasal gereksinimleri daha hızlı bir şekilde karşılamalarına ve iş gücüne daha hızlı giriş yapmalarına yardımcı olur.

İtalya, göçmenleri iş gücü piyasasına uyum sağlama yaklaşımını geliştirmeye devam ettikçe, göçmenleri anlamlı işler bulmalarını ve kariyerlerinde ilerlemelerini desteklemek için mentorluk programları ve ağ oluşturma fırsatları gibi yenilikçi çözümleri keşfetmektedir. Bu süregelen çabalar, İtalya'nın hem göçmenlerin hem de geniş toplumun yararına olan daha kapsayıcı ve çeşitli bir iş gücü piyasası yaratma taahhüdünü yansıtmaktadır. İtalya'nın göçmenleri iş gücü piyasasına uyum sağlama çabaları umut verici sonuçlar göstermiştir, ancak ele alınması gereken hala zorluklar bulunmaktadır. Bir odak alanı, göçmenlerin kendi alanlarında iş bulmak için yabancı niteliklerin tanınmasıdır, bu göçmenlerin iş gücüne katılımını engelleyebilecek bir engel olabilir. Bunu aşmak için, İtalya, yabancı niteliklerin değerlendirilmesi ve eşdeğerliğinin belirlenmesi sürecini basitleştirmenin yollarını araştırmaktadır, böylece göçmenlerin nitelikleri iş gücü piyasasında doğru bir şekilde değerlendirilir ve kabul edilir. Ek olarak, göçmenler arasında girişimciliği ve kendi işlerini kurmayı teşvik etmeye yönelik bir vurgu bulunmaktadır. İtalya, göçmen girişimciler için finansmana erişim ve iş geliştirme programları dahil olmak üzere destek ve kaynaklar sağlama yolunda çalışmaktadır. Göçmen toplumu içinde girişimcilik ruhunu teşvik ederek, İtalya, ekonomik güçlenme ve yerel ekonomiye katkı sağlama fırsatlarını artırmayı amaçlamaktadır.

Bu çabalarla birlikte, İtalyan hükümeti, iş yerlerinde sosyal uyum programlarını sağlamak için yerel topluluklar ve kuruluşlarla iş birliği yapmaktadır. Bu programlar, sosyal bağların kurulması, toplum kaynaklarına erişim sağlanması ve kültürel alışverişin teşvik edilmesine odaklanarak, nihayetinde göçmenlerin İtalyan toplumuna tamamen uyum sağlamalarına katkıda bulunur.

İtalya'da göç ve uyum konularını düzenleyen mevzuatın büyük kısmı, 1998 ve 2002 yıllarına dayanan iki yasanın birleştirilmesinin sonucudur. İtalyan uyum modeli, pragmatik ve gerçekçi bir ilkedden ilham alıyor gibi görünüyor. Çeşitli grupların, yerel halkın ve çeşitli ülke ve kültürlerden gelen yabancıların, bu "ilişkiler" ne hakkında olursa olsun, tam olarak "uyumlu" olmasa da, birbirleriyle nispeten gerilimsiz, dengeli ilişkiler kurabildikleri tüm toplumun ve daha geniş alt gruplarının sistematik uyumunun varlığının gözlemlendiği iddia edilmiştir (Ruspini, 2005: 4).

İtalya, göçmenleri iş gücü piyasasına uyum sağlama yaklaşımını geliştirirken, iş gücü piyasasındaki çeşitli yönlerini ele alan kapsamlı bir çerçeve uygulamaya yönelik olarak da aktif bir şekilde çalışmaktadır.

Bu çerçevenin temel bileşenlerinden biri, göçmenlere endüstri ihtiyaçlarına uygun beceriler ve nitelikler kazandırmak için eğitim kurumları ve endüstri paydaşlarıyla iş birliği yapmaktır. Bu programlar, göçmenlere iş gücü piyasasında yüksek talep gören alanlarda çalışabilirliklerini artırmak için tasarlanmıştır.

Özelleştirilmiş eğitimin yanı sıra, mentorluk programlarının oluşturulması, göçmen işçilerin kariyerlerini ilerletmelerini kolaylaştırmak için umut vericidir. Göçmenleri, alanlarında deneyimli profesyonellerle bir araya getirerek, bu programlar sadece değerli rehberlik sağlamakla kalmaz, aynı zamanda bilgi aktarımı ve ağ oluşturmayı kolaylaştırır, sonuçta göçmen işçilerin uzun vadeli perspektiflerini artırır. Ayrıca, İtalya'nın iş gücü piyasasındaki göçmen kadınlar tarafından karşılaşılan özel zorluklar üzerinde durması, cinsiyete duyarlı istihdam politikalarını teşvik etme taahhüdünü yansıtır. Çocuk bakımı ihtiyaçları ve cinsiyete özgü istihdam engelleri gibi göçmen kadınlarının karşılaştığı özel engelleri tanıyarak, İtalya, göçmen kadınların işgücüne daha fazla katılımını teşvik etmeyi amaçlayan özel destek programlarını araştırmaktadır.

İtalya, göçmenleri iş gücü piyasasına uyumunu sağlamaya yönelik taahhüdünü sürdürürken, göçmenler ve iş gücü piyasasının gelişen ihtiyaçlarını sürekli olarak değerlendiren ve yenilikçi politika ve programları kullanarak çeşitli ve dinamik bir iş gücü yaratma yolunda ilerlemek önemlidir. Bu yaklaşımın benimsenmesiyle, İtalya, göçmenlerin çeşitli yeteneklerini ve katkılarını ülke genelinde faydalı bir şekilde kullanarak, daha kapsayıcı bir toplum oluşturma hedefine ulaşabilir. İtalya'nın göçmenleri iş gücü piyasasına uyumunu sağlama taahhüdü, çeşitli politika ve programlarıyla açıktır. Göçmenlerin anlamlı iş bulmaları konusundaki zorluklarla başa çıkmak için hükümetin gösterdiği çaba takdire şayandır ve iş izni süreçlerini kolaylaştırmak ve özel iş fırsatları sunmak için yapılan girişimler doğru yönde atılmış adımlardır (Şeker vd., 2015: 169-185).

Göçmen işçiler ve etnik azınlıklar da dahil olmak üzere dezavantajlı grupların entegrasyonu ve ayrımcılığa karşı mücadele, 1997'de Avrupa İstihdam Stratejisi'nin başlatılmasından bu yana istihdam kılavuzlarının temel özellikleri olmuştur. Avrupa Komisyonu, 14 Ocak 2003 tarihli Avrupa İstihdam Stratejisi'nin geleceğine ilişkin Tebliği'ni takiben 8 Nisan 2003 tarihinde göçle daha iyi mücadele etmek için istihdam kılavuzları ve

tavsiyeleri önerilerini kabul etti. Komisyon, gelecekteki istihdam yönergeleri için üç kapsayıcı hedef önermektedir: tam istihdam, işyerinde kalite ve verimlilik, uyum ve kapsayıcı iş gücü piyasası. Ayrıca, Üye Devletleri ve sosyal ortakları bu soruları ele almaya çağırıyor ve dezavantajlı durumdaki insanlar için iş gücü piyasasında uyumunu destekleme ve ayrımcılıkla mücadele etmenin yanı sıra kayıt dışı çalışmayla mücadele etme ihtiyacında ısrar ediyor. 3 Haziran 2003 tarihli Entegrasyon, Göç ve İstihdam Tebliği'nden bu yana göç, Avrupa İstihdam Stratejisi 'nin gelişiminde önemli bir faktör olarak görülmüştür (Ruspini, 2005. 22).

Göçmenleri İtalyan iş gücüne daha iyi uyumunu sağlamak için İtalya'nın çabalarını daha da arttırmak amacıyla, İtalya, endüstrilerde ihtiyaç duyulan nitelikli iş gücüyle iş birliği yaparak özel eğitim programları oluşturma potansiyelini araştırmaktadır. Eğitimi işverenlerin belirlediği özel ihtiyaçlarla uyumlu hale getirerek, göçmenler iş gücü piyasasında doğrudan ilgili becerileri edinebilirler.

İtalya, göçmen işçileri alanlarındaki deneyimli profesyonellerle eşleştiren mentorluk programlarının uygulanmasını düşünmektedir. Bu yaklaşım, yalnızca rehberlik ve destek sağlamakla kalmaz, aynı zamanda sektöre özgü bilgi ve ağlar transferini de kolaylaştırarak, göçmen işçilerin seçtikleri kariyerlerdeki olanaklarını artırır.

Göçmen uyumunu geliştirmeye yönelik sürekli çabalar ışığında, İtalya, iş gücü piyasasındaki göçmen kadınlar tarafından karşılaşılan özel zorluklarla başa çıkmayı hedefleyen girişimleri de değerlendiriyor. Göçmen kadınların karşılaştığı özel engelleri tanıyarak, İtalya, çocuk bakımı ihtiyaçları ve cinsiyete özgü istihdam engelleri gibi konularda özel destek programları oluşturmayı düşünmektedir.

İtalya'nın göçmenleri iş gücü piyasasına uyum sağlama taahhüdü devam ederken, göçmenlerin ve iş gücü piyasasının değişen ihtiyaçlarını sürekli olarak değerlendirmek ve politika ve programlarını sürekli olarak iyileştirmek önemlidir. Bu şekilde, İtalya, göçmenler için daha kapsayıcı bir işgücü piyasası yaratırken, göçmenlerin geniş toplumun faydasına olan katkılarını maksimize edebilmektedir.

4.2.4. Göçmenlerin İtalya Ekonomisine ve İş Gücü Piyasasına Etkileri

Yabancılar İtalyan iş gücünün yüzde 6,4'ünden fazlasını oluşturuyor; Kuzeydoğu'da ise bu pay yüzde 8 oranına çıkmaktadır. Çalışan göçmenlerin üçte ikisi kuzey İtalya'da yaşamaktadırlar. Yeni bin yılın başlangıcından bu yana, İtalyan iş gücü piyasasında resmi olarak istihdam edilen göçmenlerin sayısı hızla arttı; 2000 yılında 874 bin olan bu sayı, 2007'de 2,7 milyona çıktı. 2007'de yüzde 45,5'i yeni işçi olmak üzere 1 milyon 320 bin 608 göçmen

çalışıyordu. Ayrıca, 2007 yılında Birliğe katılan ve bu sayede kalıcı statü kazanan yeni AB ülkelerinden gelen göçmenlerin de bu yıl görülen büyük artışa katkısı oldu. Örneğin 2007'de Romanyalılar 600.000 yeni göçmen işçinin neredeyse yüzde 50'sini oluşturuyordu. Ülke genelinde göçmenler yeni işgücünün üçte ikisini sağlamaktadırlar (İçduygu, 2012: 134).

İtalya ekonomik olarak kişi başına düşen gelir seviyesi yüksek olan bir ülkedir. Belli başlı iş alanlarında çalışan göçmenler de İtalya ekonomisine katkı sağlamaktadır. İnsan gücüne dayanan iş alanlarında çalışan göçmenler kendi geçimlerini sağlamakta ve ülke içindeki düzene de ayak uydurmaktadırlar. İtalya, sosyo-ekonomik olarak göçmenleri iş piyasasına dahil ederek yeni bir boyut oluşturmuştur. İş piyasası, İtalya'daki göçmenlerin toplumla bütünleşmesi noktasında bir araç olarak görülmektedir. İtalya'daki göçmenlerin diğer AB ülkelerindeki göçmenlere oranla daha eğitimsiz, daha genç olduğu ancak çalışan göçmen sayısının çalışan yerli halk sayısından daha fazla olduğu görülmektedir (Şeker vd., 2015: 177).

Genel olarak göçmen işçilerin ülke ekonomisi üzerinde büyük etkisi vardır. 2007'de İtalya'nın GSYİH'sının yüzde 8,8'ini oluşturuyorlardı (2006'da yüzde 6,1); Aynı yıl 3,7 milyar Euro'dan fazla vergi ödediler (2006'da bu rakam 1,9 milyar Euro'ydu). Ayrıca sosyal çalışma hareketlerine katılımları yüksektir; 814.311 göçmen sendika üyesidir, yani tüm üyelerin yüzde 7'si; Sadece aktif üyeler dikkate alındığında bu pay %12'ye çıkmaktadır. Ancak gelecek senaryosu belirsiz olup yeni göçmen işçilerin gelişi ve halihazırda ülkede çalışan yabancıların durumu, küresel bir çöküşü öngören devam eden küresel mali krizden neredeyse etkilenmesi kaçınılmazdır. Şu anda krizin derinliğini, kapsamını ve genel olarak İtalyan ekonomisine etkilerini tahmin etmek zor olduğu düşünülmektedir (İçduygu, 2012: 139).

İtalya, refah seviyesi olarak Güney Avrupa' da önemli bir konumda bulunmaktadır. Özellikle sosyal koruma kalkanı olan aile kavramına önem veren İtalya, ülke içinde insanların ve toplumun düzenini korumak, ülke içindeki bireylere daha iyi hizmet verebilmek için aile kavramını koruyup bil hassa yaşlı kesime karşı oluşacak risklere karşı düzenli politikalar geliştirmektedir. Sağlık hizmetlerine olan politikalara ağırlık veren İtalya, istihdam ve sosyal yardım politikalarına yapılan harcamaları alt seviyede tutmaktadır. Emeğe dayalı harcamaları geri planda tutan İtalya, özellikle sağlık politikalarına ve emeklilik harcamalarına daha fazla önem vermektedir (Acar, 2021: 95) Son yıllarda İtalya' da iş gücü piyasasında çalışan işçilerin göçmen olmaları nedeni ile ülke içinde emek piyasasına ayrılan harcamaların az olmasını göstermektedir.

İtalya’da erkek göçmenler ağırlıklı olarak sanayi ve inşaat sektörlerinde istihdam edilirken, kadın göçmenler ev hizmetleri ve bakım pozisyonlarını işgal etme eğilimindedir. Göçmen kadınlar, onları bağımlılık kalıplarına ve izole çalışma koşullarına hapsetme eğiliminde olan ev hizmetleri, bakım ve endüstriyel temizlik işlerinde çok ihtiyaç duyulan işleri sağlayarak İtalyan ekonomik ve sosyal sistemini sürdürmek için gerekli hale geldi. Düzenli iş gücü piyasasına artan göçmen katılımı olmasına rağmen, esas olarak birbirini izleyen afların mümkün kıldığı yasallaştırma süreci nedeniyle, düzenli istihdama giden yol ne otomatik ne de geri döndürülemez (Ruspini, 2005: 11).

Ülkeye uluslararası göç yeni bir olgu olduğundan, yabancılar genel nüfusa göre çok daha gençtir. 60 yaşın üzerindeki göçmenler yabancıların yüzde 2,1’ini oluştururken, toplam nüfusun yaklaşık yüzde 20’sini oluşturuyor. Göçmen işsizlik oranı ulusal ortalamanın 2 puan üzerinde olmasına rağmen istihdam oranı ulusal ortalamanın 12 puan üzerinde olan yüzde 73,2’dir. Ancak hem İtalyan hem de yabancı resmi işsizlerin çoğunluğunun kayıt dışı ekonomide çalıştığına inanılmaktadır (İçduygu, 2012: 135).

Göçmenler İtalya’da iş gücü anlamında toplam sayının yüzde 6.4’ünden fazlasını oluşturmaktadırlar. Bu oran İtalya içinde kuzey ve güney olarak ikiye ayrılmış ve üçte ikisi oluşturan İtalya’nın kuzeyinde yaşayan göçmenler yer almaktadır. İtalya’da her yeni yılda işgücü piyasasında resmi olarak artışlar meydana gelmiş ve son yıllarda bu oran hızlı bir artış sergilemiştir (İçduygu, 2012: 134). İtalya’ da göçmenler iş gücü piyasasında sağlıklı çalışma koşulları, istikrarsızlık, çok düşük ücretler ve mevsimlik iş talebinin olduğu alanlarda iş gücü piyasasına katılım sağlayabilmektedirler. Göçmenlerin yapabileceği belirli meslekler genellikle İtalya’ nın yerli halkı tarafından reddedilen alanlarda yoğunlaşmış, bu işler ise İtalya’ da ‘Beşli işler’ olarak adlandırılır: pesanti, precari, pericolosi, poco pagati, penalizzati Socialmente(ağır, güvencesiz, tehlikeli, düşük ücretli, sosyal olarak cezalandırılmış) (Ambrosini, 2003: 76).

Göçmenlerin ev sahibi ülke üzerindeki etkisi oldukça yüksek olup iş potansiyelleri açısından iki ana gruba ayrılırlar. Birinci grup, ev sahibi ülkenin iş gücüyle rekabet edecek ve onlardan geri bildirim alacak vasıfsız işlerde çalışan veya yapmak isteyen ek iş gücüdür. Öte yandan yüksek vasıflı işlerde çalışan veya çalışmak isteyen, eğitilmiş, beceri sahibi, dil bilen ve yaşadığı topluma uyum sağlayan göçmenler ise emekçi olarak tanımlanmaktadır. İkame iş gücünde işçinin istihdamı ve ücretleri, ev sahibi ülkenin zararına etkilenmektedir. Çünkü bu ev sahibi ülkenin vatandaşları için işlerin ve ücretlerin azalmasına yol açmaktadır. İnşaat ve tarım gibi sektörlerde istihdam edilen ilave iş gücünün, ev sahibi ülkenin ekonomisi üzerinde olumlu etkisi vardır. Çünkü işgücü maliyetlerini ve iş gücü açığını azaltarak emek verimliliğini ve

çıkırtıyı artırır. Bu aynı zamanda yerel iş gücünün yüksek vasıflı işler almasına da olanak sağlar (Kemal, 2019: 40).

Kuzey İtalya' da güneye göre daha az göçmen olduğu bilinmektedir. Veneto' da bu oran %4 civarında, ligurya' da ise %2 civarındadır. Kuzey ve güney İtalya göçmenlere mutlaka farklı bakıyor. İtalya' da göçmenlerin ortak bir şekilde tanınması söz konusu değildir. Bazı İtalyanlar, yurt dışından gelen yeni nesil işçilerin İtalyan toplumuna uyum sağlanılmasının, ülkenin nüfus düşüşünü kısmen önleyebileceğine inanıyor. İtalya'nın nüfusu yaşılanıyor ve azalıyor ve özellikle kırsal alanlarda tarımın azaldığına dair endişeler var. Bu nedenle Riace' ye gelen göçmen ve göçmenlerin Sahra altı Afrika'dan, Pakistan'dan, Afganistan'dan, Bangladeş'ten ve şimdi de Suriye' den gelmesi önemli. Buraya gelenler, kasabayı çevreleyen tepelerde koyun otlatıyor, traktörlerle yolları sürüyor, kasaba meydanının sokaklarını süpürüyor ve kasabanın el sanatları atölyelerinde kasabalılarla birlikte çalışıyor. Burada dikkat çeken şey, bu göçmenlerin ölmekte olan bir İtalyan şehrine hayat vermiş olmalarıdır (Akdoğan ve Sağiroğlu, 2017: 154).

İtalya' da göçmenler hala sanayi sektörünün yanı sıra tarım ve hizmet sektörlerinde de yoğun olarak çalışıyor. Göçmenlerin %40' ı sanayi sektöründe çalışıyor ancak bu rakamın büyük bir kısmı inşaat sektörünü kapsıyor. Göçmenlerin sanayide istihdamı, özellikle Doğu Lombardiya, Veneto, Emilia ve Tuscany gibi İtalyan ekonomisinin büyük merkezlerinde yüksektir. Bu, İtalyan işçilerin daha nitelikli oldukları daha üst düzey işlere ulaşmalarını kolaylaştırıyor. Göçmen işçi akını yerel işçilerin ücretlerini artırıyor ve bu etki büyük şirketlerde ve ülkenin kuzeyinde daha güçlüdür. Göçmenlerin varlığı yerli işçilerin hem istihdamını hem de ücretlerini artırıyor çünkü göç sayesinde artık daha yüksek maaşlı ve vasıflı işlere erişebiliyorlar. Büyük batı şehirlerinde, iş gücü piyasasının düşük ücretli kısmı, farklı göçmen gruplarının belirli mesleklerde yoğunlaşmasıyla ırksal olarak katmanlaşmıştır. (Wacquant, 2011: 88) Bu nedenle iş gücü piyasasında yerliler ve göçmenler arasında açık bir ayrım vardı ve aynı işler için nadiren birbirleriyle rekabet ediyorlardı. Ancak İtalya' daki kriz göçmen ve yerel işçilerin çalışma koşullarını kötüleştirdi. Artan işsizlik oranları yalnızca yabancı işçilere yönelik ayrımcılığı artırmakla kalmadı, aynı zamanda güney İtalya' dan gelen göçmenler ile İtalya dışından gelenler arasında aynı işler için rekabeti de artırdı. Kriz, göçmenlerin işgücü piyasasındaki konumunu daha da zayıflattı (Purkis ve Güngör, 2015: 15).

İtalya'daki göçmen işçiliği, istikrarsızlık, sağlıksız çalışma koşulları, düşük ücretler ve geçici veya mevsimlik işlere olan yüksek talep ile karakterize edilen bir iş gücü piyasasını desteklemektedir. Göçmen işçilerin erişebildiği ana meslek sektörleri yalnızca vasıfsız, düşük ücretli ve yetersiz korunan işler sunulmakta olup İtalyanlar tarafından reddedilen işlerdir. Otel

ve restoran sektöründe 87.000'den fazla çalışanı olan göçmen işçilerin yoğunluğu vardır; tarımda yaklaşık 60.000; inşaat işlerinde 49.000 ve temizlik işlerinde ise 43.000 çalışan göçmen işçi bulunmaktadır. Tüm istihdamın bir oranı olarak, belirli endüstriyel sektörlerde belirgin bir yoğunlaşma vardır: tabaklama (%20) iken, kauçuk endüstrisi, metal işleme, tekstil ve ağaç işleri toplamın %16 ila %17'sini oluşturmaktadır (Ruspini, 2005: 10). Bu veriler, bazı ekonomik ve üretken sektörlerin artık göçmen emeğine güvenememeleri durumunda ciddi zorluklar yaşayacaklarını göstermektedir.

İstihdamda ayrımcılık, ilk etapta, çoğu göçmenin İtalyan vatandaşlığına sahip olmamasından kaynaklanan yasal niteliktedir. AB vatandaşı olmayanlar, özellikle yaklaşık 3,6 milyon kişiyi istihdam eden Kamu Hizmeti olmak üzere çeşitli işlerden ve profesyonel alanlardan hariç tutulmaktadır. Bunun yerine, çok sayıda vatandaş olmayan kişi, kamu kurumları tarafından istihdam edilmeden veya örneğin temizlik hizmetlerinde veya inşaat sektöründe taşeron işçi olarak ilgili yardımlardan yararlanmadan kamu kurumları için çalışmaktadır. İkincisi, ayrımcılık, iş gücü piyasasının yapısından ve gölge ekonomideki işçilere olan talebinden kaynaklanmaktadır. İtalya'nın gölge ekonomisi son derece önemlidir, en çok etkilenen sektörler tarım, inşaat ve hizmet sektörleridir. 1996 yılında, göçmen nüfusun yarısı, %70'i yasal statüye sahip olmasına rağmen, onları son derece savunmasız hale getiren gölge ekonomide istihdam edildi. Üçüncüsü, uygun iş sözleşmelerine sahip göçmenler bile İtalyan vatandaşlarından daha kötü çalışma koşullarıyla karşı karşıyadır. Örneğin, resmi iş piyasasında, çalışma izni sahipleri için iş sözleşmelerinin çoğunluğu ev hizmetlerinde, imalat ve tarımda düşük ücretli işler içindir ve gölge ekonomide bile en iyi işler her zaman vatandaşlara gider. İşe alım noktasında da doğrudan ayrımcılık gerçekleşmekte ve özellikle siyahi başvuru sahiplerini etkilemektedir. (Ruspini, 2005: 10).

4.2.5. Göçmenlerin İş Gücü Piyasasına Katılımında Engeller ve Zorluklar

İtalya'da belirli göçmen gruplarından en az iki kadın göçmenden biri hizmetli veya yaşlı bakıcısı olarak çalışmaktadır. Ulusal düzeyde ev ve bakım çalışanlarının yüzde 70'i göçmen ve bunların en az yüzde 70'i kadındır. Genellikle düşük ücretler, fazla mesai, kontrolsüz çalışma koşulları, işverenle aynı evde yaşama, yasal koruma ve sosyal haklardan yoksunluk ile karakterize edilen bu profesyonel işte yoğunlaşan göçmen kadınlar, en karakteristik özelliklerden birini yansıtmaktadır. Bu alan, küresel kapitalizmin toplumsal cinsiyet eşitsizliğini yeniden ürettiği ve sömürdüğü bir zeminde bulunmaktadır (İçduygu, 2012: 135-137).

İtalya, uzun zamandır iş imkanları ve daha iyi bir yaşam kalitesi arayan göçmenler için bir hedef olmuştur. Ancak, göçmenlerin İtalyan iş piyasasına uyumunu, anlamlı istihdam sağlama ve ekonomiye katkıda bulunma yeteneklerini etkileyen çeşitli zorluklar ve engellerle karşı karşıyadır. Bu bağlamda, göçmenlerin iş gücü piyasasında tam katılımlarını engelleyen sistemik, sosyo-kültürel ve politika ile ilgili engelleri anlamak ve ele almak son derece önemlidir.

İtalya'daki uluslararası göçmenler inşaat, tarım, sanayi, turizm ve ev işleri gibi emek yoğun sektörlerde iş gücü piyasasına uyumu sağlanmaktadır. Kamu sektöründe ve uzmanlık bilgisi gerektiren uzmanlık alanlarında iş gücü piyasasının dışında tutulmaktadırlar. Yani ekonominin düşük statülü işlerinde ekonomik getiri sağladıkları sürece bütünleşmeleri gerçekleşmişken, toplumun meşru bir parçası olarak kabul görmemektedirler. Kutuplaşmış bir iş gücü piyasasında göçmenler, yerlilerin işsiz kalsalar bile çalışmak istemedikleri emek yoğun, düşük statülü işlerde çalışmaya zorlanıyorlar. Bu meslekler etnik hale geldi ve işçi sınıfının en dezavantajlı kesimleri artık yerli halktan değil, özellikle Avrupa Birliği dışındaki ülkelerden gelen yabancı göçmenlerden oluşuyor (Purkis ve Güngör, 2015: 3).

Devlet kurumları, işverenler ve toplum örgütleri arasındaki işbirliği, göçmenlere daha hoşgörülü bir ortam sağlamada önemlidir. Göçmenlerin beceri gelişimini ve istihdamını destekleyen ortaklıklar ve girişimlerin teşvik edilmesiyle, İtalya çeşitli nüfusunun potansiyelini kullanarak ekonomik büyümeyi ve sosyal ilerlemeyi hedefleyebilir.

Bu sistemik engellerin yanı sıra, göçmenlerin İtalyan ekonomisine katkılarını ve potansiyellerini de tanımak önemlidir. Göçmenlerin getirdiği çeşitliliğin değeri ve benzersiz bakış açıları vurgulanarak, toplumsal tutumların değişmesine ve iş gücü piyasasında ve ötesinde daha kapsayıcı bir kültürün oluşturulmasına yardımcı olunabilir.

Göçmenlerin iş gücü piyasasına uyumu karmaşık ve çok yönlü bir konudur. Sistemik engeller ve ayrımcı uygulamaların yanı sıra, göçmenlerin anlamlı istihdam sağlama çabalarında karşılaştığı sosyo-kültürel zorluklar da vardır.

Birçok göçmen için, İtalyan iş ortamına uyum süreci korkutucu olabilir. İş uygulamalarındaki kültürel farklılıklar, iletişim tarzları ve profesyonel beklentiler, iş gücü piyasasında kendilerini kurmaya çalışan göçmenler için ek engeller oluşturabilir.

Sosyal ağların ve bağlantıların eksikliği, göçmenlerin iş arama ve kariyer ilerlemesini de engelleyebilir. Yeni gelen göçmenler için profesyonel bağlantılar kurma ve iş fırsatlarına erişme, genellikle ülkeye yeni gelmiş olan göçmenler için sınırlı olabilir.

Bu zorlukları ele almak için, göçmenlere kültürel yönelim, ağ oluşturma fırsatları ve mentorluk gibi konulara odaklanan hedeflenmiş destek programları, İtalyan iş piyasasına uyumlarını kolaylaştırmada önemli bir rol oynayabilir. Ek olarak, çeşitliliği ve kapsayıcılığı örgütsel düzeyde teşvik etmek, hoşgörölü ve adil bir iş ortamı yaratmak için kritiktir. İşverenler, göçmen çalışanların işyerinde saygı ve kapsayıcılık kültürünü geliştirmede kilit rol oynarlar.

Sonuç olarak, İtalya'nın çeşitli göçmen nüfusunun ekonomik büyüme ve sosyal ilerleme için potansiyelini açığa çıkarması için politika reformları, hedeflenmiş destek programları ve kapsayıcı işyeri uygulamaları gibi çeşitli çabaların birleştirilmesi gerekmektedir. İtalya'nın göçmenlere yönelik kapsayıcı ve destekleyici bir ortam yaratmaya devam etmesi, onların ülkenin ekonomisine ve toplumuna tam katkı oluşturmalarını sağlayacaktır.

SONUÇ

İnsanların daha iyi yaşam tarzı, kaliteli eğitim, iyi sağlık olanaklarından yararlanmak ve iyi bir iş bulmak için yeni yerlere göç ettiği görülmektedir. Göçmenlerin neden göç ettikleri, nereye gittikleri, gittikleri yerde ne kadar kaldıkları, göç ettiklerinde ne hissettikleri ve geride neler bıraktıkları, göç sırasında gidilecek yere ve oradaki insanlara uyum süreci, göçmenlerin kendileri için oldukça önemlidir. Göçle birlikte bireyler mevcut yaşam tarzlarından, sosyal çevrelerinden ve ilişkilerinden kopmakta ve dolayısıyla göç ettikleri yerde birçok duygusal sorunla karşılaşmaktadırlar. Göç eden bireylerin yaşadıkları duygu ve uyum süreçleri, geldikleri yerin yaşam tarzı ve kültürü ile göç ettikleri yeni yerin yaşam tarzı ve kültürü arasındaki benzerlik derecesine göre şekillenmektedir. Uyum sürecinde göçmen birey bir yandan yeni yerin yaşam tarzına ve kültürüne uyum sağlamaya çalışırken, diğer yandan da kimliklerini, gittikleri yerin yaşam tarzını ve kültürünü koruyup yaşamaya çalışmaktadırlar. Bu çelişkiler ve karışıklıklar bireylerde çeşitli duygusal sorunlara yol açabilmekte ve uyum sürecini daha uzun ve zor hale getirebilmektedir (Erol ve Ersever, 2014: 59).

Göçmen bireylerin daha iyi yaşam tarzı ve refah seviyesi yüksek yerlerde yaşama isteği ile birlikte uluslararası göç ettikleri de bilinmektedir. Özellikle belirli bir iş için gittikleri ülkelerde iş gücü piyasasını derinden etkileyen göçmenlerin burada karşılaştıkları en büyük sorun iş gücüne uyum sorunu olduğu bilinmektedir.

Göç ettikleri ülkelerde belirli zorluklar yaşayan göçmenler özellikle uyum noktasında zorlandığı bilinmektedir. Gidilen ülkelerin kendi içlerindeki politikaları o ülkede bulunan göçmenleri büyük ölçüde etkilemektedir. İş gücü piyasasına uyum noktasında sıkıntı yaşayan göçmenler hedef ülkelerin göç politikalarına bağlı kalmaktadırlar.

Uluslararası göçlerde önemli bir etkisi bulunan Akdeniz bulunduğu jeopolitik konum itibari ile uzun yıllardır çeşitli kıtaları birbirine bağlayarak göçmenlerin önemli bir göç güzergahı olmuştur. Akdeniz ülkeleri, tarih boyunca göçmen akımlarına maruz kalmış bir coğrafyadır. Özellikle son yıllarda Ortadoğu ve Asya bölgelerinde yaşanan olaylar nedeni ile Avrupa'ya ulaşmak isteyen göçmenlerin yol güzergahı genellikle Akdeniz coğrafyası olmuştur. Bu sebeple Akdeniz ülkeleri, göçmenlerin geçiş rotaları üzerinde stratejik bir konumdadır ve bu ülkelerde çok sık göçmen krizleri yaşanmaktadır.

Bu çalışmada yer verdiğimiz Türkiye ve İtalya Akdeniz ülkeleri olarak yoğun göç almakta ve sürekli olarak göçmen krizleri ile uğraşmaktadır. Transit geçiş güzergahı olan bu ülkeler göçmenlerin genellikle ilk durağı olmuş, ülke içinde yoğun olarak göçmen bulunması

nedeni ile göçmenlere yönelik çeşitli politikalar oluşturmuşlardır. Özellikle iş gücü piyasasına dayalı göç süreçlerinde göçmenlerin yaşadığı uyum süreci üzerine yoğunlaşan bu ülkelerde göçmenlerin iş gücü piyasasına yönelik çalışma alanları, kayıt ve kabul işlemleri, ülke ekonomisine katkıları ve yerli halk ile uyum süreçleri üzerine yoğunlaşmıştır.

Günümüzde göç hareketi daha çok Batılı ülkelere odaklanmış gibi görünse de halen Türkiye'yi büyük ölçüde etkileyen bir konudur. Türkiye, aralarında milyonlarca insana ev sahipliği yaptığı Osmanlı İmparatorluğu' nun varlığından bu yana çeşitli göç hareketleriyle karşı karşıya kalan bir ülkedir. Türkiye'nin tarihi boyunca karşı karşıya kaldığı bu göç hareketlerine karşı merkezi yönetim aracılığıyla belirli politikaları uygulayan ve bölgede yasal düzenlemeler yapan kurumsal yapılar ve kurumlar oluşturmuştur. Özellikle AB ile katılım müzakerelerinin başlamasıyla birlikte Türkiye'nin iltica ve göç yasalarının AB üyeliğine uyarlanması yönünde girişimlerde bulunmaktadır. Bu amaçla ulusal bir eylem planı geliştirilmiş, stratejik bir belge yayınlanmış ve yakın zamanda bu alanı kapsamlı bir insan hakları temelli perspektifle düzenlemek amacıyla Yabancı ve Uluslararası Koruma Kanunu çıkarılmıştır. Bu kanunla birlikte göçü yönetecek ve kontrol altına alacak kurumsal yapılar oluşturulmuştur (Demirhan ve Aslan, 2016: 57-58). Bu çalışmada ele aldığımız göçmenlerin iş gücü piyasasına uyum politikalarına yönelik olarak da Türkiye gerekli yönetmelikleri ve düzenlemeleri oluşturmuştur. Bu kapsamda Türkiye'de göçmenlerin iş gücü piyasasında yer alabilmesi ve ekonomiye katkı sağlamaları açısından öncelikle yerli halk ile uyumunu sağlamaya çalışıp çıkarılan iş kanunu yönetmelikleri ile iş gücü piyasasında yer edilmeleri noktasında çalışmalar geliştirmiştir.

Türkiye'deki göçmenlerin istihdam durumu diğer ülkelerdekilerle benzerlik göstermektedir. Göçmenler genellikle emek yoğun ve vasıfsız işlerde çalışırken bazıları kendi işyerlerini açmış ya da sokaklarda iş bulmuştur. Profesyonel meslek sahibi göçmenler ise meslek değişikliği yapmaktadır. Kadın ve çocuk göçmenler de iş gücüne katılsa da sömürü riski altındadırlar ve genellikle geleneksel cinsiyet rollerine bağlı işlerde çalışırlar. Akrabalık, dil ve din benzerliği iş bulmada önemli faktörlerdir. Göçmenlerin emek piyasasındaki durumu, yerli iş gücüne göre düşük ücretler ve kötü çalışma koşullarıyla karakterizedir. Bu durum, göçmenlerin işverene bağımlılığını artırarak emek sömürsüne ve ayrımcılığa maruz kalmalarına neden olmaktadır. Türkiye'deki göçmenlerin sağlık ve dinlenme hakkı gibi temel hakları ihlal edilmekte ve iş gücü piyasasında rekabet artmaktadır. Türkiye'deki göçmenlerin ekonomiye fayda mı yoksa tehdit mi oluşturduğu konusunda net bir cevap vermek zordur. Göçmenler yerli iş gücü kadar istihdamda yer almakta ve vasıf gerektirmeyen işlerde çalışarak

Türkiye'deki iş gücü açığını kapatmaktadır. Ancak yoğun göçmen yerleşimlerinde işsizlik ve istihdam oranlarında ciddi dalgalanmalar görülmektedir. Göçmenlerin iş gücüne dayalı ekonomik büyümenin sürdürülebilirliği tartışmalıdır. Türkiye'nin tarihi ve kültürel geçmişi, göçmenlere duvar örmeyi veya geri göndermeyi zorlaştırır. Göçmen nüfusundaki artış, yerli iş gücüyle rekabeti arttırır. Türkiye'nin yapısal düzenlemeler yaparak sorunları çözmesi gerekmektedir. Diğer göçmen hedef ülkelerinden alınacak deneyimler yol gösterici olabilir.

Türkiye, içerisinde barındırdığı göçmenlerin yaşadıkları bu sıkıntılara yönelik olarak son yıllarda göçmenlerin iş gücü piyasasına uyumunu desteklemek için göçmenlere yönelik hukuki düzenlemeler ve yasal çerçeveler oluşturarak geçici koruma statüsü ya da uluslararası koruma statüsü vermiş, çalışma izinleri ve iş gücü uyumunu sağlamak için çalışma izni başvuruları almış ve iş pazarına uyum programları oluşturmuş, dil eğitimi, mesleki eğitimler ve sosyal ve ekonomik destekler sağlamış, uyum stratejileri belirleyerek toplumsal uyumu ve hizmet erişimlerini kolaylaştırmaya yönelik iş gücü piyasasına uyumunu destekleyerek politikalar üretmeye çalışmıştır. Bu politikaların ülkenin sürekli göçe maruz kalması ve içinde çok fazla göçmen barındırması nedeniyle inovasyona uğraması Türkiye'nin göç yönetimine önemli ölçüde katkı sağlayabilir.

Batıda en çok göçe maruz ülkelerin başında gelen İtalya ise Akdeniz havzasında yer alması nedeni ile öncelikle diğer Avrupa ülkelerine geçişte transit geçiş güzergâhında yer almaktadır. Ekonomik refah ve iş gücü piyasası anlamında iyi bir yapıya sahip olan Akdeniz ülkesi olan İtalya, içinde barındırdığı göçmenlere yönelik öncelikle Avrupa Birliği ülkeleri genelinde ve sonrasında kendi özelinde çeşitli göç politikaları oluşturmuştur. Çoğu göçmen İtalya'da çok uzun yıllardan beri yaşamaktadırlar. Göçmenler aileleri, eşleri ve İtalyan okullarında okuyan öğrencilerin %10'unu oluşturan çocukları ile birliktedir. İtalya'da yaşayan göçmenler artık geçici değil, İtalyan toplumunun bir parçası gibi görünmektedir. İtalya'da uzun bir süre, döngüsel göç kavramı üzerinde durularak, göçe "insan değil iş gücü geliyor" mantığıyla, işçi perspektifiyle bakılmıştır. Bu aşamada göçmenlerin topluma uyumunda en sorumlu aktörler arasında iş gücü piyasası, yerel kurum ve kuruluşlar yer almaktadır (Şeker vd., 2015: 183).

İtalya'da göçmenler yerli nüfusun %4,3' üne denk gelmektedir. Göçmen işçilerin çoğu genellikle tarım, inşaat, hizmet sektörü ve düşük ücretli işlerde çalışmaktadırlar. Tarımda çalışan işçilerin yaklaşık %30'u göçmenlerdir. Göçmen işçiler İtalya'da genellikle düşük ücretler almakta ve çoğunlukla geçici veya düzensiz işlerde çalışmaktadırlar. Bu durum, sosyal güvencelerden yoksun kalmalarına neden olmaktadır. Çoğu göçmen işçi, asgari ücret veya biraz

üstü ücretlerle çalışmaktadır. Göçmen işçilerin hakları, ülkenin iş kanunları ve Avrupa Birliği düzenlemeleriyle korunmaktadır. Ancak, uygulamada çeşitli zorluklar yaşanmakta ve bazı işverenler hukuka aykırı davranışlar sergilemektedir. Göçmen işçilerin haklarını koruyan yasal çerçeve olmasına rağmen, uygulamada sık sık ihlaller yaşanmaktadır. Göçmen işçiler sosyal uyum noktasında ise ayrımcılığa, ırkçılığa ve kültürel engellere uğraması toplumla uyumu güçlendirdiği bilinmektedir.

İtalya içerisinde barındırdığı göçmenlere yönelik iş gücü piyasasına uyum noktasında eğitim ve dil kursları oluşturarak dil öğrenimi ve mesleki eğitim programları geliştirmiş, istihdam destek programları ve iş bulma hizmetlerini oluşturmuş, yasal ve sosyal destekler vererek ayrımcılıkla mücadele ve sosyal güvenlik hakları sağlamış, toplumsal uyum ve toplum destek hizmetleri sağlayarak göçmenlerin iş gücü piyasasına etkin bir şekilde uyum sağlamaya yönelik politikalar üretmiştir. Hem federal hem de yerel düzeydeki çeşitli bu program ve desteklere kalıcı çözümler üretilebilirse, bu sürecin başarılı bir şekilde yönetilmesine ve İtalya'nın göç yönetimine katkı sağlayabilir.

Netice itibariyle göçe maruz kalan göçmenlerin göç ettikleri Akdeniz ülkeleri olan Türkiye ve İtalya' da iş gücü piyasasına uyum noktasında yaşadıkları sıkıntılara yönelik olarak bu ülkelerin gerekli politikaları üretmesi ve üretilmiş olan önceki yönetmelik ve kanunlarda ise düzenlemelerin yapılması gerekmektedir.

Bu çalışma küresel göç bağlamında Türkiye ile İtalya iş gücü piyasasına uyum politikalarına odaklanmıştır. Sonraki süreçlerde başka Akdeniz ülkelerinin iş gücü piyasasına uyumu ile ilgili çalışmalara zemin oluşturabilir.

KAYNAKÇA

- Abadan, U. (2017). *Bitmeyen Göç*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Acar, M. ve Dikkaya, M. (2018). *Ekonomik Entegrasyon Avrupa Birliği ve Türkiye*. Ankara: Savaş Yayınları.
- Acar, S. (2021). *Türkiye ve İtalya'da Aktif Emek Piyasası Politikaları ve Genç İşsizliği: Karşılaştırmalı Bir Analiz* (Doctoral dissertation, Marmara Üniversitesi (Turkey)).
- Acar, Ü. (2019). Şartlı Mülteciler ve Ulusal Güvenlik. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23(3), 1211-1225.
- Acer, D. (2011). Okulöncesi Öğretmen Adaylarının Materyal Geliştirme Dersine İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi. *İlköğretim Online*, 10(2), 421-429.
- Adıgüzel, G. (2020). *İtici Ve Çekici Faktörler Işığında Türkiye'ye Yönelik Uluslararası Göçler: 1979-2019* (Yayınlanamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Sebattin Zaim Üniversitesi, SBE. İstanbul.
- Adıgüzel, Y. (2011). *Almanya'daki Türk Kuruluşları*. İstanbul: Şehir Yayınları.
- Adıgüzel, Y. (2016). *Göç Sosyolojisi*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Akad, İ. (2012). *Kalkınma sürecinde büyüme ve istihdam ilişkisi: Türkiye örneği*. İzmir: (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi SBE. İzmir.
- Akçadağ, E. (2012). *Yasadışı Göç ve Türkiye*, İstanbul: Bilgesam Yayınları.
- Akdoğan, M., ve Sağıroğlu, C. (2017). İtalya ve Suriyeli Mülteciler: Avrupa'nın Zorlu Sinavi. *Ekonomi Politika Ve Finans Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 146-161.
- Akdoğan, N. (2019). *Uluslararası Göç Kavramı Çerçevesinde Türkiye'de Göç Yönetimi Yüksek Lisans Tezi*. Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.
- Akgül, A. ve Kaptı, A. (2010). *Türkiye'nin Uyuşturucu ile Mücadele Politikası: Politika Süreç Analizi*. Ankara: Polis Akademisi Yayınları.
- Akgün, A (2016). *Avrupa Birliği'nin Değişen Göç Politikalarının Sığınma Hakkı Kapsamında Değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Aksoy, Z. (2012). Uluslararası Göç ve Kültürlerarası İletişim. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(20).

- Aktaş, M. ve Öztekin, S. (2017). Avrupa Birliği'nin Göç Politikaları. *In Third Sarajevo International Conference*. (p. 203).
- Akyıldız, İ. E. (2016). Göç teorilerinin karşılaştırmalı analizi. *Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 35(2), 127-176.
- Alabbas, M. (2018). *Suriyeli Göçmenlerin İş Gücü Piyasasına Yönelik Algılarının Analizi: Gaziantep Örneği* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gaziantep Üniversitesi, SBE. Gaziantep.
- Alcan, D. (2018). "Türkiye'de İşgücüne Katılımın Belirleyicileri ve İşgücüne Katılım Oranı Öngörülleri", Uzmanlık Tezi, Ekonomik Modeller ve Stratejik Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Kalkınma Bakanlığı.
- Alonso, A. J. (2011). International Migration and Development: A Review in Light of the Crisis. *Economic and Social Affairs*(11), 1-60.
- Alsomu, E. (2023). *Göçmenlerin Ekonomik Entegrasyonu Ve Göçmen Girişimciliği Arasındaki İlişkinin İncelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Düzce Üniversitesi. Düzce.
- Ambrosini, M. (2003) 'Work', in ISMU Foundation, The Eighth Italian Report on Migrations 2002, Milano: Fondazione ISMU, 65-76
- Anık, H. (2016). *Göç Olgusunun Sosyal Ve Dinsel Yaşama Etkisi: Konya Ereğli Örneği*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Avcıoğlu, G. Ş. (2020). Türkiye'de akademik göç çalışmaları: Göç literatürü taraması. Nosyon: *Uluslararası Toplum Ve Kültür Çalışmaları Dergisi*(4), 76-82.
- Avrupa Birliği Temel Haklar Bildirgesi (2000), *Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı*.
- Aydemir, A. B. ve Kırdar, M. G. (2017). Quasi-experimental impact estimates of immigrant labor supply shocks: the role of treatment and comparison group matching and relative skill composition. *European Economic Review*, 98, 282-315.
- Aydemir, C. ve Kaya, M. (2007). Küreselleşme Kavramı ve Ekonomik Yönü. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(20), 260-282.
- Aydemir, S. ve Şahin, M. C. (2017). Tek Tanrılı Dinlerde Göç Olgusuna Sosyolojik Bir Yaklaşım: Göç Teorileri Açısından Bir Analiz. *Journal of Islamic Research*, 3(28), 359-371.

- Aygül, H. H. (2018). Mülteci emeğinin Türkiye işgücü piyasalarındaki görünümü ve etkileri. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 9(20), 68-82.
- Aygül, H. H. ve Kaba, E. M. (2019). Suriyeli kadınların işgücüne katılımı ve deneyimleri (İstanbul-Sultanbeyli örneği). *Social Sciences*, 14(4), 1255-1275.
- Aykaç, M. ve Yertüm, U. (2017). Avrupa Birliği Göç Politikalarının Gelişimi: Misafir İşçi Kabulünden Sığınmacı Akınına. *Journal of Social Policy Conferences*, (70), 1-29.
- Ayta, F. ve Şen, M. (2023). Türkiye’de Kadın İstihdamının Genel Görünümü: İstihdamın Artırılması Kapsamında Seçilmiş Ülke Örnekleri. *Uluslararası Ekonomi Ve Yenilik Dergisi*, 9(2), 421-454. <https://doi.org/10.20979/ueyd.1327737>
- Balaam, D. N. ve Dillman, B. (2018). Introduction to international political economy. Routledge.
- Balkan, B. ve Tümen, S. (2016), “Immigration and Prices: Quasi-experiemental evidence from Syrian Refugees in Turkey”, *Journal of Population Economics*, 29(3), 657-686.
- Bal, H., Aygül, H. H., Oğuz, S. N. ve Uysal, M.T. (2012). Göçle gelenlerin toplumsal sorunları (Isparta örneği). *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 191-210.
- Baltacı, A. (2019). Nitel Araştırma Süreci: Nitel Bir Araştırma Nasıl Yapılır?. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 368-388. <https://doi.org/10.31592/aeusbed.598299>
- Baran, D. (2016). AB Dış Güvenlik ve Göç Politikaları Üzerinden Mülteci Krizinin Değerlendirilmesi. *Euro Politika*, (2), 26-33.
- Barkın, E. (2014). 1951 Tarihli Mülteciliğin Önlenmesi Sözleşmesi. *Ankara Barosu Dergisi*, (1), 333-360
- Bartram, D., Poros, M. V. ve Monforte, P. (2017). *Göç meselesinde temel kavramlar*. (I. A. Tuncay, Çev.). Ankara: Hece Yayınları.
- Bartram, D., Poros, M. V., & Monforte, P. (2017). *Göç meselesinde temel kavramlar* (24. b.). (T. Ağabeyoğlu, Çev.) Ankara: Hece Yayınları.
- Başel, H. (2003). *Sosyal politika açısından iç göçler: Sivas’tan İstanbul’a göç örneği*. Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.

- Batır, K. (2018). Avrupa Birliği'nin Geri Kabul Anlaşmaları: Türkiye İle AB Arasında İmzalanan Geri Kabul Anlaşması Çerçevesinde Hukuki Bir Değerlendirme. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 15(30), 585-604.
- Bayraklı, C. (2007). *Dış Göçün Sosyo-Ekonomik Etkileri: Görece Göçmen Konutları 'nda (İzmir) Yaşayan Bulgaristan Göçmenleri Örneği* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Adnan Menderes Üniversitesi, SBE. Aydın.
- Bıçaksız, A. D. (2021). *Sosyal Harcamalar ile Göç Arasındaki İlişkiler Üzerine Bir Araştırma: Türkiye Örneği* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, SBE. Eskişehir.
- Bonifazi, C. (2000). European Migration Policy: Questions from Italy. R. King, G. Lazaridis, & C. Tsardanidi içinde, *Migration in Southern Europe* (s. 235-252). New York: St. Martin's Press.
- Bozeyoğlu, M. (2015). Mülteciler ve İnsan Hakları. *Hacettepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Kültürel Çalışmalar Dergisi*, 1(2), 60-80.
- Bozkurt, A. ve Ayfer, R. (2018). Göçün kentleşme üzerindeki etkisi: Kütahya il örneği. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*(57), 144-162.
- Bozkurt, C. (2014). Kayıtdışı Ekonominin Bir Değerlendirmesi ve Türkiye. *Gaziantep university journal of social sciences*, 13(1), 41-58.
- Buz, S. (2008). Türkiye Sığınma Sisteminin Sosyal Boyutu. *TBB Dergisi*, (76), 120- 130.
- Büyükbayrak B. (2023). *Kayıt Dışı İstihdam Oranı*. <https://www.dogrulukpayi.com/vaatler/kayit-disi-istihdami-yuzde-33-6-dan-yuzde-28-e-dusurecegiz&ved>.
- Canbey Ö, V.(2018). Göç ve Uyum Politikaları. *GSI Journals Serie B: Advancements in Business and Economics* 1(1), 1-10
- Castel, S. ve Miller, M. J. (2008). *Göçler Çağı*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.
- Cengiz, D. (2015). Zorunlu göçün mekânsal etkileri ve yerel halkın algısı; Kilis örneği. *Turkish Studies International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*(10/2). 101- 122. Doi: 10.7827/TurkishStudies.7938.
- Civan, O. E. ve Gökalp, A. (2011). Göçmen İşçi Kavramı ve Göçmen İşçilerin İş Sağlığı ve Güvenliği. *Çalışma ve Toplum*, 1(28), 233-264.

- Coşan, B. (2021). Göçmenlerin Emek Piyasasında Yaşadığı Zorluklar: Hangi İş? Hangi Meslek? Hangi Kariyer, Özel Politika Gerektiren (Dezavantajlı) Gruplar İçin Hayat Boyu Rehberlik Politikaları: Meslek ve Kariyer Rehberliği (Ed. Yasin Yılmaz), Ankara: Gazi Kitabevi.
- Çağlar, T. (2018). Göç Çalışmaları İçin Kavramsal Bir Çerçeve. *Toros Üniversitesi IISBF Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(8), 26-49.
- Çağlar, Y. Z. (2014). *Seçilmiş Ülkelerde Rekabet Gücünün Belirleyicileri ve Büyüme İlişkileri. Erzurum* (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi, SBE. Erzurum.
- Çağlayan, S. (2006). Göç kuramları, göç ve göçmen ilişkisi. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* (17), 67-91.
- Çayan, O. (2018). *Uluslararası İşgücü Göçü Ve İşsizlik Üzerine Etkisi: 2009-2015 Yılları Arası Türkiye İncelemesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi, SBE. Konya
- Çelik, B. (2023). *Suriyeli göçmenlerin mevcut görünüşleri ve gelecek beklentileri: Antalya ili örneği* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Akdeniz Üniversitesi, Akdeniz Uygarlıkları Araştırma Enstitüsü. Antalya
- Çelik, F. (2005). İç Göçler: Torik Enstitüsü Bir Analiz. *Ç.Ü Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(2), 167-184.
- Çelik, F. (2006). *İç göçlerin itici ve çekici güçler yaklaşımı ile analiz*. Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 149-170.
- Çolakoğlu E. ve Gök, G. (2016). Erzurum’da Mülteci Olma, Kamu Yönetiminde Değişimin Yönü ve Etkileri (Kayfor 13 Bildiri Kitabı), (636-654), Akif Çukurçayır vd. (Ed.) Konya: Selçuk Üniversitesi.
- Çoşkun, H. (2019). *Göç ve Bütünleşme(Entegrasyon): Suriyeli Göçüne Sosyal Sermaye Temelinde Bir Sosyal Hizmet Müdahalesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sivas Cumhuriyet Üniversitesi. Sivas.
- Danış, D. (2011). *Demografi: Sosyolojik Bakış, Göç, Powerpoint Sunu*, İstanbul: Galatasaray Üniversitesi.
- Del Boca, D. Ve Venturini, A. (2005). Italian migration. European migration: *What do we know*, 303-336.

- Demirhan, Y. ve Aslan, S. (2016). Türkiye'nin Sınır Ötesi Göç Politikaları ve Yönetimi. *Birey Ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(1), 23-62. <https://doi.org/10.20493/bt.78101>
- Demirtaş, T. (1989). Federal Almaya'ya Türk İşçi Göçü ve Bunun Yarattığı Sorunlar. *D.E.Ü Hukuk Fakültesi Çarşamba Konferansı*, 417-436).
- Dikkaya, M. ve Dinçer, S. (2023). Avrupa Birliği Göç Politikaları Üzerine Ekonomi Politik Bir İnceleme. *Marmara Üniversitesi Avrupa Araştırmaları Enstitüsü Avrupa Araştırmaları Dergisi*, 31(2), 195-219. <https://doi.org/10.29228/mjes.448>.
- Dinçer, S. ve Eşsiz F.P. (2021). Uluslararası Göç Olgusu ve “Arap Baharı” Sürecinde Değişime Uğrayan Avrupa Birliği Göç Politikaları. *Ekonomi, İşletme, Siyaset ve Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 7(1), 70-86.
- Dokuyucu, E. (2019). *Zorunlu göçe maruz kalan Suriyelilerin Türkiyede yaşadıkları barınma sorunları: Kilis örneği* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gaziantep Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Gaziantep.
- Duruel, M. (2017). Avrupa Birliği Göç Politikası Ve Kitlemel Göç Akınları Karşısındaki Durumu. *Uluslararası Politik Araştırmalar Dergisi*, 3(3), 1-12. <https://doi.org/10.25272/j.2149-8539.2017.3.3.01>
- Dürgen, B. (2015). *Türkiye'deki Suriyelilerin hukuki durumu*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Akdeniz Üniversitesi, Antalya.
- Ecer, K. (2019). *Uluslararası emek piyasasında işgücü talebinin rasyonelliği: Ayrımcılık üzerine bir inceleme* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi, SBE. İstanbul.
- Einaudi, L. (2007). *Le politiche dell'immigrazione in Italia dall'Unità a oggi*. Roma: Storia e Società.
- Ekici, S. ve Tuncel, G. (2016). Göç ve İnsan. *Birey Ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(1), 9-22. <https://doi.org/10.20493/bt.71783>
- Ekici, S. ve Tuncel, G. (2015). Göç ve İnsan. *Birey ve Toplum Dergisi*, 5(9), 67-91.
- Ela Özcan, E. D. (2016) “Çağdaş göç teorileri üzerine bir değerlendirme”, *İş ve Hayat*, 2(4), 183-215.
- Erdoğan, H. (2019). *Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilere Bakış Açısının Toplumsal Uzaklık Bağlamında İncelenmesi: Sakarya İli Örneği* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sakarya Üniversitesi, SBE. Sakarya.

- Erol, M. ve Ersever, O. G. (2014). Göç Krizi ve Göç Krizine Müdahale. *Kara Harp Okulu Bilim Dergisi*, 24(1), 47-68.
- Esen, Oguz, and Ayla Ogus Binatlı. 2017. "The Impact of Syrian Refugees on the Turkish Economy: Regional Labour Market Effects." *Social Sciences* 6(4), 1-12.
- Gemici, E ve Çatal S.(2019). Göç ve Çokkültürlülük. *Anadolu Strateji Dergisi*, 1(1), 51-60.
- Gençler, A. (2010). Avrupa Birliğinin Göç Politikası. *Journal of Social Policy Conferences*(49), 173-197.
- Gómez, M. ve Giráldez, M. S. (2017). The causality between economic growth and immigration in EU/EFTA member states. *Documentos de traballo do Departamento de Economía Aplicada*, 1-25.
- Goxha, J. (2016). Migration In The Early '90s: Italy Coping With Albanian Illegal Emigration Scientific Journal. *European*, 254-264.
- Göksu, T. (2000). *İşçilikten Vatandaşlığa: Almanya 'daki Türkler*. Ankara: Özen Yayımcılık.
- Güleç, C. (2015), Avrupa Birliği'nin Göç Politikaları Ve Türkiye'ye Yansımaları, *TESAM Akademi Dergisi*, Temmuz 2015, 2 (2).
- Gülüpınar, F. (2012). Göç Olgusunun Ekonomi-Politiği ve Uluslararası Göç Kuramları. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(4), 53-85.
- Günay, E., Atılgan, D., ve Serin, E. (2017). Dünya'da ve Türkiye'de göç yönetimi. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 7(2), 37-60.
- Gündüz, M. ve Nalan, Y. (1997). Terör ve Göç. II. Ulusal Sosyoloji Kongresi: Toplum ve Göç (s. 109-116). Ankara: DAE Matbaası.
- Güneş, A. M. ve Münster, L. L. (2008). Lizbon Antlaşması Sonrasında Avrupa Birliği. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 12(1), 739-772.
- Gür, N. (2017). Ülke Deneyimleri Işığında Uluslararası Göç Ekonomisi, Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı.
- Hakverir, B. (2019). *Schengen 'den Stockholm ' e İnsan Hakları Bağlamında Avrupa Birliği Göç Politikaları*. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya
- IKGV. (2015). Türkiye'de Göçmen Olmak. İstanbul: İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı.

- ILO. (1949). International Labour Organization Labour Standarts.
- İçduygu, A. (2012). *Kentler ve göç: Türkiye, İtalya, İspanya örnekleri.* (No Title).
- İçduygu, A. (2014). *Türkiye'nin Uluslararası Göç Politikaları.* İstanbul: TUBİTAK.
- İçduygu, A., Erder, S. ve Gençkaya, Ö. F. (2014), “Türkiye’nin Uluslararası Göç Politikaları,1923-2023:Ulus-Devlet Oluşumundan Ulus-Ötesi Dönüşümlere”, *Koç Üniversitesi Göç Araştırmaları Merkezi, Mirekoç Araştırma Raporları*, İstanbul
- İnce, C. (2018). Sosyal Afetler: Savaş, İç Çatışma Ve Bir Mücadele Biçimi Olarak Göç. 3. Uluslararası Sosyal Ve Beşeri Bilimler Kongresi, (208-220). Van.
- Jenissen, R. P. (2004). Macroeconomic Determinents of International Migration in Europe. London: University of Groningen.
- Kanca, O. C. (2012). “Türkiye’de İşsizlik ve İktisadi Büyüme Arasındaki Nedenselliğin Ampirik Bir Analizi”, *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(2), 1-18.
- Kancs, D. A. ve Lecca, P. (2018). Long-term social, economic and fiscal effects of immigration into the EU: The role of the integration policy. *The World Economy*, 41(10), 2599-2630.
- Karacabey, M. (2017). Türkiye'nin Göç Politikası ve Birleşmiş Milletler Yüksek Komserliği (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Arel Üniversitesi, SBE. İstanbul.
- Karakoç, İ. (2023). Osmanlı Tabiiyet Hukuku Bağlamında Gerçek Vatandaşlık Statüsünün Önemi Göç, İltica ve Sığınma Olguları Üzerinden Tarihi Bir Değerlendirme. *Necmettin Erbakan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 6(1), 255-296.
- Karl, M. (2000). *Kapital: Kapitalist Üretimin Eleştirel Bir Tahlili* (6. b., Cilt I.). (A. Bilgi, Çev.) Ankara: Sol Yayınları.
- Kaypak, Ş. ve Bimay, M. (2016). Suriye Savaşı Nedeniyle Yaşanan Göçün Ekonomik ve Sosyo-Kültürel Etkileri: Batman Örneği. *Batman Üniversitesi, Yaşam Bilimleri Dergisi*, 1(1), 84-110.
- Kazan, B. (2022). Bir Göç Çekim Merkezi Olarak Samsun: Ana Eğilimler ve Değişimler, Uluslar arası Göbeklitepe'den Bugüne Türkiye’nin Tarihi ve Kültürel Mirası Sempozyumu Kitabı, 1-21.

- Kemal, N. (2019). *Göç olgusu, Avrupa'ya giden güncel göç rotaları ve bu göçlerin AB ekonomisi'ne etkisi* (Master's thesis, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Kılıçarslan, E. (2006). *Almanya'daki Türklerin Türk-Alman İlişkileri Açısından Önemi ve Türk Nüfusunun Etkinliğinin Arttırılmasına Yönelik Alınabilecek Tedbirler* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Atılım Üniversitesi, SBE. İstanbul.
- Kıyıcı, G. Ö. ve Kaygısız, U. (2018). Avrupa Birliği'nin Geri Kabul Anlaşmalarının Avrupa Birliği Göç Politikaları Ve İnsan Hakları Çerçevesinde Değerlendirilmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(25), 467-484. <https://doi.org/10.20875/makusobed.440090>
- Koçak, O. ve Gündüz, R. (2016). Avrupa Birliği Göç Politikaları ve Göçmenlerin Sosyal Olarak İçerilmelerine Etkisi. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(12), 66-91.
- Koçak, Y. ve Terzi, E. (2012). Türkiye'de Göç Olgusu, Göç Edenlerin Kentlere Olan Etkileri ve Çözüm Önerileri. *Kafkas Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 3(3), 163-184.
- Kolukırmık, S. (2014). Uluslararası Göç ve Türkiye: Yerel Uygulamalar ve Görünümler. *Journal of World of Turks/Zeitschrift für die Welt der Türken*, 6(2).
- Kondakçı, M. A. (2021). *Kars'tan Batı'ya Göçler: Bir Saha Araştırması* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Aksaray Üniversitesi, SBE. Aksaray
- Köktaş, A. ve Yılmaz, O. (2010). Avrupa Birliği Entegre Sınır Yönetimi Modeli: Schengen Sözleşmesinden Stockholm Programına. *Polis Bilimleri Dergisi*, 12(2).
- Kumar, N. ve Sidhu, A. S. (2005). Pull and Push Factors in Labour Migration: A Study of Brick-Kiln Workes in Punjab. *Indian Journal of Industrial Relations*, 2(41), 221-232.
- Kutal, G. (1992). *Türkiye'de İşsizliğin Yapısal Sorunları. II. İstihdam Haftası Tebliğleri* (61-66). Ankara: İİBK Yayınları.
- Kuyumcu, R. ve Kösematoğlu, H. (2017). The Impacts of the Syrian Refugees on Turkey's Economy. *Journal of Turkish Social Sciences Research*, 2(1).
- Külahlıoğlu, S. (2021). Göç Kavramı ve Suriye Göçünün Sosyo-Kültürel ve Ekonomik Yansımaları. *Journal Of Social, Humanities and Administrative Sciences*, 7(46), 2276-2283.

- Kütükçü, E. (2020). *Suriye Göçünün Türkiye Ekonomisine Etkisi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kırklareli Üniversitesi, SBE. Kırklareli.
- Küyük, N. (2011). *Yerel Yönetimlerin Kürt Kökenli Grupların Büyük Şehirlere Göç Sonrası Entegrasyon Sorunlarına Yaklaşımı* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Atılım Üniversitesi, SBE. Ankara.
- Laleli, O. (2019). *Göçün Sosyal Ekonomik Nedenleri Erzincan İli Merkez İlçesi Örneği*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, SBE. Erzincan
- Marshall, G. (2005). *Sosyoloji Sözlüğü (2. b.). (O. Akinhay, & D. Kömürcü, Çev.)* Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Massey, D., Arango, J., Hugo, G., Kouaouci, A., Pellegrino, A., ve Taylor, E. (2014). Uluslararası Göç Kuramlarının Bir Değerlendirmesi. *Göç Dergisi*, 11-46.
- Mutluer, M. (2003). *Uluslararası Göçler ve Türkiye*. İstanbul: Çantay Kitapevi.
- Nakhoul, T. (2014). Uluslararası İşgücü Göçü ve Türkiye. *Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Dış İlişkiler Ve Yurtdışı İşçi Hizmetleri Genel Müdürlüğü*. Ankara.
- Naz, Y. (2015). *Türkiye'nin Uluslararası Göç Politikası ve Uluslararası Göçün Türkiye'deki Güncel Sorunlar* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi SBE. Isparta.
- Nurdoğan, A. K. (2018). Uluslararası Çalışma Örgütü'nün(UÇÖ-ILO) Yüzüncü Yıl Dönümü ve Türkiye İlişkileri. *Bitlis Eren Üniversitesi Akademik İzdüşüm Dergisi*, 3(4), 78-95.
- Nurdoğan, A., ve Öztürk, M. (2018). Geçici Koruma Statüsü İle Türkiye'de Bulunan Suriyelilerin Vatandaşlık Hakkı. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 23(3), 1163-1172.
- Ogunleye, B. (2016). *Uluslararası İşgücü Göçü, İşsizlik Ve Ekonomik Büyüme: Oecd Ülkeleri Üzerine Panel Veri Çalışması* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kocaeli Üniversitesi, SBE. Kocaeli.
- Orsam (2015). "Suriyeli Mültecilerin Türkiye'ye ekonomik etkileri: Sentetik bir modelleme", Rapor no: 196.
- Ozankaya, Ö. (1975). *Toplumbilim terimler sözlüğü*. TDK Yayınları

- Öner, G. ve Öner, A. (2012). *Küreselleşme Çağında Göç*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Özcan, E. D. (2017). Çağdaş Göç Teorileri Üzerine Bir Değerlendirme. *İş ve Hayat*, 2(4), 183-215. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/isvehayat/issue/29036/310477> adresinden alındı.
- Özdal, B. (2008). Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne Üyelik Süreci Bağlamında Avrupa Birliği'nin Göç Politikası ve İstihdam Stratejisi. *ISGUC The Journal of Industrial Relations and Human Resources*, 10(3), 89-121.
- Özdal, B. (2018). *Uluslararası Göç ve Nüfus Hareketleri Bağlamında Türkiye*. Bursa: Dora Basım.
- Özdemir, E. (2017). Suriyeli mülteciler krizinin Türkiye'ye etkileri. *Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi*, 1(3), 114-140.
- Özdemir, M. (2010). Nitel Veri Analizi: Sosyal Bilimlerde Yöntembilim Sorunsalı Üzerine Bir Çalışma. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), 323-343.
- Perruchoud, R. ve Jillyanne, R. (2013). Göç Terimleri Sözlüğü. Uluslararası Göç Örgütü.
- Petersen, W. (1958). A General Typology of Migration. *Amerikan Sociological Review*(23), s. 256-266. doi:<https://doi.org/10.2307/2089239>
- Peterson, W. (1970). Çağdaş Göç Teorileri Üzerine Bir Değerlendirme. C. J. Jansen içinde, *Readings in the Sociology of Migration* (s. 49-69). Britian: Pergamon Press Ltd.
- Purkis, S. ve Güngör, F. (2015). İtalya, Milano'da Yaşayan Türkiyelilerin Göçmenlik Deneyimleri. *Journal of Faculty of Political Science*, (53).
- Ravenstein, E. G. (1885). The laws of migration. *Royal Statistical Society*, 167-227.
- Ruspini, P. (2005). *Public policies and community services for immigrant integration: Italy and the European Union. Italy* (Doktora tezi). ISMU. İtaly.
- Salomoni, F. (2015). Göçmenlerin İtalya'da Entegrasyonu. B. D. Şeker, İ. Sirkeci, ve M. M. Yüceşahin içinde, *Göç ve Uyum* (s. 165-185). London: Transnational Press London.
- Sağlam, P. D. M., Özüdoğru, O. F., ve Çıray, F. (2011). Avrupa Birliği Eğitim Politikaları Ve Türk Eğitim Sistemi'ne Etkileri. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(1), 87-109.
- Sarı, S., Ay, A., ve Köksal, C. M. (2019). İşsizlik ve Göç Arasındaki İlişki: OECD Ülkeleri Uygulaması (2008-2018). *International Conference on Eurasian Economies*, 204-211.

- Saskia, S. (1998). *Globalization and Its Discontents: Essay on the New Mobility of People and Money*. New York: The New Press.
- Sayın, Y., Usanmaz, A., ve Aslangiri, F. (2016). *Uluslararası Göç Olgusu ve Yol Açtığı Etkiler: Suriye Göçü Örneği*. Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, 18(31), 1-13.
- Sepetçioğlu, T. E. (2014). İki Tarihsel “Eski” Kavram, Bir Sosyo-Kültürel “Yeni” Kimlik: Mübadele Nedir, Mübadiller Kimlerdir?. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 180(180), 49-84.
- Sert, D. (2016). *Uluslararası Göç Yazınında Bütünleyici Bir Kurama Doğru. G. I. Öner, & A. Ş. Öner içinde, Küreselleşme Çağında Göç-Kavramlar, Tartışmalar* (s. 29-47). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Sert, D. Ş. (2018). *Uluslararası Göç Yazınında Bütünleyici Bir Kurama Doğru. S. G. I. Öner ve N. A. Şirin Öner (der.), Küreselleşme Çağında Göç Kavramlar, Tartışmalar*. (s. 29-47), İstanbul: İletişim.
- Sezgin, A. A., ve Yolcu, T. (2016). Göç ile gelen uluslararası öğrencilerin sosyal uyum ve toplumsal kabul süreci. *HUMANITAS-Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*.
- Sırım, V. ve Demir, H. (2020). Göçün Nedenleri ve Sosyoekonomik Etkileri: Tekirdağ İli Odaklı Bir İnceleme. *Sosyal Bilimler Metinleri*, s.79-89.
- Soytürk, M (2012). Türkiye’ den Avusturya’ ya işgücü göçü. *Turkish Studies*. 7(3), 2313-2328
- Sönmez, P. (2015). Avrupa Birliği’nde yeni dönem postkolonyal ilişkiler ve göç politikaları diyalogu. *Avrupa Birliği Bakanlığı Akademik Araştırmalar Serisi-4: TC Avrupa Birliği Bakanlığı*.
- Stouffer, S. A. (1940). Intervening opportunities: a theory relating mobility and distance. *American sociological review*, 5(6), 845-867.
- Şahin, L. (2008). *Uluslararası işgücü akımlarının ekonomik etkileri: Türk işgücü göçü* (Yayınlanamış Yüksek Lisans Tezi) İnönü Üniversitesi, SBE. Malatya
- Şahin, L. ve Şen, A. (2021). Uluslararası İşgücü Göçlerinin Ekonomik Etkileri: İşsizlik, Vergi Gelirleri, Verimlilik. *Yönetim Birimleri Dergisi*, 19(40), 375-934.
- Şahin, S. (2021). Dış Ticaret ve Göç İlişkisi: İtalya ve İspanya Örneği. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*.

- Şakacı, B. K. (2020). Türkiye'nin Göç Ve İskân Politikaları: 1934 Tarihli 2510 Sayılı İskân Kanunu İncelemesi. *Kamu Yönetimi ve Politikaları Dergisi*, 1(3), 37-57.
- Şeker, B. D., Sirkeci, İ., ve Yüceşahin, M. M. (Eds.). (2015). *Göç ve uyum*. Transnational Press London.
- Soyal, G. (2017). *Türkiye'ye yönelik iltica sorunu ve Afad'ın rolü*. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Bartın.
- Tan, R. (2017). *AB'nin göç politikası, Eurodac ve Türkiye'ye etkileri* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Bursa Uludağ Üniversitesi, SBE. Bursa.
- Taşçı, F. (2009). Bir Sosyal Politika Sorunu Olarak Göç. *Kamu İş*, 4(10), 170-198.
- Tokatlı, Ö. (2011). *Küreselleşme Sürecinde Uluslararası Göç Hareketlerinin İşgücü Piyasalarına Etkisi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Dokuz Eylül Üniversitesi, SBE. İzmir.
- Topal, A. H. (2015). Geçici Koruma Yönetmeliği ve Türkiye'deki Suriyelilerin Hukuki Statüsü. *İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2(1), 5-22.
- Toprakçı, E. ve Yazıcı E. (2021). OECD Ülkeleri ve Türkiye'de Mülteci Eğitimi, *VII. TURKCESS Uluslararası Eğitim ve Sosyal Bilimler Kongresi*, 172-189.
- Turgay, S. (2021). Avrupa Birliği'nin Göçü Güvenlikleştirme Politikasında Frontex'in Rolü. *Journal of International Relations and Political Science Studies*(3), 5-26.
- Turgay, S. (2022). *1990-2015 Yılları Arasında Avrupa Birliği'nin Göçü Güvenlikleştirme Politikası "İtalya Örneği"*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Kocaeli Üniversitesi. Kocaeli.
- Turgay, S. (2024). "Krimigrasyon" Yaklaşımının İtalya'nın Düzensiz Göç ile Mücadele Politikasına Yansımaları. *Tesam Akademi Dergisi*, 378-398.
- Turhanoglu, A. (2011). *İnsan ve Toplum*. Eskişehir: Eskişehir Anadolu Üniveristesi Yayını.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2021), *Hane Halkı Ferdinin İş Dağılımı*. Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2022), *İş Gücü İstatistikleri (2014-2022)*. Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2022), *Türkiye'deki Kadınların İş Gücün Oranı (2016-2022)*. Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu.

- Türkiye İstatistik Kurumu. (2022), *Erkeklerin İş Gücüne Katılım Oranı (2016-2022)*. Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2022), *Temel İş Gücü Göstergeleri*. Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2022), *Erkek ve Kadınların İş Gücüne Katılımı (2011-2022)*. Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2022), *Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları*. Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu.
- Türkkan, B. (2019). Uluslararası Göç Olgusu: Suriyeli Göçmenlerin Türkiye’deki Ekonomik Ve Sosyal Yapı Üzerine Etkileri, Yüksek Lisans Tezi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Uyanık, Y. (1999). Dualist (ikili) işgücü Piyasası Teorisi. *Gazi Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 3(99), 1-8.
- Uzun, M. ve Özer, M. A. (2016). Avrupa Birliği’nin Göç Politikalarına Dair Değerlendirmeler. *Uluslararası Uygulamalı Bilimler Kongresi: “Göç, Yoksulluk ve İstihdam”* 23-25 Eylül 2016 Konya (p.77).
- Uzun, M. (2021). Uluslararası Göç, Göç Kuramları: Fransa’daki Türk Göçmen Kadınların Egemen Kültürle Bütünleşme Problemi. *Bitig Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 1(2), 433-450.
- Uzun, Ş. (2021). İtalya’da Göç Yönetimi: İltica Prosedürleri ve Kabul Politikaları. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 262-286.
- Ünay, S., Gür, N. ve Dilek, Ş. (2016). World Humanitarian Summit in governance and the Global Humanitarian Turkey, SETA Perspective. Number:129.
- Ünsal, A. (2019). Uluslararası Göç Kavramı Ve Uluslararası Göçün Ülke Ekonomileri Üzerinde Muhtemel Etkileri. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Ve Teknik Araştırmalar Dergisi*(18), 53-65.
- Üstündağ, N. M. (2019). *Zorunlu Göçte Nitelikli Olmak: Eğitimli Suriyeli Göçmenlerin İstanbul Emek Piyasasındaki Deneyimleri* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul
- Yalçın, C. (2004). *Göç Sosyolojisi*. Ankara: Anı Yayıncılık.

- Yaman, F. (2019). *Göç ve Toplum Dünyada ve Türkiye 'de Değişen Nüfus Hareketleri*. İstanbul: Ketebe Yayınları.
- Yaman, S. (2020). *Suriyeli Göçmenler Bağlamında Türkiye'nin Göç Politikalarının Değerlendirilmesi; Batman Örneği* (Yüksek Lisans Tezi), Batman Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yetkin, P. (2019). *Ezidilerin zorunlu göç deneyimi: Batman Uğurca Köyü örneği* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yıldırımoglu, H. (2005). Uluslararası Emek Göçü. *Kamu-İş Dergisi*, 1(8), 129-153.
- Yılmaz, A. (2014). Uluslararası Göç: Çeşitleri, Nedenleri ve Etkileri. *International Periodical For the Languages*, 9, 1685-1705.
- Yılmaz, A. N. Ve Kaplan, U. (2023). AB Sınır Güvenliği Kurumu: Frontex. *Uluslararası Siyaset Dergisi*, 1(1), 17-37.
- Yiğittepe, L ve Çaykara, Y. H. (2019). Göç ve göçmen kaçakçılığı suçları: Türkiye ve İtalya örneği. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*. 1,22, 83-92
- Wacquant, L. (2011) *Kent Paryaları: İleri Marjinalliğin Karşılaştırmalı Sosyolojisi*. İstanbul, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı ve Soyadı	Serdar PAK
Uyruk	Türk
Doğum Yeri ve Tarihi	
Medeni Hali	
Telefon	
E-posta	

Eğitim Derecesi	Bölüm/Program	Yıllar
Lisans	Sosyoloji	2014-2018
Tezsiz Yüksek Lisans	Yönetim ve Siyaset	2019-2021
Yüksek Lisans	Akdeniz Göç Araştırmaları	2021-2024

İş Deneyimi-Yıl	Çalıştığı Yer	Görev
2019-Devam	Antalya Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü	Sosyal Çalışmacı